

De droom van Hugo Chávez

De visie van Hugo Chávez op Venezuela, Latijns-Amerika en de wereld.

Naam: Susanne Overtoom
Studentnummer: 3174743
Niveau: Master
Opleiding: Internationale Betrekkingen in Historisch Perspectief
Begeleider: Prof. dr. D.A. Hellema
Credits: 15 ects
Datum: 25 oktober 2011

Faculteit Geesteswetenschappen

Universiteit Utrecht

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Inleiding	5
Hoofdstuk 1. Geschiedenis van Venezuela	7
1.1 Het koloniale tijdperk	7
1.2 De samenleving tijdens de koloniale overheersing	8
1.3 De cacaohandel en hervormingen in de achttiende eeuw	10
1.4 Opstanden in de achttiende eeuw	11
1.5 De onafhankelijkheidsbeweging in Venezuela	12
1.6 De mythe van Simón Bolívar	13
1.7 De eeuw van de caudillo	16
1.8 De twintigste eeuw: van dictatuur naar democratie?	18
1.9 Subconclusie: De invloed van de Venezolaanse geschiedenis	24
Hoofdstuk 2. De opkomst van Hugo Chávez	26
2.1 Movimiento Bolivariano Revolucionario 200	27
2.2 <i>Caracazo</i>	29
2.3 Reactie op de <i>Caracazo</i>	30
2.4 Staatsgreep	30
2.5 Van militaire naar politieke beweging	32
2.6 De weg naar de overwinning	33
2.7 Chávez als president	36
2.8 Subconclusie: Woord bij daad gevoegd?	45
Hoofdstuk 3. Het buitenlands beleid van Chávez	47
3.1 Het Venezolaanse buitenlands beleid in historische perspectief	47
3.2 Venezuela en de Verenigde Staten	51
3.3 Latijns-Amerika	55
3.4 Rusland, China en de Europese Unie	68
3.5 Multilaterale initiatieven en de Derde Wereld	72
3.6 Subconclusie: Zijn de doelstellingen bereikt?	77
Conclusie	79
Geraadpleegde literatuur	85
Boeken	
Tijdschriftartikelen	
Artikel uit bundels	
Krantenartikelen	
Artikelen op websites	

Voorwoord

Ruim negen jaar geleden startte ik met de studie Toerisme aan Hogeschool Inholland in Diemen en tijdens deze opleiding liep ik vijf maanden stage in Spanje. Na afloop van de stage wist ik zeker dat ik verder wilde studeren, maar ik had nog geen idee welke opleiding ik moest kiezen. Wat ik wel wist, was dat ik graag meer Spaans wilde leren en dat ik me wilde verdiepen in andere culturen en hun geschiedenis. Uiteindelijk vond ik de opleiding Taal- en cultuurstudies en ik heb met veel plezier de vakken gevolgd. Ik kreeg steeds meer interesse in Latijns-Amerika en daarom koos ik voor een stage in Ecuador. Tijdens mijn master liep ik stage bij de Koninklijke Marine en toen kreeg ik het idee om mijn scriptie over Venezuela te schrijven. De Venezolaanse president Hugo Chávez kwam regelmatig in het nieuws en ik werd nieuwsgierig naar wie de man was achter de provocerende uitspraken en wat zijn plannen waren met Venezuela.

Voor u ligt mijn scriptie over de geschiedenis van Venezuela, de opkomst van Hugo Chávez en het buitenlands beleid van Chávez. Deze was niet tot stand gekomen dankzij de hulp, medeleven en vertrouwen van een hele hoop mensen. Allereerst wil ik mijn begeleider Duco Hellema bedanken voor zijn begeleiding tijdens het schrijven van deze scriptie. Hij heeft een hoop geduld moeten hebben doordat ik lang over mijn scriptie heb gedaan, maar zijn kritiek bleef altijd opbouwend. Karen wil ik bedanken voor het meelesen, haar goede tips en haar steuntje in mijn rug. Kasper wil ik bedanken voor zijn geduld, liefde en vertrouwen in mij. And last but not least, mijn ouders en zusje die mijn negen studiejaren intensief hebben meegemaakt. Zonder hun steun, vertrouwen en motiverende woorden was het behalen van de diploma's veel lastiger geworden.

Susanne Overtoom

Noord-Scharwoude, 25 oktober 2011.

Inleiding

‘What do you think of Hugo Chávez? Are you for or against him?’¹ Een vraag die volgens Fernando Coronil, professor Antropologie aan de Universiteit van Michigan en geboren in Venezuela, door Venezolanen veelvuldig wordt gesteld bij een bezoek aan het land. Een interessante vraag gezien de belangstelling die er voor Hugo Chávez bestaat in de internationale gemeenschap en in het bijzonder de westerse wereld.

Voor veel Venezolanen is Chávez een frisse wind in een wereld waarin zij het vertrouwen in de politiek en politici hadden verloren. Greg Grandin, professor Geschiedenis aan de Universiteit van New York, noemt hem: een ‘champion of the underdog, one of the most admired politicians in all of Latin America’.² Zijn tegenstanders zien hem als een dictator in wording en maken vergelijkingen met de *caudillos* uit de negentiende eeuw.³ Ook vrezen zij dat Chávez weinig goeds voor Venezuela zal betekenen: ‘a dangerous buffoon who is leading a once prosperous nation down a path to ruin’.⁴

Tijdens het schrijven van deze scriptie stelde ik mij regelmatig de vraag wat ik van Chávez vind. Ben ik een voor- of tegenstander? Een belangrijke vraag, omdat het van invloed is op de keuzes die bij het schrijven worden gemaakt. Welke aspecten moeten er juist belicht worden? En welke aspecten zijn in mijn ogen minder relevant? Hoe wil ik dat Chávez wordt neergezet in mijn betoog?

Wat mij opviel aan de verschillende boeken en artikelen die ik heb gebruikt voor mijn onderzoek is dat ik redelijk gemakkelijk kon inschatten of iemand een voor- of tegenstander van Chávez was en daardoor ontbrak bij een aantal schrijvers de nuance. Het doel van deze scriptie is om juist een genuanceerder beeld van Chávez en zijn beleid te schetsen. Indien ik hierin geslaagd ben, dient de lezer aan het einde van mijn betoog moeite te hebben met het beantwoorden van de vraag of ik een voor- of tegenstander van Hugo Chávez ben. Centraal staat namelijk zijn beleid en de visies van verschillende academici op dit beleid.

Van de Venezolaanse beleidsthema's heeft het buitenlands beleid de meeste aandacht gekregen in de internationale media en bij internationale academici. De meeste academici zijn van mening dat het buitenlands beleid van Chávez van invloed is op andere landen en

---

¹ F. Coronil, ‘Chávez’s Venezuela. A new magical state?’, *Revista*, herfst 2008, 3.

² G. Grandin, *Empire’s Workshop: Latin America, the United States and the Rise of the New Imperialism* (New York 2007) 211.

³ M. Derham, *Politics in Venezuela. Explaining Hugo Chávez* (Bern 2010) 1.

⁴ A.C. Clark, *The Revolutionary Has No Clothes. Hugo Chávez’s Bolivarian Farce* (New York 2009) 1.

samenlevingen. Vooral de uitgesproken mening van Chávez trekt de aandacht. Zijn toon kan overkomen als agressief en hij doet regelmatig provocerende uitspraken. Maar de soep wordt nooit zo heet gegeten als ze wordt opgediend. Enerzijds beschuldigt hij bijvoorbeeld de Verenigde Staten van een koloniale houding, maar anderzijds zijn de Verenigde Staten de belangrijkste afnemer van de olie van Venezuela. Gedurende Chávez' regeringstermijnen is deze olie-export richting de Verenigde Staten niet afgenomen. Een valkuil bij het analyseren van het (buitenlands) beleid van Chávez is dat de boze uitspraken en handelen door elkaar heen gaan lopen. Ik zal me zoveel mogelijk focussen op het daadwerkelijke buitenlands beleid van Chávez en de meningen van diverse academici hierover behandelen.

Voorafgaand aan het buitenlands beleid zal ik de geschiedenis van Venezuela analyseren en de belangrijke gevolgen daarvan op de hedendaagse politieke situatie. Vervolgens zal worden geanalyseerd hoe Chávez met deze erfenissen omgaat en in hoeverre hij erin slaagt om te breken met het beleid van zijn voorgangers.

Aanleiding, motivatie en relevantie

De interesse voor Venezuela is ontstaan tijdens mijn stage als Fundamenteel Voorlichter bij de Koninklijke Marine. Regelmatig werd mij door cursisten de vraag gesteld of Chávez een mogelijke bedreiging zou kunnen vormen voor de Nederlandse Antillen. Daarnaast merkte ik op dat de cursisten nieuwsgierig waren naar de man achter de provocerende uitspraken. Zodoende dat ik besloot om mij verder in Venezuela te verdiepen. Venezuela is een interessant land en de manier van regeren van Chávez trekt wereldwijd de aandacht. In Nederland bestaat er onder academici weinig aandacht voor het onderwerp. In de *Internationale Spectator* zijn een aantal artikelen over Venezuela gepubliceerd, maar een Nederlands historisch overzicht over de regeringsperiode van Chávez ontbreekt. De enige Nederlandstalige boeken die over Venezuela en Chávez zijn verschenen, zijn het populair-wetenschappelijke boek *Venezuela* en *De oliekoning*, beide van de journalist Edwin Koopman.⁵ Met deze scriptie wil ik een bijdrage wil leveren aan het debat over Chávez en Venezuela. De twee thema's die centraal staan in deze scriptie zijn de geschiedenis van Venezuela en het buitenlands beleid van Chávez.

---

⁵ In de landelijke catalogus van Picarta heb ik de zoekterm Venezuela ingevuld, de optie 'boeken' en het tijdvak 1990-2011 en vervolgens heb ik het taalfilter Nederlands toegepast. Dit leverde twaalf resultaten op waaronder *Venezuela* van Edwin Koopman.

In hoofdstuk één worden de belangrijke historische ontwikkelingen behandeld in de geschiedenis van Venezuela vanaf de kolonialisatie in de vijftiende en zestiende eeuw tot de jaren tachtig van de twintigste eeuw. Zonder de voorgeschiedenis van een land te kennen kan er geen helder overzicht worden gegeven van de huidige politieke situatie. Historische erfenissen hebben namelijk grotendeels het beleid van Chávez bepaald. In het tweede hoofdstuk wordt de opkomst van Chávez geanalyseerd. Waar ligt de oorsprong van zijn beweging en hoe komt het dat hij in december 1998 de verkiezingen won? Ook wordt er gekeken naar welke visie Chávez heeft op de historische erfenissen en wat hij daar aan wil veranderen.

De twee onderzoeksvragen die in deze scriptie centraal staan, zijn: “Welke invloed heeft de Venezolaanse geschiedenis op het beleid van Chávez en welke doelstellingen staan centraal in het buitenlands beleid? En in hoeverre is de doelstelling met betrekking tot integratie van Latijns-Amerikaanse succesvol?” Het buitenlands beleid wordt in hoofdstuk drie geanalyseerd waarbij de nadruk ligt op de Latijns-Amerikaanse initiatieven die door de regering Chávez zijn opgezet. Deze initiatieven zijn door Chávez opgezet met als voornaamste doel om onafhankelijker te worden van de Verenigde Staten. De relatie tussen beide landen is een veelbesproken onderwerp. Chávez komt er openlijk voor uit dat hij de invloed van de Verenigde Staten wereldwijd wil beperken. Hoe deze houding tot stand is gekomen, staat tevens centraal in hoofdstuk drie. In de conclusie zal het betoog worden samengevat en wordt er antwoord gegeven op de onderzoeksvraag.

1. Geschiedenis van Venezuela

Hugo Chávez kan niet los worden gezien van de mensen om hem heen, hij is een product van zijn omgeving. Althans dat stelt Michael Derham van de Northumbria University in Newcastle. Hiermee bedoelt Derham dat de jaren waarin Chávez is opgegroeid van invloed zijn op diens hedendaagse ideeën. Op diezelfde manier is zijn regering en manier van regeren een resultaat van hoe de democratie gefunctioneerd heeft in de periode voordat Chávez in 1998 aan de macht kwam. De politieke geschiedenis van Venezuela is daarom tevens van belang om inzicht te krijgen in de opkomst van Chávez, zijn populariteit en regeringsstijl.⁶ Het doel van dit hoofdstuk is zodoende om een verband te leggen tussen belangrijke periodes in de geschiedenis van Venezuela en de gevolgen hiervan op de hedendaagse politieke situatie.

1.1 Het koloniale tijdperk

Met de komst van Christoffel Columbus in 1498 veranderde er veel voor de toenmalige bevolking van Venezuela. De Spaanstalige literatuur verwijst naar deze periode met de term *La Conquista* wat 'de verovering' betekent, omdat de vijftiende en zestiende eeuw in het teken stonden van oorlog tegen de oorspronkelijke bewoners en het oprichten van de eerste nederzettingen. Venezuela draagt de naam Venezuela vanaf 1811. Voor de beschrijving van de geschiedenis zal Venezuela ook gebruikt worden voor de periode voor 1811. Hiermee verwijst Venezuela naar het gebied dat wij vanaf 1811 kennen als Venezuela.

In het tweede gedeelte van het koloniale tijdperk vanaf de zeventiende eeuw, begon de ontwikkeling van het latere Venezuela zich af te tekenen. Het aantal inwoners nam sterk toe. Bovendien kwamen er in de zestiende eeuw 5000 Spanjaarden en 13.000 zwarten in Venezuela aan.⁷ Het koloniale tijdperk is het begin geweest van de huidige Venezolaanse multiculturele samenleving. Verschillende culturen werden samengebracht en er ontstonden problemen, zoals discriminatie, racisme en segregatie.

Venezuela werd geregeerd door Spanjaarden vanuit de twee vicekoninkrijken die wij tegenwoordig kennen als Mexico en Peru. Deze twee regio's waren rijk aan goud en andere mineralen. Van Venezuela werd ook verondersteld dat er goud gevonden zou worden. Dit

---

⁶ M. Derham, *Politics in Venezuela. Explaining Hugo Chávez* (Bern 2010) 2.

⁷ D.R. Pilo González, 'Un Breve Paseo por la Historia de Venezuela' (versie 5 januari 1997) <http://www.auyantepui.com/historia/index.shtml> (20 december 2010).

bleek echter niet het geval. Er werden diverse expedities georganiseerd, maar *El Dorado* (letterlijk vertaald: de Vergulde, figuurlijk voor goudland) werd niet gevonden. Hierdoor was Venezuela minder belangrijk in Latijns-Amerika voor de Spanjaarden dan het goud- en mineraalrijke Mexico en Peru.⁸ De belangstelling voor Venezuela werd groter toen de aanwezigheid en de mogelijkheden van cacao werd ontdekt. De cacaohandel vormde een nieuwe bron van inkomsten en vanaf 1620 werd cacao het belangrijkste exportproduct. De cacao-export had invloed op de samenstelling van de samenleving vanwege de immigrantenstroom die op gang kwam. Veel immigranten die werkzaam waren in de cacao-teelt waren afkomstig vanaf de Canarische Eilanden, later werden voor de teelt Afrikaanse slaven ingezet. De cacaohandel was één van de redenen dat in de achttiende eeuw een tweede periode van inmenging door Spanje in Venezuela begon. Deze periode wordt ook wel de tweede *Conquista* (verovering) genoemd.

1.2 De samenleving tijdens de koloniale overheersing

Om inzicht te krijgen in de huidige samenstelling van de Venezolaanse samenleving dient terug te worden gegaan naar de koloniale overheersing. In het koloniale tijdperk kwamen de verschillende bevolkingsgroepen met elkaar in aanraking en de hiërarchie tussen de groepen kan worden vergeleken met een kastensysteem. De Spanjaarden die geboren waren op het Europese vasteland hadden de meeste macht en invloed in Venezuela, waardoor zij de bovenste laag van de kasten vormden. De tweede groep werd gevormd door de Creolen. Creolen waren kinderen van Spanjaarden maar zij waren geboren in Latijns-Amerika. Zij hadden minder status en macht dan de Spanjaarden, maar de Creolen hadden wel banen met aanzien in vergelijking met de andere groepen uit de kasten. De derde laag bestond uit mensen afkomstig van de Canarische eilanden. Ook bij deze groep was een tweedeling, namelijk de immigranten die geboren waren op de Canarische Eilanden (native Canarians) en de kinderen die geboren waren in Venezuela (Creole Canarians). De grootste groep van de kasten was *los Pardos*: een mengeling van blanken, Indiërs en zwarten. Onderaan de ladder stonden de zwarten en de oorspronkelijke bewoners, de indianen. De groep zwarten bestond uit zwarte slaven, mensen die gevlucht waren en vrije zwarten.⁹

---

⁸ A.C. Clark, *The Revolutionary Has No Clothes. Hugo Chávez's Bolivarian Farce* (New York 2009) 2.

⁹ H. Rosas, 'La Colonia' (versie januari 1999) <http://www.venezuelatuya.com/historia/colonia.htm> (20 december 2010).

Nadat Venezuela onafhankelijk werd van Spanje, hield de inheemse- en zwarte bevolking een ondergeschikte positie. Beide bevolkingsgroepen werden niet genoemd in de grondwetten en dit betekende dat hun rechten niet waren vastgelegd. Andere bevolkingsgroepen werden wel in de grondwetten genoemd.¹⁰

Samenstelling van de Venezolaanse bevolking rond 1800:

	Number	Percentage of population
Peninsular Spaniards	1,500	0.18
Creoles of elite status	2,500	0.31
Native Canarians (immigrants)	10,000	1.25
Creole Canarians (<i>blancos de orilla</i>)	190,000	23.75
<i>Pardos</i>	400,000	50.00
Blacks (slaves, fugitives and free blacks)	70,000	8.75
Indians	120,000	15.00
Approximate total	800,000	

Bron: J. Lynch, *Simón Bolívar. A life* (Yale University 2006) 10.

1.2.1 De huidige samenleving

In veel Latijns-Amerikaanse landen is de geografische en sociale scheiding tussen de verschillende etnische achtergronden nog steeds actueel. In Venezuela leeft de zwarte en blanke bevolking voornamelijk in de kustgebieden en de inheemse bevolking en mestiezen leven vaak in het bergachtige binnenland.¹¹ Deze geografische scheiding is van invloed op de inkomsten van de bevolkingsgroepen. In steden wordt over het algemeen meer verdiend dan op het platteland, in de bergen en aan de kust.¹²

Ook is er sprake van een sociale scheiding tussen de bevolkingsgroepen. Wilpert stelt dat in Venezuela iemands huidskleur gekoppeld is aan diens sociale positie. Hij is tot deze conclusie gekomen door de verschillende buurten en haar bewoners met elkaar te vergelijken. In buurten waar de midden- en hogere klasse woont, wonen overwegend Venezolanen met

¹⁰ M. Becker, 'Venezuela and Indigenous Rights' (versie 25 februari 2004)

<http://venezuelanalysis.com/analysis/373> (26 april 2011).

¹¹ J.C. Chasten, *Born in blood and fire. A concise history of Latin America*, (New York 2006) 18 en 19.

¹² E. Koopman, *De Oliekoning. Hugo Chávez en de beloftes van zijn Latijns-Amerikaanse revolutie* (Amsterdam 2011) 58.

een lichter gekleurde huid en in de barrios (meer volkswijken) wonen overwegend Venezolanen met een donkere huid. Daarnaast is er volgens Wilpert sprake van racisme hoewel de Venezolanen zelf worden opgevoed met het beeld dat er geen racisme is. De Afro-Venezolaanse gemeenschap zet zich in om data te verzamelen over racisme en om meer aandacht te krijgen voor het probleem. Zolang er geen harde cijfers beschikbaar zijn over racisme en racisme niet wordt erkend als probleem, dan zal er niets worden gedaan aan het bestrijden van racisme en discriminatie op basis van sociale klasse.¹³

Naast de Afro-Venezolaanse gemeenschap heeft Venezuela ook een inheemse bevolking van ongeveer 350.000 mensen verspreid over 28 verschillende etnische groepen. De inheemse bevolking leeft ver bij Caracas vandaan en voornamelijk in de grensgebieden met Guyana, Colombia en Brazilië. De inheemse gemeenschap heeft ook te maken met racisme. Dit blijkt onder andere uit het gegeven dat zij voor 1999 achtergesteld werden, doordat zij niet werden erkend als bevolkingsgroep in de grondwet. In 1999 is hier verandering in gekomen toen een groot gedeelte van hun rechten werd vastgelegd in de nieuwe grondwet.¹⁴

De verschillende Venezolaanse bevolkingsgroepen hebben volgens Derham weinig begrip voor elkaar wat regelmatig leidt tot conflicten. Derham noemt de Venezolaanse samenleving gepolariseerd en hij ziet dit als een probleem van het hedendaagse Venezuela.¹⁵

1.3 De cacaohandel en hervormingen in de achttiende eeuw

In de achttiende eeuw voerde Spanje politieke en economische veranderingen door in Venezuela. De Spanjaarden wilden de Spaanse economie een nieuwe impuls geven en dat kon met de cacao-export. De politieke verandering die plaatsvond was dat Venezuela vanaf 1717 niet langer een onderdeel was van de vicekoninkrijken Mexico en Peru, maar samen met hedendaags Colombia het vicekoninkrijk Nieuw Granada vormde. Spaanse afgezanten werden aangesteld om Venezuela militair en politiek onder controle te houden en de economische belangen te behartigen. De verantwoording werd niet langer afgelegd aan het

---

¹³ G. Wilpert, 'Racism and Racial Divides in Venezuela' (versie 21 januari 2004)
<http://venezuelanalysis.com/analysis/322> (25 april 2011).

¹⁴ M. Becker, 'Venezuela and Indigenous Rights' (versie 25 februari 2004)
<http://venezuelanalysis.com/analysis/373> (26 april 2011).

¹⁵ Derham, *Politics in Venezuela*, 6.

vicekoninkrijk maar direct aan de Spaanse koninklijke familie waardoor er weinig veranderde voor de Venezolanen.¹⁶

Om de cacaohandel zoveel mogelijk uit te buiten werd in 1728 het Baskische bedrijf *Real Compañía Guipuzcoana* opgericht. Het bedrijf kreeg een handelsmonopolie op de in- en uitvoer van grondstoffen uit Venezuela en het moest illegale handel tegengaan door smokkel te vervolgen. Financieel gezien was *Real Compañía Guipuzcoana* succesvol. Echter de plantage-eigenaars deelden niet in dit succes. Voorheen kregen zij meer betaald voor hun cacao. Hierdoor kwamen in 1749 de Venezolaanse cacaoboeren in opstand tegen het Spaanse monopolie. Ook in andere Latijns-Amerikaanse landen werd het onrustiger nadat soortgelijke maatregelen werden ingevoerd door de Spaanse koninklijke familie. De familie wilde een strakker beleid met meer winst vanuit de koloniën en dit hield in dat er meer belasting betaald moest worden.¹⁷ Deze belastingverhogingen zorgden samen met lagere prijzen voor cacao voor onrust in Venezuela. Daarnaast hadden de bestuurlijke veranderingen geen verbetering gebracht voor de Venezolaanse inwoners. Zij waren nog steeds onderworpen aan het Spaanse gezag en hun belangen waren ondergeschikt aan de Spaanse belangen. Volgens Lynch had Venezuela door de hervormingen wel een eigen identiteit ontwikkeld en daardoor werden de Venezolanen zich langzamerhand bewust van hun eigen belangen.¹⁸

1.4 Opstanden in de achttiende eeuw

Venezuela kent een geschiedenis van opstanden die teruggaat tot de achttiende eeuw en volgens Clark zelfs tot de eerste *Conquista*. De onrust onder de Venezolaanse cacaoboeren vanwege de overname door *Real Compañía Guipuzcoana* leidde tot een aantal protesten. De belangrijkste reden voor de onrust was dat de boeren minder gingen verdienen en door de strengere controle op illegale handel viel deze alternatieve inkomstenbron weg. De protesten binnen de cacaoteelt waren het begin van algemenere ontevredenheid ten aanzien van de Spaanse overheerser en de groep tegenstanders van het regime breidde zich verder uit. Tegen het einde van de achttiende eeuw leidde deze ontevredenheid tot een steeds sterker wordende behoefte om onafhankelijk te worden. De

---

¹⁶ J. Lynch, *Simón Bolívar. A life* (Yale University 2006) 5.

¹⁷ Chasten, *Born in blood and fire*, 87.

¹⁸ J. Lynch, *Simón Bolívar. A life* (Yale University 2006) 5.

onafhankelijkheidsbeweging werd daarnaast gestimuleerd door de onafhankelijkheid van de Verenigde Staten en door de Franse Revolutie.

Volgens J.C. Chasten, docent aan de Universiteit van North Carolina, waren degenen die in de negentiende eeuw in de verschillende Latijns-Amerikaanse landen in opstand kwamen en voor onrust zorgden voornamelijk Creolen: Spanjaarden geboren in Latijns-Amerika. De verklaring die hij hiervoor geeft, is de positie die zij hadden ten tijde van de Spaanse overheersing. Voor overheid- of handelsfuncties kregen de Spanjaarden (geboren in Spanje) voorrang. Creolen kwamen minder snel voor deze functies in aanmerking wat leidde tot rivaliteit tussen beide groepen. De andere bevolkingsgroepen, zoals Afrikanen of inheemse groepen kwamen vanwege hun afkomst helemaal niet in aanmerking voor belangrijke functies. Vaak hadden zij een grotere hekel aan de Creolen dan aan de Spanjaarden, omdat ze met deze groep meer te maken hadden in het dagelijks leven. Veel Creolen waren landeigenaar en het merendeel van de bevolking leefden onder het gezag van een landeigenaar. Chasten had verwacht dat deze groep, de lagen in de kasten onder de Creolen, in opstand zou komen tegen de Creolen, omdat naar zijn mening deze groep meer redenen had. In plaats daarvan kwamen de Creolen in opstand tegen de Spanjaarden.¹⁹

1.5 De onafhankelijkheidsbeweging in Venezuela

De Creolen waren van goede komaf, hadden gereisd naar Europa en sommige waren in aanraking gekomen met revolutionaire bewegingen in Europa. Aan de opstanden in Venezuela gingen eerst *cabildos abiertos*, openbare bijeenkomsten, vooraf. Hier kwamen de meeste invloedrijke mannen uit Caracas bijeen en werd er gesproken over revolutie. In tegenstelling tot andere Latijns-Amerikaanse landen waren de Venezolaanse Creolen in besturende functies minder terughoudend in de onafhankelijkheidsstrijd. Zij hadden genoeg van de handelsbeperkingen en de ondergeschoven positie die Venezuela had ten opzichte van Peru en Mexico en kwamen in actie. De Creolen hadden een strategisch voordeel ten opzichte van andere Latijns-Amerikaanse landen, namelijk de beschikking over een grote groep ruiters en paarden. Hiermee konden zij oorlog voeren. Ook was de Spaanse controle over koloniën zwakker geworden door de oorlog die Spanje vanaf 1808 voerde met Napoleon. De Venezolaanse Creolen gebruikten de verschuiving van de aandacht van Spanje

---

¹⁹ Chasten, *Born in blood and fire*, 97.

naar Europa om zelf meer macht uit te oefenen en een liberale revolutie op gang te brengen. In 1810 riepen zij de onafhankelijkheid uit van Venezuela.²⁰

Volgens Chasten verliep de revolutie in Venezuela vervolgens moeizaam. In 1811 vond er een aardbeving plaats die zorgde voor de letterlijke ineenstorting van de eerste Venezolaanse republiek. De aardbeving werd door geestelijken, die verbonden waren aan de katholieke kerk in Spanje, gebruikt om de bevolking bang te maken. Volgens hen was de aardbeving een straf van God voor het streven naar revolutie. In Caracas kwamen tussen de 9000 en 10.000 mensen om het leven en negentig procent van de stad werd volledig verwoest. Voor de Creoolse onafhankelijkheidsstrijders was deze aardbeving een grote tegenslag. De wederopbouw van de stad was vooralsnog belangrijker dan de revolutie.²¹

Daarnaast hadden de Creolen problemen met de bevolkingsgroep *llaneros*, cowboys met een donkere huid, die op de tropische vlaktes bij de Orinoco rivier in centraal Venezuela leefden. De *llaneros* hadden geen sympathie voor de Creolen en zij steunden hun revolutie niet. Toen de Creolen tegen het gezag van de Spaanse koning in opstand kwamen en de onafhankelijkheid uitriepen, kozen de *llaneros* ervoor om de Spaanse koning Fernando te verdedigen. De Creolen beseften dat zij de steun van de *llaneros* nodig hadden, omdat de revolutie anders niet gewonnen zou worden.²² Aanvankelijk werd de opstand tegen de Spanjaarden alleen gesteund door de Creolen, maar zij beseften dat om tot een goed resultaat te komen, er meer draagvlak gecreëerd moest worden bij andere bevolkingsgroepen. Hierin was een belangrijke rol weggelegd voor de onafhankelijkheidsstrijder Simón Bolívar.

1.6 De mythe van Simon Bolívar

In de hedendaagse politiek van Chávez wordt veel aandacht besteed aan de ideeën van Simon Bolívar en zijn rol in de onafhankelijkheidsstrijd. Een voorbeeld waaruit blijkt dat Chávez Bolívar een belangrijk historisch persoon vindt, is de verandering van de landsnaam in 1999 van Republiek Venezuela naar Bolivariaanse Republiek Venezuela. Daarnaast noemt Chávez zijn revolutie de Bolivariaanse revolutie en is Bolívar een inspiratiebron voor zijn buitenlands beleid. In deze paragraaf wordt de bijdrage van Bolívar aan de

---

²⁰ Chasten, *Born in blood and fire*, 101.

²¹ J. Lynch, *Simón Bolívar. A life* (Yale University 2006) 2.

²² Chasten, *Born in blood and fire*, 101.

onafhankelijkheidsstrijd behandeld en de hedendaagse waardering van zijn personage die soms zelfs mythische vormen aanneemt. Bolívar staat in Latijns-Amerika ook wel bekend als *El Libertador* (de bevrijder). Hij bevrijdde Venezuela, maar ook de gebieden die tegenwoordig bekend staan als Colombia, Ecuador, Bolivia, Panama en Peru (Peru bevrijdde hij samen met San Martín).

Bolívar werd geboren op 24 juli 1783 in Venezuela. Zijn ouders waren welvarend en behoorden tot de Venezolaanse elite. De stamboom van Bolívar is veelvuldig onderzocht, omdat verschillende mensen wilden bewijzen dat de Bolívars niet alleen blank waren. Volgens Lynch, die een biografie schreef over het leven van Bolívar, is er behalve dubieus bewijs uit 1673 geen reden om dit aan te nemen. De Bolívar familie kwam oorspronkelijk uit Baskenland in Spanje en beschikte over verschillende plantages, mijnen, huizen etc. waardoor zij een vooraanstaande plaats hadden binnen de blanke elite.²³

In 1803 reisde Bolívar af naar Europa waar hij drie jaar verbleef en zijn politieke ideeën ontwikkelde. Lynch noemt de periode van Bolívar in Europa '(...) the time of his intellectual awakening, when he began to read, observe and experience politics.'²⁴ De nieuwe informatie die Bolívar las, zette hem aan het denken over de toekomst van Latijns-Amerika. In Italië legde Bolívar een belofte af dat hij zich met volle overgave zou gaan inzetten voor de onafhankelijkheid van de Latijns-Amerikaanse landen.²⁵

In 1807 keerde Bolívar terug naar Venezuela met het idee dat de onafhankelijkheid van Venezuela noodzakelijk was en zodoende dat Bolívar vanaf het begin betrokken was bij de onafhankelijkheidsstrijd. Toen het Creoolse leger een nederlaag leed tegen de koningsgezinde *llaneros*, zag Bolívar dit als een persoonlijke nederlaag. Hij stelde zich daarna tot doel om de *llaneros* aan de kant van de Creolen, inmiddels de patriotten genoemd, te krijgen. Hij zette een kamp op op de Orinoco-vlakte waar hij probeerde de aandacht van de *llaneros* te trekken met de nieuwe strategie: 'nativism'. Een politieke strategie om een gevoel van eenheid te creëren bij de inwoners van Latijns-Amerika. De nadruk werd gelegd op de geboorteplaats van de verschillende bevolkingsgroepen, omdat dit iets was wat zowel de Creolen, als de mestiezen, als de kinderen van Afrikaanse slaven gemeen hadden: ze waren allemaal geboren in Latijns-Amerika. De Latijns-Amerikaanse identiteit werd

---

²³ J. Lynch, *Simón Bolívar. A life* (Yale University 2006) 2.

²⁴ Lynch, 24.

²⁵ Ibidem, 26.

verheerlijkt en iedereen werd *Americano* genoemd, inwoner van Latijns-Amerika. Uitzonderingen waren de Portugezen en Spanjaarden die als gemeenschappelijke vijand werden beschouwd.²⁶ Bolívar probeerde met deze strategie ook een eenheid te creëren tussen de patriotten en de *llaneros*. Langzamerhand kregen de *llaneros* respect voor Bolívar en slootten zich bij hem aan. In augustus 1819 viel Bolívar samen met de *llaneros* Colombia binnen en veroverde de hoofdstad Bogotá. Bogotá stond onder de regering van een Spaanse stadhouder en was de hoofdstad van het vicekoninkrijk Nieuw Granada.²⁷ Zijn doel was om de Spaanse koloniën in Latijns-Amerika te bevrijden van de Spaanse overheersing en één verenigd Latijns-Amerika te creëren. Eind 1822 volgde Venezuela met de bevrijding van Caracas. De bevrijde landen Venezuela, Colombia en Panama vormden in opdracht van Bolívar samen het nieuwe land Groot Colombia (*Gran Colombia*) met Bogotá als hoofdstad. Vier jaar later bevrijdde hij Ecuador, Peru en Bolivia.

Hoewel de republiek Groot Colombia bijna tien jaar bestond, waren er veel problemen. De Venezolanen hadden de wens om zich af te scheiden van Groot Colombia en een zelfstandig land te worden. Bolívar had zichzelf uitgeroepen tot de nieuwe leider van Groot Colombia.²⁸ Clark bestempelt deze actie als egoïstisch, omdat Bolívar zichzelf de aangewezen persoon voelde om Groot Colombia te leiden. Bovendien concludeert Clark dat Bolívar een dictatoriale leider was die zijn volk graag onder de duim hield en de inwoners als “onvolwassen” medeburgers zag. Clark legt de nadruk op de negatieve kanten van Bolívar, omdat hij vindt dat Bolívar te veel op een voetstuk wordt geplaatst door onder andere Chávez.²⁹ Daarnaast is hij een tegenstander van het beleid van Chávez dat gedeeltelijk is geïnspireerd op het gedachtegoed van Bolívar.

Clark is niet de enige die de mythe rond Bolívar probeert te nuanceren. In een boekrecensie in de *Socialist Review* analyseert Stephen Martin het boek *Hugo Chavez presents Simon Bolivar*. Het boek is een verzameling van teksten waarin Bolívar wordt geportretteerd als een leider die wilde vechten tegen vriendjespolitiek, corruptie en de wreedheid van de Spaanse koloniale wereld. Dit zijn standpunten die Chávez ook uitdraagt. Echter ziet hij in plaats van

---

²⁶ Chasten, *Born in blood and fire*, 103.

²⁷ Chasten, *Born in blood and fire*, 107 en 108.

²⁸ A.C. Clark is de auteur van het boek *Revolutionary Has No Clothes. Hugo Chávez's Bolivarian Farce* waarin hij zich zeer kritisch uitlaat over het regime van Chávez. De naam A.C. Clark is een pseudoniem, omdat Clark de veiligheid van zijn familie niet in gevaar wil brengen. Clark is een Venezolaan gespecialiseerd in politieke theorie en hij heeft opleidingen gevolgd aan zowel Venezolaanse universiteiten als Amerikaanse universiteiten.

²⁹ Clark, *The Revolutionary Has No Clothes*, 17.

de Spaanse overheerser de Verenigde Staten als vijand. Daarnaast stond het Bolívar tegen dat de Spaanse overheersers iemands bezit belangrijker vonden dan iemands kunnen. Bolívar streefde emancipatie van slaven na, maar volgens Martin was dit aanvankelijk alleen onder de voorwaarde dat de slaven voor hem zouden vechten. Over politiek was Bolívar van mening dat rechtvaardigheid en gelijkheid de basis zouden moeten zijn voor het regeren van een land. Verder vond hij onderwijs belangrijk en was hij zich terdege bewust van de discriminatie en wreedheid die plaatsvond jegens de inheemse bevolking.³⁰

Martin plaatst een kanttekening bij dit portret van Bolívar en volgens hem zijn er ook tegenstrijdigheden in Bolívars politiek aan te wijzen. Zo was Bolívar een groot voorstander van democratie zoals uitgevoerd in de Verenigde Staten en Groot-Brittannië, maar hij vond dat Latijns-Amerika nog niet klaar was voor deze vorm van democratie. Tevens wilde hij dat er een president gekozen werd die levenslang aan de macht zou blijven, zodat chaos en tirannie voorkomen zouden worden. Bolívars regeerstijl neigde volgens Martin door deze overtuigingen eerder richting autoritair dan naar democratisch en dit veroorzaakte wantrouwen en verdeeldheid bij de bestuurders van Groot Colombia wat uiteindelijk leidde tot het uiteenvallen van Groot Colombia.³¹

1.7 De eeuw van de caudillo

In 1830 overleed Simón Bolívar en in hetzelfde jaar riep de militaire leider van de *llaneros* José Antonio Páez de onafhankelijkheid uit waardoor Venezuela een soevereine staat werd. Het offer voor deze onafhankelijkheid was 800.000 doden die in ruim vierhonderd gevechten om het leven kwamen. De cacao-economie lag in puin door verwaarlozing, vernietiging en verstoring van de handel. Hierdoor was het relatief makkelijk geworden om van cacao over te stappen naar een ander exportproduct, namelijk koffie. De koffie was een nieuwe opkomende sector en vanwege het wegvallen van de Spaanse handelsmonopolie kon Venezuela weer vrij handel drijven.³²

Het herstellen van de rust en het centrale gezag verliepen moeizaam en de negentiende eeuw werd gekenmerkt door interne oorlogen, revoluties, militaire staatsgrepen, dictators

---

³⁰ S. Martin, 'Bookreview Hugo Chavez presents Simon Bolivar' (versie 5 oktober 2009) <http://venezuelanalysis.com/analysis/4841> (26 april 2011).

³¹ Ibidem.

³² D.C. Hellinger, *Venezuela. Tarnished Democracy* (Oxford 1991) 21.

en buitenlandse interventies. Van 1830 tot 1900 waren er 37 machtswisselingen en 730 gewapende conflicten en 26 grote opstanden.³³

De negentiende eeuw werd ook wel de eeuw van de *caudillo* genoemd. Robert Gilmore definieert in zijn boek over het *caudillismo* een *caudillo* als een leider die geweld gebruikte met als doel de politieke macht in een gebied te verkrijgen. Hierbij maakte de *caudillo* gebruik van de afwezigheid van politieke partijen, sociale structuur en een goed functionerende regering. In Venezuela betekende dit in de praktijk dat de *caudillo* de macht had over een regio en dit gebied vaak leidde met harde hand. Ook beschikten *caudillos* over een eigen leger.³⁴ De *caudillo* had de macht vanwege zijn cliëntelistische netwerk en persoonlijke band met zijn aanhangers. De *caudillo* bood zijn aanhangers werk, goederen en veiligheid in ruil voor militaire en politieke steun.³⁵ Het cliëntelisme werkte corruptie in de hand, omdat het gebaseerd was op loyaliteit en elkaar diensten verlenen.

In de jaren 1840 tot 1850 daalden de prijs van de koffie waardoor de elite verdeeld werd in twee groepen. Degenen die de zittende president Páez bleven steunen waren de Conservatieven en zijn tegenstanders waren de Liberalen. Tussen hen brak in 1858 de Federale Oorlog uit welke vijf jaar duurde en in deze periode vielen 40.000 doden. Centraal in de strijd stond de controle over het bestuur in Caracas en de belangen in de handel met het buitenland. Ook de *caudillos* waren met elkaar in oorlog. Buitenlandse bedrijven maakten gebruik van de onderlinge verdeeldheid tussen de *caudillos* en speelden hen regelmatig tegen elkaar uit met als doel dat bedrijven meer voorrechten zouden krijgen. Na afloop van de Federale Oorlog bleef het nog een lange periode onrustig.³⁶

De onderlinge verdeeldheid tussen de bevolkingsgroepen bleef bestaan en de centrale staat probeerde dit probleem op te lossen door een nationale identiteit te creëren. Nationale helden zoals Simón Bolívar werden op een voetstuk geplaatst, het verzet tegen de Europese mogendheden werd benadrukt, het koloniale verleden werd zwart gemaakt en er werden schoolboeken over Venezuela en kaarten van Venezuela gepubliceerd. Volgens Derham was

---

³³ Hellinger, *Venezuela*, 19.

³⁴ Hellinger, *Venezuela*, 20.

³⁵ Universiteit van Notre Dame, 'Rise of the Caudillos' (versie 2002)

<http://www.library.nd.edu/rarebooks/exhibits/riverplate/04-rise/index.shtml> (11 augustus 2011).

³⁶ E. Koopman, *Venezuela* (Amsterdam 2008) 42.

deze poging bij voorbaat al gedoemd om te mislukken vanwege de grote en langdurige burgeroorlogen die hadden plaatsgevonden.³⁷

1.8 De twintigste eeuw: van dictatuur naar democratie?

De Venezolaanse antropoloog Fernando Coronil noemt de situatie in Venezuela aan het begin van de twintigste eeuw onstabiel en de Venezolaanse staat zwak. Venezuela had geen goedwerkende bureaucratie, geen nationaal leger, geen doeltreffend systeem van communicatie, slechte verbinding met het binnenland door het ontbreken van een nationaal wegennet en een schuldenlast. Dit had tot gevolg dat de regering slechts de macht had over een gedeelte van het land en de burgers en er regelmatig staatsgrepen werden gepleegd.

Generaal Juan Vicente Gómez kwam door middel van een staatsgreep in 1908 aan de macht en tijdens zijn presidentschap werd er olie ontdekt in het Maracaibo Bassin. Deze ontdekking leidde tot grote veranderingen in Venezuela en de olie heeft sindsdien een belangrijke rol gespeeld in zowel de binnenlandse- als buitenlandse politiek. Gómez nodigde buitenlandse bedrijven uit om te investeren in Venezuela door te garanderen dat er flexibele zakelijke omstandigheden zouden zijn en een stabiele arbeidsmarkt. 'Gómez only managed to attract investments from oil companies, but he reciprocated by maintaining "the most liberal oil policy in all of Latin America"'.³⁸ Anders gezegd hield dit beleid in dat Venezuela een soort uitverkoop hield van zijn olie onder buitenlandse bedrijven en dat het land zelf weinig profiteerde van de olie-inkomsten.

Gómez maakte gebruik van het leger om rust en orde te creëren. Ook werd de infrastructuur verbeterd, zodat het leger efficiënter kon werken. Een andere maatregel was dat politieke partijen werden verboden. De export van olie werd de belangrijkste bron van inkomsten en Gómez kon de gehele buitenlandse Venezolaanse schuld aflossen. Doordat de aandacht verplaatst was naar de kapitaalintensieve olie-industrie werden andere sectoren zoals de landbouw verwaarloosd. De agrarische productie nam af en voedingsmiddelen werden vanuit het buitenland geïmporteerd waardoor de voedselprijzen stegen. Tevens daalde de werkgelegenheid, nam de inflatie toe en daalden de reële lonen.³⁹

---

³⁷ M. Derham, *Politics in Venezuela. Explaining Hugo Chávez* (Bern 2010) 26.

³⁸ F. Coronil, *The Magical State. Nature, money and modernity in Venezuela* (Chicago 1997) 76.

³⁹ M. Derham, *Politics in Venezuela. Explaining Hugo Chávez* (Bern 2010) 45 en 46.

De bevolking profiteerde niet van de olie-inkomsten en dit stond in schril contrast met Gómez, het leger en de elite rond Gómez die volgens Derham veel geld verdienden. Critici van Gómez stellen dat er tijdens zijn regeringsperiode geen sociale verbeteringen plaatsvonden. De regering bood geen hulp met betrekking tot onderwijs, huisvesting en gezondheidszorg en de levensstandaard bleef laag. Gómez stond bekend als een tiran en hij werd beschuldigd van censuur, corruptie, gruwelijke gevangenschappen, spionage en protest tegen de regering werd hard onderdrukt door middel van martelen, moord, celstraf of verbanning. In december 1935 stierf Gómez aan een natuurlijke dood.

1.8.1 Venezuela en export

John Lombardi, professor Geschiedenis aan de Louisiana State University, noemt de Venezolaanse afhankelijkheid van export van grondstoffen een constante factor in de Venezolaanse geschiedenis. In de zeventiende eeuw vormde export van cacao de belangrijkste bron van inkomsten en na de Venezolaanse onafhankelijkheid veranderde dit in koffie. In de twintigste eeuw werd olie het belangrijkste exportproduct en sindsdien is daar geen verandering meer in gekomen. In de jaren twintig was Venezuela het grootste olie-exporterende land van de wereld en rond 1935 bestond 91,2% van de totale export uit olie.⁴⁰ Volgens Lombardi is de export niet alleen ten behoeve van de internationale markt, want de overheid hief belasting op de uitvoer van olie en door middel van deze inkomsten functioneerde de overheid. Doordat andere belastingen die geïnd werden lager waren, was de overheid vooral afhankelijk van de olie-inkomsten. Wanneer de wereldprijs van olie daalde, dan veroorzaakte dit direct problemen voor de Venezolaanse overheid ongeacht welke politieke partij op dat moment aan de macht was. De regering nam op zo'n moment drastische maatregelen om de crisis te beperken, wanneer deze pogingen mislukten dan viel de regering. Een volgende regering maakte vaak dezelfde fout door zichzelf weer afhankelijk te maken van de olie-inkomsten waardoor het volgens Lombardi lastig was een ander economisch model in Venezuela in te voeren en het patroon te doorbreken.⁴¹

---

⁴⁰ G. Wilpert, *Changing Venezuela by taking power. The history and policies of the Chávez government* (Londen 2007), 10.

⁴¹ J.V. Lombardi, 'Prologue: Venezuela's Permanent Dilemma' in: S. Ellner en D. Hellinger, *Venezuelan politics in the Chávez era: class, polarization, and conflict* (Boulder, Colorado 2003) 2.

1.8.2 De transitiefase en het *puntofijismo*

Na het overlijden van Gómez werd Generaal Eleazar López de nieuwe president. Hij was een paar dagen aan de macht toen er een poging tot een staatsgreep werd gedaan, maar deze mislukte doordat het leger trouw bleef aan López.⁴² Dit is één van de voorbeelden in de geschiedenis van Venezuela die laat zien dat Venezuela een traditie kent van opstandigheid en staatsgrepen. Het merendeel van Venezolaanse presidenten is nooit gekozen, maar zij namen de macht over door middel van een staatsgreep. Tevens zijn er veel staatsgrepen mislukt.⁴³

In 1945 werd er een staatsgreep gepleegd door het sociaaldemocratische Acción Democrática (AD) en de opvolger van López, Medina, werd afgezet. De toenmalige leider van de AD, Betancourt, stelde dat een staatsgreep noodzakelijk was vanwege de neerwaartse spiraal waarin Venezuela zich bevond. De AD kwam voort uit de studentenbeweging van de jaren twintig die ook wel bekend stond als de Generatie van 1928. De studenten kwamen in opstand tegen het bewind van Gómez en zij werden gevangen genomen waartegen een groot gedeelte van de bevolking protesteerde. Na elf dagen werden de studenten vrijgelaten vanwege de grootschalige protesten. Betancourt werd verbannen naar Costa Rica waar hij lid werd van een communistische partij. Eenmaal terug in Venezuela liet Betancourt zich volgens Hellinger aanvankelijk inspireren door het communistische principe van een maatschappij zonder klassen en gebruikte hij de organisatorische ervaring die had opgedaan. Later distantieerde hij zich van het communisme en bij het tot stand komen van het Punto Fijo pact sloot hij zelfs de communistische partij buiten.⁴⁴

Tot 1938 had de voorloper van de AD, de PDN (Partido Democrático Nacional, Partij voor Democratie) ook nog communistische leden alvorens zij in 1938 hun eigen politieke partij PCV (Partido Comunista de Venezuela, de communistische partij van Venezuela) oprichtten. De PCV had vooral aanhangers onder de arbeiders in de olie-industrie en de aanhangers van het PDN waren leraren en ambtenaren. Daarnaast bereikte het PDN de boeren en deze groep was belangrijk voor de successen in de verkiezingen tussen 1945 en 1948.⁴⁵

Een andere belangrijke politieke partij in de twintigste eeuw was de COPEI. De COPEI kwam voort uit de katholieke studentenbeweging van de jaren dertig en was opgericht om

---

⁴² D.C. Hellinger, *Venezuela. Tarnished Democracy* (Oxford 1991) 47.

⁴³ Clark, *The Revolutionary Has No Clothes*, 22.

⁴⁴ D.C. Hellinger, *Venezuela. Tarnished Democracy* (Oxford 1991) 48-50.

⁴⁵ Hellinger, 53 en 54.

tegengewicht te bieden aan linkse Venezolaanse studenten. De partij werd in 1946 opgericht door Rafael Caldera, die in de periode 1968-1974 en 1994-1999 president zou worden van Venezuela. Caldera stond bekend als anticommunist en een tegenstander van de linkse partijen. In tegenstelling tot Betancourt werd hij niet gearresteerd tijdens het Gómez' bewind. Hoewel de partij tegenwoordig geen confessionele partij meer is, was de Rooms-katholieke kerk in de jaren veertig de inspiratiebron voor de ideologie van de partij. De COPEI was tegen seculiere hervormingen in het onderwijs, terwijl de AD deze hervormingen juist nastreefde.⁴⁶

De URD (Unión Republicana Democrática) was de derde grote politieke partij die ontstond naar aanleiding van de onrust in de jaren dertig. De partij was centristisch en richtte zich op de middenklasse. In 1952 kon de URD de verkiezingen winnen, omdat de grootste partij, de AD, op dat moment werd bestempeld als illegaal. Maar volgens Hellinger werd er gefraudeerd met de verkiezingsuitslag waardoor de URD niet won en dictator Pérez Jiménez greep de macht. Van de drie partijen AD, COPEI en de URD was de URD de minst succesvolle. Hellinger stelt dat het partijprogramma van de URD in tegenstelling tot het programma van de AD minder aantrekkelijk was voor de boeren en de arbeidersklasse. Om een verkiezingsoverwinning te behalen was de aanhang en steun van deze groep juist belangrijk.⁴⁷

De AD besteedde in de periode 1945-1948 veel aandacht aan de leefomstandigheden van de Venezolanen. Zo werden de prijzen verlaagd, kwam er meer aandacht voor onderwijs en werkgelegenheid. Om deze maatregelen te financieren werd de oliewet aangepast. De oliebedrijven moesten vijftig procent van hun winst afstaan aan de overheid en deze inkomsten werden gebruikt om de hervormingen te financieren. Derham is van mening dat de AD te snel te veel veranderingen wilde en dat er daarom weer een staatsgreep werd gepleegd in 1948 en ditmaal om de AD af te zetten.⁴⁸

Volgens Hellinger is deze benadering te eenzijdig en hebben meerdere factoren een rol gespeeld bij de val van het AD-kabinet. De relatie tussen de regering en de kerk was verslechterd vanwege verschillende visies met betrekking tot onderwijs en dit leidde tot polarisatie. Aanhangers van de AD associeerden de kerk met de dictatuur van Gómez, terwijl

---

⁴⁶ Hellinger 58 en 59.

⁴⁷ Hellinger 58.

⁴⁸ M. Derham, *Politics in Venezuela. Explaining Hugo Chávez* (Bern 2010) 47 en 48.

aanhangers van de COPEI de kerk steunden en zich door het geloof lieten inspireren in hun partijideologie. Meerdere malen leidden ontmoetingen tussen *adecos* (aanhangers van de AD) en *copeyanos* (aanhangers van de COPEI) tot gewelddadige confrontaties en in de periode 1946-1948 waren er veel spanningen in Venezuela. Daarnaast veroorzaakte de Koude Oorlog ook problemen voor de regering in Venezuela. Hoewel de regering van Betancourt meewerkte aan de anticommunistische maatregelen was de Amerikaanse regering argwanend ten aanzien van Betancourt vanwege zijn communistische verleden in Costa Rica. De Amerikanen werden door AD leden verdacht van het steunen van de staatsgreep, maar er is nooit bewijs gevonden dat de Amerikanen er direct bij betrokken waren.⁴⁹

De staatsgreep in 1948 werd gepleegd door het leger en in 1952 werd Pérez Jiménez de nieuwe president. Pérez Jiménez was een dictator en onder zijn bewind werden niet alleen AD-aanhangers gestraft, maar ook andere politieke partijen, leraren, studenten en de pers. De Venezolanen waren in een vergelijkbare dictatuur terecht gekomen als onder Gómez en dit verlies van politiek vrijheid en slechtere omstandigheden leidden tot weerstand van de bevolking tegen het militaire regime. In januari 1958 werd Pérez Jiménez afgezet door middel van wederom een staatsgreep.⁵⁰

De periode die na 1958 volgde, wordt door onder andere Clark de democratische periode genoemd. Volgens hem kwam er een einde aan de democratie toen Chávez aan de macht kwam in 1998. Hij stelt ook dat Venezuela in de periode 1958-1998 de meest stabiele democratie van Latijns-Amerika was. Gott is juist van mening dat Venezuela alleen de schijn ophield en in feite geen democratie was, maar dat er sprake was van een cynische overeenkomst tussen drie politieke partijen. Deze overeenkomst waar Gott op doelt is het pact van Punto Fijo, vernoemd naar het huis van Rafael Caldera in Caracas waar de drie politieke partijen samenkwamen, namelijk het sociaal-democratische AD, de christendemocraten COPEI en Democratische Republikeinse Unie, URD.⁵¹

Het pact hield in dat de partijen AD, COPEI en URD een machtsmonopolie zouden krijgen waarbij zij onderling de sleutelposities aan elkaar toezegden. De partijen wilden voorkomen dat er een soortgelijke staatsgreep als in 1948 zou plaatsvinden en dat er weer een dictator

---

⁴⁹ Hellinger, 64 en 65.

⁵⁰ Derham, *Politics in Venezuela*, 49 en 50.

⁵¹ Clark, *The Revolutionary Has No Clothes*, 23, 28 en 29.

aan de macht zou komen. Op deze manier hielden ze niet alleen de militairen buiten de politiek, maar ook de communistische partij die tot dat moment een prominente rol speelde.⁵² Hoewel deze maatregel ondemocratisch was, bracht het Venezuela geruime tijd stabiliteit. In de periode 1958-1998 werden nog wel pogingen tot een staatsgreep gedaan, maar niemand slaagde erin om op die manier aan de macht te komen.

Economische gezien ging het Venezuela tot ver in de jaren zeventig voor de wind. Het bruto binnenlands product was in de jaren 1958-1978 het hoogst van heel Latijns-Amerika. De oorzaak van deze grote toename was de stijging van de olieprijs en daaraan gekoppeld de stijging van de staatsinkomsten. Enerzijds leidde de economische vooruitgang tot politieke stabiliteit, anderzijds was de afhankelijkheid van de olie groter geworden en werden er nog steeds mensen onderdrukt.⁵³ Naast de onderdrukking had het Pact van Punto Fijo ook negatieve gevolgen zoals sociaal-economische ongelijkheid, cliëntelisme tussen de staat, burgers en organisaties en corruptie.⁵⁴

Corruptie loopt als een rode draad door de geschiedenis van Venezuela. Volgens Wilpert kent de Venezolaanse samenleving een geschiedenis van cliëntelisme. In Venezuela noemen sommige het zelfs tribalistisch. Binnen deze politieke cultuur is het aanhangen van een persoon, subgroep, clan of stam belangrijker dan de politieke ideeën of idealen. Deze cliëntelistische politieke cultuur is een voedingsbodem voor corruptie, omdat een persoon handelt vanuit loyaliteit voor een ander persoon. Mensen die kritiek hebben op deze manier van handelen lopen vanwege hun ontrouw het risico om promoties mis te lopen of hun baan te verliezen.⁵⁵

Derham stelt dat de 'democratie' zoals uitgevoerd in de regeringsjaren voor 1998 een negatieve visie op democratie heeft achtergelaten bij een groot deel van de Venezolaanse bevolking. Het wordt als bedreigend ervaren of in het gunstigste scenario als nietszeggend. Bovendien worden de vertegenwoordigers van de democratie gezien als corrupte moordenaars. Het gevolg hiervan was dat mensen zich onthielden van hun stem, omdat ze

---

⁵² D. Hellinger, 'Political Overview: The Breakdown of *Puntofijismo* and the Rise of *Chavismo*' in: S. Ellner en D. Hellinger, *Venezuelan politics in the Chávez era: class, polarization, and conflict* (Boulder, Colorado 2003) 29.

⁵³ G. Wilpert, *Changing Venezuela by taking power. The history and policies of the Chávez government* (Londen 2007) 11.

⁵⁴ B. Cannon, *Hugo Chávez and the Bolivarian Revolution. Populism and democracy in a globalised age* (Manchester 2009) 35.

⁵⁵ G. Wilpert, 'An Assessment of Venezuela's Bolivarian Revolution at Twelve Years' (versie 2 februari 2011) <http://venezuelanalysis.com/analysis/5971> (21 maart 2011).

twijfelden aan de effectiviteit van de Venezolaanse democratie. Ze zagen de verschillende regeringen niet tegemoetkomen aan hun wensen en behoeften. Dat Venezolanen weinig vertrouwen hebben in de democratie hebben, blijkt ook uit het gegeven dat veel Venezolanen een staatsgreep zien als een legitieme manier om politici af te zetten.⁵⁶

In de jaren tachtig kwam er meer tegenstand tegen de regering mede door de economische crisis. In hoofdstuk twee wordt de situatie in de jaren zeventig en tachtig besproken en de opkomst van Hugo Chávez.

1.9 Subconclusie: De invloed van de Venezolaanse geschiedenis

Het doel van dit hoofdstuk was om een verband te leggen tussen belangrijke periodes in de geschiedenis van Venezuela en de gevolgen hiervan op de hedendaagse politieke situatie. In de inleiding werd geconcludeerd dat Hugo Chávez niet los kan worden gezien van de mensen om hem heen, dat hij een product is van zijn omgeving. Daarnaast zijn de erfenissen van de geschiedenis van Venezuela van invloed op de populariteit en regeringsstijl van Chávez.

Venezuela heeft een roerige geschiedenis waarvan de gevolgen invloed hebben op de hedendaagse politiek. Hieronder volgt een opsomming van historische constanten in de geschiedenis van Venezuela, erfenissen waar Chávez aan het begin van zijn regeringstermijn mee te maken kreeg. In hoofdstuk twee volgt een analyse van hoe Chávez tegen deze erfenissen aankijkt en welke maatregelen hij met betrekking tot deze erfenissen wil ondernemen.

Venezuela heeft geen democratische traditie. In de negentiende eeuw werd Venezuela geregeerd door *caudillos* en dictators en hier kwam pas een einde aan halverwege de twintigste eeuw. Over de periode van 1958 tot 1998 bestaat veel discussie. Verschillende auteurs beschouwen het tijdvak als democratisch. Hoewel Venezuela in die periode niet meer werd geregeerd door dictators was er ook geen sprake van democratie. Drie partijen kwamen daadwerkelijk in aanmerking voor het besturen van het land en de oppositie kreeg geen kans om invloed uit te oefenen. Bestuursfuncties werden onderling tussen de AD, COPEI en URD verdeeld. Dit ondemocratische systeem wordt het *puntofijismo* genoemd.

Het ontbreken van een democratische traditie leidde tot scepsis over de politiek onder de bevolking. Bij de verschillende dictators stond het generen van inkomsten boven de

---

⁵⁶ Derham, *Politics in Venezuela*, 6-8.

belangen van de bevolking en de inkomsten die zij verwierven kwamen slechts ten goede aan een kleine groep in de Venezolaanse samenleving. De burgers bleven arm en zagen geen verbetering in hun levensomstandigheden. Doordat de regeringen niet tegemoet kwamen aan de wensen en behoeften van het volk, werd het volk sceptisch over de politiek en de invloed die ze daar op konden uitoefenen.

Corruptie is een onderdeel van de Venezolaanse geschiedenis en volgens Wilpert wordt dat veroorzaakt door een geschiedenis van cliëntelisme waarbij het aanhangen van een persoon, subgroep, clan of stam belangrijker is dan de politieke ideeën of idealen. Politieke ideeën en idealen waren ten tijde van de *caudillos* en dictators niet belangrijk, want het volk werd onderdrukt door deze leiders. Het ontbreken van centraal gezag en een goedfunctionerende bureaucratie hebben bijgedragen aan de corruptie doordat mensen loyaal moesten zijn aan een persoon om iets voor elkaar te krijgen omdat er geen alternatieven waren.

Vanaf het moment dat Venezuela werd ontdekt door Columbus, kwamen verschillende culturen met elkaar in aanraking. In Venezuela ontstond een kastenstelsel en deze is een geruime tijd blijven bestaan. De geboorteplaats bepaalde welke rechten een inwoner had en over het algemeen gold, hoe donkerder de huidskleur, des te slechter de maatschappelijke positie. Zelfs na de onafhankelijkheid hielden de inheemse en zwarte bevolking een ondergeschoven positie. In de grondwet werden hun rechten niet genoemd. Daarnaast is racisme nog steeds actueel in Venezuela. Verschillende bevolkingsgroepen botsen met elkaar wat tot polarisatie leidt. Derham ziet dit als een probleem van de hedendaagse Venezolaanse samenleving.

Zoals Lombardi stelt, is Venezuela sinds de zeventiende eeuw afhankelijk geweest van de export van grondstoffen. Eerst was het belangrijkste exportproduct cacao, vervolgens koffie en vanaf de twintigste eeuw olie. Tot nu toe hebben de verschillende overheden een economisch model gehanteerd waarbij zij afhankelijk waren van de belasting die geheven werd over de olie-inkomsten. De economische situatie is daardoor sterk afhankelijk van de wereldprijs van olie. Wanneer de prijs plotseling daalt, heeft dit negatieve invloed op de economische situatie van de regering.

2. De opkomst van Hugo Chávez

Het doel van dit hoofdstuk is om de opkomst van Chávez te analyseren en het politieke klimaat waarin dit gebeurde. Het politieke systeem, *puntofijismo*, dat sinds 1958 in Venezuela bestond, begon in de jaren tachtig langzaam af te brokkelen. De Venezolaanse economie was sterk afhankelijk van de olie-inkomsten en de olieprijs. Gedurende de jaren zeventig was de olieprijs zeer hoog en ging het Venezuela economisch voor de wind, maar deze gouden jaren hielden op in 1979 en een economische recessie van twintig jaar volgde. De kosten van de olieproductie waren gestegen en de olieprijs daalde. Ondertussen bleef de bevolkingsgroei toenemen. In de periode 1979-1999 daalde het reële inkomen per hoofd van de bevolking met 27%.⁵⁷

Tevens kreeg Venezuela, net als veel andere (Latijns-Amerikaanse) landen, te maken met de schulden crisis. De schulden crisis begon in 1982 en hield in dat de betreffende landen hun buitenlandse schuld niet meer konden betalen. Als gevolg van deze ontwikkelingen kreeg de Venezolaanse bevolking te maken met mislukte hervormingen, economische en sociale achteruitgang, en toename van onrust. De voorspoedige jaren zeventig hadden niet geleid tot een kleinere kloof tussen de arme en rijke bevolking en de maatregelen die werden genomen tegen de economische crisis troffen voornamelijk de arme bevolking.⁵⁸

De jaren tachtig stonden in Venezuela in het teken van neoliberale hervormingen. Volgens Hellinger was het streven naar neoliberalisme een algemene tendens in de jaren tachtig in Latijns-Amerika. De particuliere sector eiste dat de staat zich terug zou trekken uit de economie en om dit te bereiken, benadrukte zij de corruptie van de politiek. Daarnaast benadrukten neoliberale critici de verliezen die er waren gemaakt in de publieke sector en de schulden crisis waarin Venezuela zich bevond. De neoliberalen betoogden dat de economie hersteld moest worden door het privatiseren van staatsbedrijven- en diensten en internationale marktwerking.⁵⁹

Toen president Pérez in 1989 aan de macht kwam, zette hij met kracht het liberaal economisch beleid door. Dit was in tegenstelling met zijn verkiezingsbelofte. Het Internationaal Monetair Fonds en de bourgeoisie hadden mede op deze verandering aangedrongen. De vakbonden waren tegenstanders van het neoliberalisme, omdat de angst

---

⁵⁷ G. Wilpert, *Changing Venezuela by taking power*, 13.

⁵⁸ M. López Maya 'Hugo Chávez Frías: His movement and His presidency' in: S. Ellner en D. Hellinger, *Venezuelan politics in the Chávez era: class, polarization, and conflict* (Boulder, Colorado 2003) 74.

⁵⁹ D.C. Hellinger, *Venezuela. Tarnished Democracy* (Oxford 1991) 144 en 145.

bestond dat de werkeloosheid zou toenemen.⁶⁰ De bevolking kwam in opstand tegen de maatregelen die door de regering Pérez werden doorgevoerd. In paragraaf 2.2 wordt deze opstand in 1989, de *Caracazo*, behandeld.

2.1 Movimiento Bolivariano Revolucionario 200

Tegen de onrustige achtergrond van de jaren tachtig richtte Hugo Chávez samen met Jesús Urdaneta Hernández en Felipe Acoste Carles in 1982 Movimiento Bolivariano Revolucionario 200 (MBR 200) op, een politieke afdeling binnen het Venezolaanse leger. Op 17 december 1982 legden de officieren aan elkaar een eed af geïnspireerd door woorden van Simón Bolívar: 'I swear before you, and I swear before the God of my fathers, that I will not allow my arm to relax, nor my soul to rest, until I have broken the chains that oppress us (...)'.⁶¹ In 1805 in Rome zwoor Bolívar met deze woorden dat hij zijn leven zou toewijden aan het bevrijden van Venezuela van de Spaanse overheersing. Hoewel uit de woorden van de jonge officieren een bepaalde strijdlust naar voren komt, werd de beweging in eerste instantie opgericht als een politieke studiegroep waarin de geschiedenis en huidige problemen van het land werden bestudeerd. Pas later ontstonden ideeën om een staatsgreep te plegen. MBR 200 was van mening dat het regerende regime omver moest worden geworpen, omdat er slechts sprake was van een schijndemocratie.

De leden van MBR 200 werden door Chávez gerekruteerd in de jaren 1980-1983 toen hij als instructeur werkte op de militaire academie. De MBR officieren die in 1992 de staatsgreep pleegden waren vooral de beste leerlingen van de lichte 1980-1983.⁶² De leden van MBR 200 werden door Chávez aangemoedigd om hun gedachtegoed in een historisch perspectief te plaatsen en hiervoor bestudeerden zij drie belangrijke historische Venezolaanse personen, namelijk: Ezequiel Zamora, Símon Rodríguez en Símon Bolívar. Ieder persoon vertegenwoordigde een bepaald onderdeel van het MBR 200 gedachtegoed. Zamora was een militaire leider in de Federale Oorlog en hij stond voor protest en vertegenwoordigde het rebelse karakter. Bekende uitspraken van hem zijn: 'Land of the free men!' Popular elections! Horror to the oligarchy!⁶³ Rodríguez was de mentor van Bolívar en hij vond dat

---

⁶⁰ Hellinger, 146.

⁶¹ R. Gott, *Hugo Chávez and the Bolivarian Revolution* (Londen 2005) 38.

⁶² H. Chávez en M. Harnecker, *Understanding the Venezuelan Revolution. Hugo Chávez talks to Marta Harnecker* (New York 2005) 26.

⁶³ B. Cannon, 'Class/race polarisation in Venezuela', *Third World Quarterly*, jaargang 29 nummer 4, 2008, 740.

Latijns-Amerika geen andere landen moest imiteren, maar zichzelf moest zijn. Hij streefde naar ideologische originaliteit. Bolívar was de bevrijder en hij stond voor het evenwicht: de balans tussen ideologie en kracht.⁶⁴

MBR 200 volgde vanaf het begin een linkse koers. Het taalgebruik werd gekopieerd van de civiele linkse partijen. Een aantal van de leden had gestudeerd aan de Universidad Central in Caracas, waar zij ook in aanraking kwamen met links gedachtegoed. Gott, voormalig Latijns-Amerika correspondent en redacteur van de *Guardian*, noemt de relatie in de jaren tachtig tussen het Venezolaanse leger en de civiele maatschappij uniek. De leden van MBR 200 stegen in de jaren tachtig langzaam in militaire rang. Het besef ontstond dat zij door de hogere rang op korte termijn in de positie zouden komen om een staatsgreep te kunnen plegen. Dit zou niet eerder dan 1992 worden, omdat ze niet eerder aan het hoofd van een militaire eenheid zouden staan. In die tijd stonden ze bekend als de MACATE organisatie, Mayores (majors), Capitanes (kapiteins) en Tenientes (luitenants). Later werd het COMACATE toen een aantal leden de rang van commandant (Comandantes) ging bekleden.⁶⁵ De militaire veiligheidsdienst wist van het bestaan van de politieke afdeling MBR 200 binnen het leger, maar had geen inzicht in de grootte en populariteit ervan. Ook was de veiligheidsdienst niet bekend met de plannen van de MBR 200. Chávez stond wel bekend als opstandig en daarom werd hij in 1986 overgeplaatst naar een militaire academie vlakbij de Colombiaanse grens. Tijdens deze plaatsing experimenteerde hij met samenwerking tussen militairen en burgers. Hij ondersteunde sociale en economische programma's met militaire steun. Tevens organiseerde hij historische optochten. Met deze acties maakte hij zichzelf populair in de regio. In 1988 werd hij teruggehaald om te werken in het presidentiële paleis. Gott stelt terecht dat de terugplaatsing een vreemde actie was gezien vanuit het leger. Hij vraagt zich ironisch af of de inlichtingendienst de papieren van Chávez was kwijtgeraakt of dat ze was vergeten wat hij precies aan het doen was voordat hij werd overgeplaatst.⁶⁶

---

⁶⁴ B. Cannon, 'Class/race polarisation in Venezuela', 740.

⁶⁵ Gott, 40.

⁶⁶ Gott, 40 en 42.

2.2 Caracazo

Een belangrijke gebeurtenis voor Venezuela en de MBR 200 was de *Caracazo* op 27 februari 1989. De Venezolaanse bevolking kwam in opstand tegen de neoliberale hervormingen van president Carlos Andrés Pérez. Pérez was op 4 februari beëdigd als president en in tegenstelling tot zijn verkiezingsbelofte om geen bezuinigingsbeleid te voeren, voerde hij vrijwel gelijk voorgestelde neoliberale maatregelen van het Internationaal Monetair Fonds uit. Hij probeerde het goed te praten door te benadrukken dat alleen deze maatregelen de fouten van voorgaande regeringen konden herstellen. De maatregelen hielden onder andere in: het privatiseren van staatsbedrijven, belastinghervormingen, het verhogen van de brandstofprijzen en de prijzen van het openbaar vervoer.⁶⁷

Hellinger stelt dat het Venezolaanse volk waarschijnlijk niets begreep van de economische theorieën waar over werd gediscussieerd, maar wat ze na 55 jaar strijd om olie wel begrepen, was dat de olie-inkomsten van cruciaal belang waren om het land te laten draaien. Het volk was op de hoogte van de olie-inkomsten die op buitenlands banken terecht kwamen en de ontslagen die vielen vanwege de privatiseringen. Volgens Hellinger werd hen op die manier het verschil tussen nationalisme en neoliberalisme heel duidelijk.⁶⁸

Het gevolg was dat de bevolking massaal in opstand kwam tegen de hervormingen en de schaarste van belangrijke consumptiegoederen als voedsel. Winkels werden geplunderd, mensen gingen de straat op om te demonstreren en er braken rellen uit. De protesten begonnen in eerste instantie in de armere wijken van Caracas, maar breidden zich al snel uit naar andere delen van Caracas en andere steden in Venezuela. In reactie op de protesten stelde de regering Pérez een avondklok in en Venezolaanse strijdkrachten werden naar de onrustige gebieden gestuurd. Tijdens deze acties werd er veel geweld gebruikt door de politie en het leger met velen doden tot gevolg. Het officiële aantal doden is door de Venezolaanse regering vastgesteld op driehonderd, maar getuigen en deskundigen stellen dat het getal dichterbij de drieduizend ligt. De *Caracazo* was de eerste opstand tegen het vrijemarktbeleid van de Verenigde Staten en was bepalend voor de draai naar links die door een groot gedeelte van de Venezolaanse bevolking gewenst werd. Voor de MBR 200 was de

---

⁶⁷ J. Buxton, 'Economic Policy and the Rise of Hugo Chávez' in: S. Ellner en D. Hellinger, *Venezuelan politics in the Chávez era: class, polarization, and conflict* (Boulder, Colorado 2003) 117 en 118.

⁶⁸ Hellinger, 148.

Caracazo een gebeurtenis die de beweging tot sneller handelen bracht. De *Caracazo* wordt nog steeds ieder jaar herdacht in Venezuela.

2.3 Reactie op de *Caracazo*

De MBR 200 had voor de *Caracazo* diverse malen overlegd wat ze zouden doen op het moment dat het volk in opstand zou komen. De MBR 200 zag een opstand namelijk als een gelegenheid om de situatie naar hun hand te zetten. Toen de *Caracazo* uitbrak was de MBR 200 nog niet klaar voor een staatsgreep. Een aantal leden was zelfs verplicht om in actie te komen tegen het volk. Chávez zelf was op de dag van de rellen ziek. Gott stelt dat de *Caracazo* in de geschiedenis van Venezuela een breuk weergeeft met het *ancien regime*. De ontevredenheid van de mensen werd geuit. Echter door het ontbreken van een leider en door het chaotische verloop, bleef een concreet resultaat uit.⁶⁹

Volgens Chávez had de *Caracazo* een grote invloed gehad op zijn generatie. Het leger werd gestuurd om de opstanden de kop in te drukken en er ontstond een bloedbad. Dat was het moment volgens Chávez dat de MBR 200 tot de conclusie kwam dat zij in actie moest komen. Hij noemde de gebeurtenissen van de *Caracazo* de katalysator voor MBR 200, omdat er vanaf dat moment een versnelling plaatsvond binnen de organisatie. De MBR 200 zocht meer contact met burgers en volksbewegingen, over de ideologie werd verder nagedacht en er werd een strategie bepaald. De leden wilden een zichtbare verandering met het verleden en niet langer een democratie die alleen de oligarchie diende en corruptie in de hand werkte. De leden hadden bezwaren tegen het plegen van een traditionele militaire staatsgreep en ze zagen geen toekomst in een militair bewind of militaire dictatuur. Toch werd er door de MBR 200 een staatsgreep gepleegd.⁷⁰

2.4 Staatsgreep

De regering Pérez had na de *Caracazo* weinig tot geen controle over het merendeel van het land. De MBR 200 werd juist machtiger doordat de militairen inmiddels diverse sleutelposities bekleedden binnen het leger.⁷¹ Op 4 februari 1992 deed de MBR 200 een

---

⁶⁹ Gott, 54

⁷⁰ H. Chávez en M. Harnecker, *Understanding the Venezuelan Revolution. Hugo Chávez talks to Marta Harnecker* (New York 2005) 31 en 32.

⁷¹ K. Hawkins, 'Populism in Venezuela: the rise of Chavismo', *Third World Quarterly*, jaargang 24 nummer 6, 2003, 1141.

poging tot een staatsgreep onder leiding van Hugo Chávez. Zij wilde zich verzetten tegen de corruptie van de regering, de inzet van het leger tegen het volk en neoliberale hervormingen.⁷² De militairen van MBR 200 werden evenwel overmeesterd door de regeringsgezinde militairen die vanuit de regering de opdracht hadden gekregen om de staatsgreep te voorkomen. Chávez kreeg de mogelijkheid om voor de televisie te spreken met als doel andere officieren te verzoeken hun wapens neer te leggen. Dit televisieoptreden wordt door een aantal deskundigen gezien als het belangrijkste moment van die mislukte staatsgreep. Chávez sprak kort, maar zijn toespraak had veel invloed. Hawkins, assistent professor Politieke Wetenschappen aan de Brigham Young University, zegt over deze toespraak het volgende: 'His youthful, commanding presence, his homespun language, his evident sincerity and patriotism, his willingness to shoulder the blame for the failure of the coup, and his confident assertion that change would still come were a stark contrast with President Perez and many of the well known national leaders of the traditional parties.'⁷³ Chávez liet zien dat hij de verantwoordelijkheid nam voor het mislukken van de staatsgreep. Deze erkenning van fouten waren de Venezolanen niet gewend van regeringsleiders. Daardoor maakte de toespraak indruk op het Venezolaanse volk en kan het gezien worden als het begin van zijn populariteit.

Chávez en zijn aanhangers werden na de mislukte staatsgreep gearresteerd. Aanvankelijk was Chávez veroordeeld tot een lange gevangenisstraf, maar de straf werd ingekort waardoor hij gevangen zat van februari 1992 tot maart 1994. Volgens Gott werd Chávez goed behandeld in de gevangenis en het werd toegestaan dat hij geïnterviewd werd voor radio en televisie. Daarnaast ontving hij veel bezoek, een aantal van zijn bezoekers speelde later een belangrijke rol in de politieke formatie van Movimiento Quinta Republica (MVR).⁷⁴ Het bezoek bestond ook uit mensen die Chávez bewonderden en hem zagen als de nieuwe leider die Venezuela weer voorspoed kon brengen. Chávez zelf besteedde de periode in de gevangenis aan de politieke fundamenten van zijn beweging. De beweging begon zich steeds meer te centreren rond Hugo Chávez en kreeg een civiel karakter. Desondanks bleven veel van de voormalige officieren wel lid van de beweging.⁷⁵

---

⁷² J. Honkoop, 'Kan Venezuela's oliesector Chávez'ambities nog langer dragen?', *Internationale Spectator*, jaargang 63 nummer 7/8, Juli-Augustus 2009, 356.

⁷³ K. Hawkins, 'Populism in Venezuela', 1141.

⁷⁴ Gott, 119.

⁷⁵ K. Hawkins, 'Populism in Venezuela', 1141.

Terwijl Chávez zes maanden in de gevangenis zat, werd er nogmaals poging gedaan tot een staatsgreep. Deze keer werd de staatsgreep geleid door een grotere groep hoge officieren, maar het liep wederom uit op een mislukking. President Pérez werd na de staatsgreep door de regeringsleden beschuldigd van corruptie en vervolgens afgezet. Pérez werd opgevolgd door president Rafael Caldera, die in 1993 opnieuw de verkiezingen won. Caldera verleende Chávez en de andere coupplengers gratie.⁷⁶

2.5 Van militaire naar politieke beweging

Chávez veranderde na zijn vrijlating zijn koers en probeerde democratisch aan de macht te komen. Samen met andere leden van de MBR 200 reisde hij door Venezuela om zijn militaire beweging om te zetten in een politieke beweging. Een belangrijk aandachtspunt hierbij was dat de beweging niet op één van de bestaande politieke partijen wilde lijken en autoriteit en stijfheid wilde voorkomen. Ook de politieke strategie en de ideologie werden verder ontwikkeld. Met het oog op de langetermijnontwikkeling bracht de MBR 200 het nationale project Simón Bolívar tot stand. Hoewel de MBR 200 origineel en vernieuwend wilde zijn, was de vernieuwing in de organisatiestructuur in vergelijking met andere politieke partijen beperkt, volgens professor Margarita López Maya van de Universiteit Central de Venezuela. De basis van de organisatie was de Bolivariaanse Cirkels; kleine lokale groepen die vergeleken konden worden met de cellen en comités van andere organisaties. Het onderscheidende aspect was de plicht om een eed af te leggen op het moment dat iemand wilde toetreden tot een Bolivariaanse Cirkel. In deze eed beloofde de persoon hard te zullen werken, eerlijk, nederig en solidair te zijn. De coördinatie van de cirkels werd op gemeentelijk niveau geregeld. Vanaf 1996 waren er ook Bolivariaanse coördinatoren in alle provincies door het land. De coördinatoren stonden onder de controle van de nationale raad die de uiteindelijke beslissingen nam. Chávez koos bewust voor militairen en burgers om de organisatie in balans te houden. Beslissingen werden genomen op het moment dat er na discussie een consensus was bereikt. Op die manier is ook besloten om niet deel te nemen aan de verkiezingen van 1995.⁷⁷

---

⁷⁶ R.D. Sylvia en C.P. Danopoulos, 'The Chávez phenomenon: political change in Venezuela', *Third World Quarterly*, jaargang 24 nummer 4, 2003, 66.

⁷⁷ M. López Maya 'Hugo Chávez Frías: His movement and His presidency' in: S. Ellner en D. Hellinger, *Venezuelan politics in the Chávez era: class, polarization, and conflict* (Boulder, Colorado 2003) 80 en 81.

In januari 1997 kondigde Chávez aan dat zijn partij voor 2000 aan de macht zou komen en in april 1997 kondigde hij officieel aan dat hij voor het presidentschap zou gaan. Tijdens een interview met Gott in 2000 vertelde Chávez dat op het moment dat hij de gevangenis in 1994 verliet al had bepaald dat hij president van Venezuela zou worden. In juli 1997 veranderde de naam Movimiento Bolivariano Revolucionario 200 (MBR 200) in Movimiento Quinta Republica (MVR), de Beweging van de Vijfde Republiek. De V in de naam staat voor het Romeinse cijfer vijf. De reden voor deze verandering was de nieuwe weg die Chávez met de partij wilde inslaan en de nieuwe naam moest een definitieve breuk met het verleden symboliseren. De vijfde republiek volgde op de vier republieken uit de negentiende eeuw en zou de eerste echte nieuwe start zijn in 140 jaar volgens Chávez. De beweging zou een populistisch en nationaal karakter krijgen en de idealen van het verleden zouden worden hersteld met een belangrijke rol voor Bolívar.⁷⁸ Door te benadrukken dat de MVR voor het eerst een nieuwe start zou maken in 140 jaar tijd en een vervolg zou worden op republieken uit de negentiende eeuw, oordeelde Chávez over de regeringen van de twintigste eeuw. In zijn ogen hadden regeringen 140 jaar lang stil gezeten en niks betekend voor Venezuela en haar mensen. Chávez was er van overtuigd dat zijn beweging wel voor vernieuwing en verbetering kon zorgen.

2.6 De weg naar de overwinning

In aanloop naar de verkiezingen van december 1998 werkte de MVR samen met kleine linkse politieke partijen zoals de socialistische beweging MAS (Movimiento al Socialismo), de partij voor het vaderland PPT (Patria Para Todos) en de communistische partij PCV (Partido Comunista de Venezuela). De drie belangrijkste punten van de verkiezingscampagne van Chávez waren: het uitbannen van armoede, einde aan de corruptie en einde aan het driepartijensysteem (*puntofijismo*). Op 6 december 1998 won Chávez de verkiezingen met 3.673.685 stemmen, oftewel 56,2% van de stemmen.⁷⁹

Ook andere kandidaten werkten samen met meerdere partijen. Irene Sáez Conde werd gesteund door de COPEI en Luis Alfaro Uceró door de AD en URD, de partijen van de oude coalitie. De uitslag van de verkiezingen betekende een grote nederlaag voor de partijen van het *puntofijismo*.

---

⁷⁸ Gott, 135 en 136.

⁷⁹ Wilpert, 18.

Verkiezingsuitslag presidentiële verkiezingen 6 december 1998

Kandidaat	Partij/Alliantie	Aantal stemmen	Percentage van het aantal stemmen
Hugo Chávez Frías ⁸⁰	MVR	3,673,685	56.20
Henrique Salas Römer	Proyecto Venezuela	2,613,161	39.97
Irene Sáez Conde	IRENE (COPEI)	184,568	2.82
Luis Alfaro Ucero	AD en URD	27,586	0.42
Miguel Antonio Rodríguez	Apertura	19,629	0.30
Alfredo Ramos	La Causa Radical	7,275	0.11
Radamés Muñoz León	Nuevo Rumbo	2,919	0.04
Oswaldo Sujú Raffo	Frente Soberano	2,901	0.04
Alejandro Peña Esclusa	Partido Laboral Venezolano	2,424	0.04
Doménico Tanzi	Participación Comunitaria	1,900	0.03
Ignacio Quintana	Opción nacional	1,256	0.02
TOTAL⁸¹		6,537,304	

2.6.1 Waarom Chávez de nieuwe president werd

Wetenschappers Ronald D. Sylvia en Constantine P. Danopoulos van de San José State University noemen vier redenen die hebben geleid tot de overwinning van Chávez. Hieronder volgt een overzicht en analyse van de vier redenen:

1. De charismatische uitstraling

Venezolanen zagen Chávez als een sterke en charismatische man en zij konden zich met hem identificeren vanwege zijn uitstraling en voorkomen. Hij had een donkere gezichtskleur en

⁸⁰ Chávez werkte samen met onderstaande partijen:

MOVIMIENTO V REPUBLICA	2.625.839	40.11%
MOVIMIENTO AL SOCIALISMO	588.643	8.99%
PATRIA PARA TODOS	142.859	2.18%
PARTIDO COMUNISTA DE VENEZUELA	81.979	1.25%
OVERIGE 5 PARTIEN	234.365	3.57%

⁸¹ International Republican Institute, 'Venezuela's 1998 Presidential, Legislative, and Gubernatorial Elections Election Observation Report' (versie 12 februari 1999) <http://aceproject.org/ero-en/regions/americas/VE/venezuela-final-report-general-elections-iri-1999> (17 juni 2011) en J. Huerta, 'Resultados de las elecciones presidenciales, dic. 1998' (versie onbekend) http://www.josebhuerta.com/p_1998.php (17 juni 2011).

grof haar net zoals de meerderheid van de Venezolaanse bevolking. Hierdoor leek het voor veel Venezolanen alsof hij één van hen was; een echte Venezolaan. Chávez speelde hier op in door zijn arme achtergrond te benadrukken. Daarnaast sprak hij begrijpbare taal en gaf hij de mensen het gevoel dat zij belangrijk waren en mee mochten doen in de politiek. Zo kregen partijen die jarenlang buiten de politiek waren gehouden sympathie voor Chávez.⁸²

Door middel van zijn televisieoptredens bereikte Chávez een groot publiek. De televisie deed onder meer verslag van zijn liefdadigheidswerk voor de arme bevolking.⁸³ Door zijn liefdadigheidswerk steeg hij ook in populariteit.

Het stemmen op Chávez vanwege zijn charismatische uitstraling paste overigens binnen de Venezolaanse traditie van het cliëntelisme. De uitstraling van Chávez was voor veel stemmers een belangrijke reden om op hem te stemmen maar zeker niet de enige reden. Venezolanen waren ook enthousiast over Chávez' politieke ideeën en idealen en dit vormde een breuk met het cliëntelisme, aangezien het bij cliëntelisme alleen om de persoon draait en niet zijn of haar ideeën. Volgens Wilpert gaan cliëntelisme en corruptie met elkaar gepaard. De vraag is of de corruptie onder de regering Chávez minder zal worden, gelijk blijft of toe zal nemen. Dit wordt in de volgende paragraaf besproken.⁸⁴

2. *Zijn strijd tegen kolonialisme*

Chávez beloofde tijdens de verkiezingscampagne om de imperialisten het land uit te zetten en daarmee het voorbeeld van Bolívar te volgen. Met de term imperialisten doelde Chávez op buitenlandse bedrijven en buitenlandse kredietverstrekkers. De buitenlandse kredietverstrekkers beschuldigde hij van eenzijdige belangenbehartiging en het uitbuiten van de leningen.⁸⁵

De onafhankelijkheid van Venezuela in de negentiende eeuw had theoretisch gezien ook het einde moeten betekenen van het koloniale tijdperk. Volgens Chávez was dit niet het geval, omdat Venezuela nog steeds werd uitgebuit door buitenlandse bedrijven. Hij beschuldigde zijn voorgangers ervan dat ze niet zorgvuldig met de oliereserves waren om gegaan en dat er maar een kleine groep geprofiteerd had van de winst. Hierover bestond ook ontevredenheid

---

⁸² E. Koopman, *Venezuela*, 51.

⁸³ R.D. Sylvia en C.P. Danopoulos, 'The Chávez phenomenon: political change in Venezuela', *Third World Quarterly*, jaargang 24 nummer 4, 2003, 67 en 68.

⁸⁴ Ibidem.

⁸⁵ Ibidem.

onder de bevolking en Chávez speelde op deze gevoelens in. Chávez beloofde veranderingen en minder armoede.

3. *Het vormen van een coalitie*

Chávez wilde er zeker van zijn dat hij de verkiezingen zou winnen en daarom sloot de MVR een coalitie met andere linkse partijen die voorheen geen toegang hadden tot het politieke centrum. Achteraf gezien was een coalitie niet nodig geweest, omdat de MVR veertig procent van de stemmen behaalde tijdens de verkiezingen. De coalitieleden kregen als beloning een plaats in de regering Chávez. Echter het merendeel trok zich na een korte periode terug vanwege ontevredenheid over het, in hun ogen, rechtse economische beleid en de hardhandige methodes.⁸⁶

4. *Het verbeteren van het lot van de armen*

Volgens Chávez was de armoede een erfenis van verkeerd beleid van zijn voorgangers. Chávez beschuldigde zijn voorgangers ervan dat ze de elite nog rijker hadden gemaakt in plaats van de strijd aan te gaan tegen armoede. Chávez wilde zich hard maken voor de strijd tegen armoede en zodoende dat hij een stichting oprichtte om de armoede te bestrijden.⁸⁷ Tevens spoorde hij inwoners aan om zelf iets van hun woonomgeving te maken. Deze lokale initiatieven heten 'Bolivariaanse Cirkels' en zouden financieel ondersteund worden door de regering of de stichting van Chávez. 'Bolivariaanse Cirkels' zijn commissies die op lokaal niveau werken aan de verbetering van dorpen en steden.⁸⁸

2.7 Chávez als president

Tijdens de aanloop naar de verkiezingen beloofde Chávez dat zijn beleid een breuk zou vormen met het beleid van voorgaande presidenten. De bevolking zou in Chávez' beleid centraal komen te staan, hij zou breken met de traditie van het *puntofijismo* en de daarbij behorende corruptie. Ook zou hij de armoede uitbannen. Deze verkiezingsbeloftes overtuigden een merendeel van de Venezolaanse bevolking om op Chávez stemmen. In deze paragraaf wordt behandeld in hoeverre Chávez zijn beloftes tot nu toe heeft waar kunnen maken en hoe hij omgaat met de erfenissen van het beleid van zijn voorgangers. Centraal hierbij staan de vijf punten uit paragraaf 1.9, namelijk: scepsis ten aanzien van de politiek,

---

⁸⁶ R.D. Sylvia en C.P. Danopoulos, 'The Chávez phenomenon: political change in Venezuela', *Third World Quarterly*, jaargang 24 nummer 4, 2003, 67 en 68.

⁸⁷ Ibidem.

⁸⁸ Ibidem.

democratie, cliëntelisme en corruptie, raciale polarisatie en de economische afhankelijkheid van export.

2.7.1 Een nieuwe grondwet

Toen Chávez eenmaal aan de macht was, ging hij voortvarend te werk. Tijdens zijn eerste toespraak kondigde hij aan dat er een referendum zou worden gehouden over de grondwet en dat het leger meer ingezet zou worden ter ondersteuning van het sociale en economische leven door middel van het programma 'Plan Bolívar 2000'. Zijn andere plannen maakte hij tijdens deze toespraak nog niet bekend. In december 1999 stemden 71% van de Venezolanen voor de invoering van een nieuwe grondwet.⁸⁹

De nieuwe grondwet vertegenwoordigde volgens Chávez veel standpunten van de bevolking, maar de kanttekening die hij plaatste tijdens het interview met Marta Harnecker in 2002, was dat het nog wel 'work in progress' was. Hij noemde het een doorbraak dat Venezolanen voor het eerst in tweehonderd jaar konden meebeslissen over de grondwet en hij bestempelde dit als een belangrijk onderdeel van de revolutie. Volgens Chávez was het gelukt dat de Venezolanen het Bolívarisme in hun hart hadden gesloten zelfs in die mate dat de oligarchie niet meer met Bolívar geassocieerd wilde worden. Chávez was van mening dat de oligarchie Bolívar had onvreemd van het volk en dat hij nu weer terug was bij het volk.⁹⁰

Naast het aanpassen van de grondwet moest de regering, in opdracht van Chávez, stimuleren dat het volk deelnam aan het politieke proces en dat het volk betrokken werd bij de ontwikkeling van zijn/haar leefgebied. Dit noemde Chávez de participatieve democratie.⁹¹

Chávez slaagde er inderdaad in om meer mensen naar de stembus te krijgen wat geleid heeft tot veel politieke veranderingen in de afgelopen twaalf jaar. Volgens Wilpert gingen in 1998 65,5% van de stemgerechtigden naar de stembus en in 2006 was dit percentage gestegen naar 74,6%. Daarnaast was ook het percentage van stemgerechtigden gestegen van 51% in 1998 naar 69% in 2006. Dit kwam doordat meer mensen werkten en zich hadden laten registreren. De nieuwe kiezers kwamen voornamelijk uit armere milieus. Chávez probeerde deze kiezers te bereiken door hun levensomstandigheden te verbeteren.⁹²

---

⁸⁹ Gott, 143 en 144.

⁹⁰ Chávez, 106.

⁹¹ Chávez, 170-171.

⁹² G. Wilpert, 'An Assessment of Venezuela's Bolivarian Revolution at Twelve Years' (versie 2 februari 2011) <http://venezuelanalysis.com/analysis/5971> (21 maart 2011).

Naast een stijging van de opkomst bij verkiezingen hadden Venezolanen ook meer mogelijkheden gekregen om deel te nemen aan de politiek. Voorbeelden hiervan waren: de mogelijkheid van burgers om een wetsvoorstel in te dienen of deze tegen te houden of om een referendum op te zetten. Wilpert noemt de belangrijkste vorm van deelname, de inzet van burgers voor hun eigen commune. Een commune bestaat uit 150 tot 400 families die gezamenlijk projecten opzetten ter verbetering van hun commune en hierbij worden ze gesteund door de overheid. In 2006 waren er 30.000 van deze communes.⁹³

De scepsis van het volk ten aanzien van de politiek werd minder. Voor het eerst sinds jaren werden de Venezolanen intensief bij de politiek betrokken. Zoals Gott het stelt: 'If Venezuelans had ever felt deprived of democratic practice, they were now in receipt of it in abundance(...)'.⁹⁴ Er werden veel verkiezingen en referenda gehouden en het volk werd gestimuleerd om aan elk onderdeel deel te nemen. Zoals Wilpert concludeert, maakten de Venezolanen gebruik van deze mogelijkheid wat blijkt uit een hogere opkomst bij de verkiezingen en een registratie van meer kiesgerechtigden.

Niet alleen de scepsis ten aanzien van de politiek werd minder, ook kwam er meer waardering voor de staatsvorm democratie. Uit de jaarlijkse Latinobarometro opiniepeilingen van 2010 bleek dat de waardering van de Venezolaanse bevolking ten aanzien van democratie was toegenomen. Dit kwam volgens Wilpert door de mogelijkheden om actiever deel te nemen aan de politiek en een stijging van het aantal stemgerechtigden. Een grote meerderheid, 84% van de ondervraagde Venezolanen, verkoos democratie boven een andere staatsvorm. Het percentage lag hoger dan de andere Latijns-Amerikaanse landen waar gemiddeld 61% werd gescoord. Daarnaast was de interesse in politiek toegenomen onder de Venezolaanse bevolking. Ook dit percentage lag hoger dan het gemiddelde van Latijns-Amerika (35% in Venezuela om 26% in Latijns-Amerika).⁹⁵

2.7.2 Economische diversiteit

De agrarische sector was sterk verwaarloosd sinds de jaren vijftig, omdat voormalige presidenten vooral investeerden in de oliesector. Chávez wilde daar verandering in brengen door de agrarische sector uit te breiden en meer te ondersteunen. In 1998 werd nog 64

---

⁹³ Ibidem.

⁹⁴ Gott, 144.

⁹⁵ G. Wilpert, 'An Assessment of Venezuela's Bolivarian Revolution at Twelve Years' (versie 2 februari 2011) <http://venezuelanalysis.com/analysis/5971> (21 maart 2011).

procent van de voedingsmiddelen geïmporteerd uit het buitenland. Chávez doelstelling was om Venezuela meer zelfvoorzienend te maken en om dit te financieren werd er oliegegeld gebruikt. In 1999 startte Chávez een project waarbij \$15 miljoen beschikbaar werd gesteld om boeren voedingsmiddelen als melk, suiker, maïs en rijst te laten produceren. Venezolanen aten vooral tarwe, omdat geïmporteerde en gesubsidieerde tarwe uit de Verenigde Staten goedkoper was dan rijst verbouwd in Venezuela. Hier wilde Chávez een verandering in brengen.⁹⁶

Het investeren in de agrarische sector was tevens een onderdeel van het creëren van meer diversiteit in de economie. In het kader van meer economische diversiteit werden ook kleine en middelgrote bedrijven ondersteund en vond er uitbreiding en verbetering plaats van de infrastructuur.⁹⁷

Het is echter vooralsnog niet gelukt om meer economische diversiteit te creëren en de economische afhankelijkheid van export (olie) is onverminderd gebleven. De Venezolaanse overheid is voor meer dan de helft van de overheidinkomsten afhankelijk van de belasting op olie. Zoals Jasper Honkoop stelt: 'Sinds Chávez' aantreden is één ding in elk geval niet revolutionair veranderd: het lot van het land is nog steeds nauw verbonden met de OPEC en de olieprijs.'⁹⁸ Daarnaast is Venezuela nog steeds afhankelijk van voedselimporten en om deze te financieren zijn olie-inkomsten noodzakelijk. Doordat de olieprijs daalde in 2008 stonden ook de overheidsinkomsten onder druk. Volgens Koopman was Venezuela het enige land in Latijns-Amerika met een krimpende economie en had het in 2010 een inflatie van 30 procent; de hoogste inflatie van Latijns-Amerika.⁹⁹ In plaats van minder afhankelijk te worden van de olie lijkt Venezuela nog afhankelijker geworden. Tevens omdat Chávez olie gebruikt als een belangrijk instrument in zijn buitenlandse politiek. In hoofdstuk drie komt dit verder aan bod.

De oliesector was voordat Chávez president werd voornamelijk in handen van buitenlandse bedrijven en Chávez beloofde tijdens zijn verkiezingsstrijd hier verandering in te brengen. Hij wilde buitenlandse bedrijven en buitenlandse kredietverstrekkers het land uit te zetten, omdat zij Venezuela zouden uitbuiten. De buitenlandse oliebedrijven zijn niet het land

---

⁹⁶ Gott, 164 en 165.

⁹⁷ Wilpert, 71 en 72.

⁹⁸ J. Honkoop, 'Kan Venezuela's oliesector Chávez'ambities nog langer dragen?', *Internationale Spectator*, jaargang 63 nummer 7/8, Juli-Augustus 2009, 356.

⁹⁹ Koopman, *De Oliekoning*, 206.

uitgezet, maar zij werden gedwongen om zich als onderneming aan te sluiten bij het nationale oliebedrijf PDVSA en de PDVSA kreeg daarbij een aandeel van 60 procent in de projecten. Op het bedrijf ExxonMobil na hebben alle oliebedrijven de overeenkomst in 2005 getekend en dit was in tegenstelling tot de verwachting van vele critici.¹⁰⁰ Tot op heden is ExxonMobil één van de weinige oliebedrijven die de Venezolaanse regering aanklaagt wegens de plannen tot nationalisatie.

2.7.3 Cliëntelisme en corruptie

Zoals gesteld in hoofdstuk één is een cliëntelistische politieke cultuur een voedingsbodem voor corruptie, omdat een persoon handelt vanuit loyaliteit voor een ander persoon. Mensen die kritiek hebben op deze manier van handelen lopen vanwege hun ontrouw het risico om promoties mis te lopen of hun baan te verliezen.

Chávez noemde het installeren van zijn Bolívariaanse revolutie moeizaam, omdat de erfenissen van de voorgaande regeringen nog aanwezig waren inclusief de slechte gewoonten waarmee hij wilde breken. De regering had te maken met tegenstanders die geïnfiltreerd waren en met eigen leden die gaandeweg de revolutie uit het oog verloren waren. Volgens Chávez was het daarom tot dan toe ook nog niet mogelijk geweest om corruptie uit te bannen. Hij kon zich voorstellen dat het volk zich daardoor bedrogen voelde, maar hij vroeg ze geduld te hebben omdat het een groot en moeizaam project was wat niet in drie jaar tijd¹⁰¹ op te lossen viel. Wel was hij van mening dat de regering op de goede weg was en hij verwachtte in 2021, misschien eerder, corruptie volledig te hebben uitgebannen.¹⁰²

Uit Chávez' woorden komt naar voren dat hij in tegenstelling tot zijn voorgangers serieus werk wilde maken van het tegengaan van corruptie. Dit betekende dat er ook een einde zou moeten komen aan de traditie van cliëntelisme, volgens Wilpert de voedingsbodem voor corruptie. De vraag is of Chávez er in slaagt om deze diepgewortelde traditie te beëindigen, maar vooralsnog lijkt dit niet het geval. Sterker nog, volgens José Manuel Puente, econoom aan het Instituut voor Hogere Beleidstudies, is de corruptie in Venezuela sinds de jaren vijftig nog nooit zo hoog geweest. Puente is van mening dat de regering Chávez niet corrupter is

---

¹⁰⁰ G. Wilpert, 'Venezuela's State Oil Co Migrates Foreign Oil Companies to Joint Ventures' (versie 20 december 2005) <http://venezuelanalysis.com/news/1535> (3 oktober 2011).

¹⁰¹ Ten tijde van het interview was Chávez drie jaar aan de macht als president.

¹⁰² Chávez, 57.

dan voorgaande regeringen, maar dat het mensen gemakkelijker wordt gemaakt. De voorbeelden die hij noemt, waarbij het geld van de overheid wordt gebruikt voor privédoeleinden van hooggeplaatste personen binnen de overheid, lopen uiteen van het aanschaffen van dure auto's tot winkelreisjes naar de Verenigde Staten voor partners van hoge militairen. Deze groep wordt door het volk de Bolibourgeoisie genoemd, oftewel de Bolivariaanse revolutionaire bovenklasse.¹⁰³

Het misbruiken van overheidsgeld wordt door de regering ontkend. De congresvoorzitster Cilia Flores noemde de overheid transparant en volgens haar bleek dit onder andere uit het bekendmaken van de begrotingen aan de bevolking. Dit noemde zij een contrast met de regeringen voor Chávez, omdat toen de begrotingen niet openbaar werden gemaakt. Chávez keurde corruptie af en hij berichtte regelmatig dat er onderzoeken werden gestart naar corruptie. In oktober 2006 werden er 171 aanklachten van fraude ingediend door de directie van het programma voor voedselsubsidie Mercal. Zowel voor- als tegenstanders van Chávez zijn van mening dat er een record aan burgers en militairen zijn gearresteerd voor fraude.¹⁰⁴

Chávez erkende in het interview met Marta Harnecker in 2002 dat er corruptie had plaatsgevonden. Hij noemde als voorbeeld een voorval in december 2001 met de minister van Binnenlandse Zaken en Justitie Luis Miquilena. Miquilena speelde een belangrijke rol in het tot stand brengen van een nieuwe grondwet. Volgens Chávez verloor Miquilena daarna de doelstellingen van de revolutie uit het oog. Hij gaf hiervoor als mogelijke verklaringen belangen, vriendschap, de druk, maar de exacte reden wist Chávez niet. Miquilena was van mening dat het niet mogelijk was om binnen Venezuela een revolutie op gang te brengen en dat de regering hoogstens een paar hervormingen kon doorvoeren. Revoluties waren naar zijn mening gewelddadig en op andere manieren konden ze niet tot stand komen. Chávez was zeer teleurgesteld dat een minister van zijn eigen regering de principes van de Bolivariaanse revolutie wilde opgeven en dat Miquilena de koers wilde kiezen van voorgaande regeringen door geen hervormingen te realiseren.¹⁰⁵

Het lukte Chávez al met al niet om de corruptie uit te bannen hoewel hij er van overtuigd was dat het mogelijk zou zijn. 'He believed, essentially, that the combination of honest men and honest government would provide good government. He was passionately hostile to

---

¹⁰³ E. Koopman, 'Oliemiljarden voeden corruptie onder bewind Chávez. Nauwelijks controle op groeiende stroom oliegeld', *Trouw*, 30 november 2006.

¹⁰⁴ Ibidem.

¹⁰⁵ Chávez, 57 en 58.

‘corruption’, of which there was no shortage in the past (...).¹⁰⁶ Het cliëntelisme ligt echter te diep geworteld in de Venezolaanse cultuur en kon niet worden uitgebannen in een periode van 12 jaar.

2.7.4 Raciale polarisatie

Miss Venezuela is nog nooit gewonnen door een zwarte vrouw en reclames worden gedomineerd door blanke vrouwen. Deze twee voorbeelden gebruikt auteur Richard Gott om te benadrukken dat er raciale ongelijkheid was op het moment dat Chávez aan de macht kwam. De vraag ‘wie zijn Venezolanen?’ werd tot dan toe nog weinig gesteld. De discussie omtrent de verschillende bevolkingsgroepen werd op gang gebracht bij het ontwikkelen van de nieuwe grondwet.¹⁰⁷

In Venezuela leven 26 verschillende etnische groepen en tot 1999 werden de rechten van deze groepen niet erkend in de grondwet. Chávez wilde daar verandering in brengen en met succes. Toen de grondwet in 1999 veranderde, werd een groot gedeelte van de rechten van de inheemse bevolking vastgelegd. Artikel negen werd aangepast en daardoor werd niet alleen Spaans erkend als officiële taal, maar ook de inheemse talen. Een extra opmerking die er bij geplaatst werd, was dat deze talen door de gehele natie gerespecteerd dienden te worden en dat ze onderdeel werden van het Venezolaanse erfgoed. In artikel 119 werd de sociale, politieke en economische organisatie van de inheemse gemeenschappen erkend evenals hun talen, rechten, grondbezit en cultuur.¹⁰⁸

Chávez is succesvol geweest in het realiseren van meer rechten voor de inheemse bevolking en dat is een belangrijk begin. Echter racisme wordt door veel mensen niet erkend als een probleem van de Venezolaanse samenleving. Het zal nog een tijd duren voordat er een zwarte vrouw miss Venezuela zal winnen of voordat de reclames meer een reflectie geven van de multiculturele samenleving.

2.7.5 De oppositie

Vanaf het begin beschouwde Chávez de oude vakbonden, belangengroepen en politieke partijen als vijanden. Als er hervormingen plaatsvonden dan uitte Chávez regelmatig kritiek

---

¹⁰⁶ Gott, 175.

¹⁰⁷ Gott, 201 en 202.

¹⁰⁸ M. Becker, ‘Venezuela and Indigenous Rights’ (versie 25 februari 2004)

<http://venezuelanalysis.com/analysis/373> (26 april 2011).

op de kerk, de media en ondernemers, omdat zij tijdens voorgaande regeringen hervormingen hadden tegengehouden. Volgens Koopman bestond de kritiek voornamelijk uit 'scheldkanonnades'. In 2000 organiseerde Chávez een referendum om de leiding van de vakbond CTV te ontslaan en een meerderheid stemde in met het voorstel. Chávez beschouwde CTV als corrupt en als een bolwerk van de oppositie. Als alternatief werd het Bolivariaanse Arbeiders Front (FBT) opgericht en deze vakbond was pro-Chávez. De vakbonden kwamen lijnrecht tegenover elkaar te staan. De bevolking raakte verdeeld over twee groepen: of iemand hoorde bij de oppositie of iemand steunde de regering. Volgens Koopman was er geen tussenweg en leidde dit tot sterke polarisatie.¹⁰⁹

Begin 2002 liepen de spanningen op en iedere week vonden er demonstraties plaats die afwisselend georganiseerd werden door aanhangers van Chávez of aanhangers van de oppositie. Politici van de oude politieke partijen, vakbondleiders, woordvoerders van de katholieke kerk en gepensioneerde legerofficieren verenigden zich en bekritiseerden de regering Chávez. Tevens beweerden zij goedkeuring en steun van het leger te hebben voor een staatsgreep. Ondertussen stelden de particuliere televisiezenders en kranten zich ook vijandig op tegen Chávez en berichtten zij uitsluitend negatief over hem. Gott is van mening dat de situatie in Caracas in april 2002 overeen kwam met de situatie in Santiago de Chili in september 1973. Volgens hem bestond er geen twijfel over dat er een staatsgreep zou plaatsvinden.¹¹⁰

Op 11 april 2002 ontstonden er protesten van de oppositie naar aanleiding van de benoeming van het nieuwe bestuur van het staatsoliebedrijf PDVSA (Petroleos de Venezuela Sociedad Anónima). Vlakbij het paleis Miraflores vond er een confrontatie plaats tussen de aanhangers van Chávez en de tegenstanders van Chávez en de situatie escaleerde dusdanig dat er doden vielen. De beelden van de confrontatie werden door de media gemanipuleerd om ervoor te zorgen dat het leger zich er mee zou gaan bemoeien. 's Nachts werd Chávez gearresteerd en ontvoerd en een interim-regering stond klaar om de macht over te nemen en de grondwet te ontbinden. De aanhangers van Chávez waren woedend en dat sloeg om in plunderingen. Hooggeplaatste generaals en de Chávez-aanhang zorgden voor de arrestatie van de voorman van de interim-regering en Chávez werd bevrijd. Tot op heden bestaat er discussie over de vraag welke rol de Verenigde Staten gespeeld hebben tijdens deze

---

¹⁰⁹ Koopman, *Venezuela*, 55.

¹¹⁰ Gott, 223.

staatsgreep. Chávez is van mening dat de Verenigde Staten de oppositie hebben gesteund om hem weg te krijgen. Een bewijs hiervoor zou kunnen zijn dat de Verenigde Staten de interim-regering snel erkenden. Ook waren er volgens Chávez Amerikaanse schepen en vliegtuigen in de buurt van Venezuela.¹¹¹

Na de staatsgreep wilde Chávez aanvankelijk wraak nemen op de oligarchie die in zijn ogen verantwoordelijk was voor de staatsgreep. Echter, een dag later bedacht Chávez zich en wilde het gesprek aangaan met de oppositie. De reden dat hij van gedachte veranderde, kwam volgens Gott doordat Chávez twijfelde aan zijn eigen positie en hij wilde verzoening. Hij erkende dat de regering een grote groep tegenstanders had en dat de polarisatie die was ontstaan niet wenselijk was voor Venezuela. Om de rust terug te brengen, wijzigde Chávez zijn economische sectie en stelde hij gematigdere ministers aan. De oppositie zag de doorgevoerde maatregelen als een teken van zwakte en al snel werd de confrontatie weer opgezocht.¹¹²

Eind 2002 veroorzaakte een werkgeversstaking nieuwe spanningen en sloten bedrijven, winkels en het oliebedrijf PDVSA hun deuren. Zij weigerden open te gaan totdat Chávez zou aftreden als president. Het liep wederom uit op een confrontatie tussen voor- en tegenstanders van Chávez en bij beide partijen vielen doden. De spanningen duurden bijna twee maanden en de Organisatie van Amerikaanse Staten maakten zich zorgen dat er een burgeroorlog zou uitbreken in Venezuela. Uiteindelijk nam Chávez het heft in handen door via de televisie 18.000 oliewerknemers te ontslaan waaronder de directie en het merendeel van het middenkader. Hij zette militairen in om er voor te zorgen dat de olieproductie weer zou gaan draaien. Andere bedrijven stopten met de stakingen vanwege de grote verliezen die zij leden en tevens was er geen uitzicht op dat de oppositie voor veranderingen zou zorgen op de korte termijn.¹¹³

De oppositie probeerde vervolgens door middel van een referendum Chávez te laten aftreden. In augustus 2004 werd het volk geraadpleegd en Chávez won met grote meerderheid. De Venezolaanse bevolking koos volgens Koopman voor zekerheid, omdat er geen geschikte kandidaat was opgestaan en daarnaast was er geen zicht op wat er zou gebeuren als Chávez zou verliezen. De oppositie was vanwege het uitblijven van resultaten

---

¹¹¹ Koopman, *Venezuela*, 56 en 57.

¹¹² Gott, 237.

¹¹³ Koopman, *Venezuela*, 57.

zwakker geworden. Chávez daarentegen vierde zijn overwinning en verkondigde dat hij aan de macht wilde blijven tot 2021. In 2006 won Chávez wederom de presidentsverkiezingen met grote meerderheid. Dit betekende niet dat de protesten ophielden, want in 2007 kwamen studenten in opstand tegen het voornemen om de grondwet aan te passen. Chávez wilde invoeren dat hij oneindig tot president kon worden gekozen in plaats van het maximum van twee achtereenvolgende presidentstermijnen. In 2007 stemde de bevolking niet voor deze grondwetwijziging, maar in 2009 stemde ruim 54 procent (meer dan zes miljoen Venezolanen) wel in met de grondwetwijziging.¹¹⁴

2.8 Subconclusie: Woord bij daad gevoegd?

Chávez had ambitieuze plannen toen hij in 1998 aan de macht kwam, want hij wilde breken met het *ancién regime* wat voor hem synoniem stond voor corruptie, ongelijkheid, autoritair en armoede. Chávez pleitte dat er voor het eerst in 140 jaar verandering zou komen als de mensen op hem zouden stemmen.

Aan de ene kant heeft Chávez in de afgelopen twaalf jaar voor verandering gezorgd. Uit de peilingen is gebleken dat de Venezolanen zich meer betrokken voelen bij de politiek en meer naar de stembus zijn gegaan. De scepsis ten aanzien van de politiek is minder geworden en de waardering voor de staatsvorm democratie is gestegen. Intussen is er geen einde gekomen aan de (raciale) polarisatie. Chávez heeft zich ingezet voor de etnische groepen door hun rechten te laten vastleggen in de grondwet, maar racisme is nog steeds aan de orde van de dag en het probleem krijgt weinig erkenning. Daarnaast polariseert Chávez door de schuld van de slechte regeringsjaren neer te leggen bij de rijke bevolking.

Aan de andere kant had Chávez de afgelopen twaalf jaar meer kunnen bereiken als hij de oppositie een stem had gegeven in de regering. Vanaf het begin is zijn toon fel geweest tegen iedereen die rijk was, iets in voorgaande regeringen had gedaan of die anti-Chávez was. Daardoor joeg Chávez al snel mensen tegen zich in het harnas. Het alternatief voor de buitengesloten groepen was om zich te verenigen en één front te vormen tegen Chávez met als gevolg een staatsgreep in 2002 en protesten. Tevens is Venezuela niet minder afhankelijk geworden van de olie-inkomsten. Hoewel Chávez geprobeerd heeft om de agrarische sector te ontwikkelen, is dat vooralsnog zonder resultaat. Dit maakt de Venezolaanse economie

---

¹¹⁴ 'Chávez oneindig herkiesbaar in Venezuela', *NRC Handelsblad*, 16 februari 2009.

gevoelig voor schommelingen in de olieprijs en daardoor kan ook Chávez te maken krijgen met economische recessie.

Twee doelstellingen die Chávez niet bereikt heeft, zijn het uitbannen van de armoede en corruptie. Uit onderzoek van 'Center for Economic and Policy Research' blijkt dat de armoede in de periode 1997-2005 is afgenomen, maar de armoede is uiteraard niet geheel verdwenen.¹¹⁵ Dit was ook een utopische doelstelling van Chávez net zoals het uitbannen van de corruptie. Chávez erkent zelf dat het uitbannen van de corruptie langer gaat duren dan vooraf gepland. Ook erkent hij dat er corruptie heeft plaatsgevonden tijdens zijn regeringsjaren. Over de vraag of de corruptie is toegenomen tijdens zijn regeringsperiode bestaat discussie. Het wordt door de Venezolaanse regering in ieder geval ontkend.

---

¹¹⁵ M. Weisbrot, L. Sandoval en D. Rosnick, 'Poverty Rates in Venezuela: Getting the Numbers Right', http://www.cepr.net/documents/venezuelan_poverty_rates_2006_05.pdf (versie mei 2006), Center for Economic and Policy Research, (24 november 2010) 2.

3. Het buitenlands beleid van Chávez

Het doel van dit hoofdstuk is om het buitenlands beleid van Chávez te analyseren. Het buitenlands beleid bestaat uit vijf doelstellingen en deze doelstellingen hebben betrekking op verschillende landen/gebieden in de wereld. Chávez wilde dat het buitenlands beleid een breuk zou vormen met het buitenlands beleid van vorige Venezolaanse presidenten. Hij streefde ernaar dat Venezuela en Latijns-Amerika een belangrijkere positie in de wereld zouden gaan innemen en dat de Verenigde Staten minder machtig zouden worden. In de eerste paragraaf wordt het buitenlands beleid tijdens het *puntofijismo* geanalyseerd. Het buitenlands beleid is mede tot stand gekomen door de verstandhouding met de Verenigde Staten. In de tweede paragraaf zal deze relatie geanalyseerd worden. In de derde paragraaf staat de relatie tussen Venezuela en Latijns-Amerika centraal. Chávez wilde door middel van verschillende initiatieven meer integratie van Latijns-Amerika en een grotere rol voor Venezuela in Latijns-Amerika. In de vierde paragraaf staat de relatie met China en Rusland centraal. Chávez benaderde beide landen voor economische samenwerking met als doel om minder afhankelijk te worden van de Verenigde Staten. In de vijfde paragraaf staan de multilaterale initiatieven waaraan Venezuela deelneemt en de samenwerking met de niet-westerse wereld centraal. Aan het eind van het hoofdstuk volgt een conclusie met in hoeverre de doelstellingen bereikt zijn door de Venezolaanse regering.

3.1 Het Venezolaanse buitenlands beleid in historisch perspectief

Om inzicht te krijgen in de buitenlandse politiek van Chávez, zal in deze paragraaf het buitenlands beleid tijdens het *puntofijismo* worden geanalyseerd. De Venezolaanse politicoloog Carlos A. Romero beschouwt de buitenlandse betrekkingen in de regeringsperiode voor Chávez als een 'spiegelbeeld van de binnenlands betrekkingen'. De regeringen tijdens het *puntofijismo* hadden een aantal lange termijndoelstellingen geformuleerd die volgens Demetrio Boersner¹¹⁶ samengevat kunnen worden in drie woorden, namelijk: autonomie, veiligheid en democratie. De regeringen gaven op hun eigen manier invulling aan deze doelstellingen afhankelijk van de omstandigheden. Zoals eerder

---

¹¹⁶ Demetrio Boersner is een politiek journalist en auteur van o.a. *Relaciones Internacionales de America Latina* (zesde editie Caracas 2007). Hij doceert aan de Universiteit Católica Andres Bello in Caracas. Tevens heeft hij gewerkt op het Venezolaanse ministerie van Buitenlandse Zaken.

besproken, kon Venezuela geen democratie genoemd worden in de periode van het *puntofijismo* aangezien de macht verdeeld was tussen de drie partijen COPEI, AD en URD en er geen ruimte was voor oppositie. Echter Venezuela was één van de weinige Latijns-Amerikaanse landen die niet werd geregeerd door een dictator. Venezuela werd volgens Boersner bedreigd door zowel extreem linkse als extreem rechtse bewegingen. Derhalve was de belangrijkste doelstelling van de regering om dictaturen op het westelijk halfrond te veroordelen en te isoleren.¹¹⁷

Met deze doelstelling volgde Venezuela het buitenlands beleid van de Verenigde Staten. De Verenigde Staten wilden wereldwijd het communisme bestrijden en in het bijzonder in hun 'achtertuin' Latijns-Amerika. Deze fase in het buitenlands beleid van de Verenigde Staten werd *containment policy* genoemd. In tegenstelling tot de periode voor de Koude Oorlog waarbij de Verenigde Staten probeerden hun relatie met de landen te verbeteren, vonden zij nu dat het noodzakelijk was om te interveniëren in Latijns-Amerika.¹¹⁸ De Verenigde Staten ondersteunden rechtse elites zodat voorkomen zou worden dat socialistische bewegingen aan de macht kwamen. Hierbij werd niet gekeken naar wat de rechtse elite van plan was met het land en de bevolking. De nieuwe machthebbers waren vaak militaire dictators die het volk onderdrukten en geweld gebruikten.¹¹⁹ Ook ontstonden er burgeroorlogen door de strijd tussen de linkse en rechtse bewegingen.

De Venezolaanse regeringen vonden het belangrijk om de relatie met de Verenigde Staten stabiel te houden. Daarom keurden zij anti-westerse regeringen in Latijns-Amerika en het Caribisch gebied af. Toen Cuba in 1961 de diplomatieke betrekkingen verbrak met de Verenigde Staten, begon Venezuela met een sterk anti-Cubaans buitenlands beleid. In 1969 kwam president Caldera voor de eerste keer aan de macht en vanaf dat moment werd de toon richting Cuba milder.¹²⁰

Na 1969 leek de Venezolaanse 'democratie' niet langer in gevaar en verschoof de aandacht in het buitenlands beleid naar het streven naar meer eerlijkheid in financiële zaken en handel tussen het noorden (de rijke geïndustrialiseerde wereld) en het zuiden (de

---

¹¹⁷ D. Boersner, 'Venezuela's International Role: Provider or Gadfly? Looking at Foreign Policy in Context', *Revista*, herfst 2008, 61.

¹¹⁸ K. Wellinga, Hoorcollege 6 Inleiding Latijns-Amerikaanse cultuur: De relatie Verenigde Staten-Latijns-Amerika, 27 november 2008.

¹¹⁹ R.D. Sylvia en C.P. Danopoulos, 'The Chávez phenomenon: political change in Venezuela', *Third World Quarterly*, jaargang 24 nummer 4, 2003, 64.

¹²⁰ Cannon, *Hugo Chávez and the Bolivarian Revolution*, 178.

ontwikkelingslanden). Het doel was dat het zuiden autonoom zou kunnen worden en daardoor minder afhankelijk van het noorden.¹²¹

Vanaf 1979 veranderde het buitenlands beleid van Venezuela vanwege de economische crisis in Latijns-Amerika. De crisis leidde tot sociale conflicten en politieke achteruitgang en Venezuela kreeg net zoals Latijns-Amerika internationaal steeds minder invloed. Het buitenlands beleid werd bescheidener en de doelstellingen werden onduidelijker. Regelmatig werd er van koers veranderd vanwege steeds wisselende prioriteiten.¹²²

De goede relatie met de Verenigde Staten bleef een stabiele factor gedurende deze periode. Dit betekende niet dat Venezuela het altijd eens was met het buitenlands beleid van de Verenigde Staten. Zo stond Venezuela niet achter de Falklandoorlog in 1982 en de steun van de Verenigde Staten aan Groot-Brittannië. Desondanks werd volgens Cannon, onderzoeker aan de School of Law and Government aan de Dublin City University in Ierland, de positie van de Verenigde Staten in Latijns-Amerika nooit ter discussie gesteld. Ondanks de loyaliteit aan de Verenigde Staten vond Venezuela betrekkingen met andere ontwikkelingslanden ook belangrijk. Dit noemt Cannon een 'Third Worldist vision'. Deze betrekkingen werden intensiever toen Chávez in 1998 aan de macht kwam en het streven naar multipolariteit een belangrijk punt werd van zijn politieke agenda. Volgens Cannon is de vriendschap tussen Castro en Chávez van cruciaal belang geweest in de verschuiving van een buitenlands beleid gericht op de Verenigde Staten naar een buitenlands beleid gericht op Latijns-Amerika, de BRIC (Brazilië, Rusland, India en China) en de ontwikkelingslanden.¹²³

3.1.1 Het buitenlands beleid van Chávez

Chávez heeft gedeeltelijk gebroken met het buitenlands beleid van zijn voorgangers en hij heeft een duidelijke visie over welke rol Venezuela in de wereld en Latijns-Amerika zou moeten spelen. Dit is terug te vinden in de doelstellingen die de regering heeft gesteld. Het buitenlands beleid van Chávez is een veelbesproken onderwerp onder journalisten en academici. De belangrijkste doelstellingen zijn vastgelegd in de grondwet van 1999. Op de website van de Venezolaanse regering staan de volgende vijf hoofdpunten:

---

¹²¹ D. Boersner, 'Venezuela's International Role: Provider or Gadfly? Looking at Foreign Policy in Context', *Revista*, herfst 2008, 61.

¹²² D. Boersner, 'Venezuela's International Role', 61.

¹²³ Cannon, *Hugo Chávez and the Bolivarian Revolution*, 178.

1. Het bevorderen van democratie in de internationale samenleving, het bevorderen van gezamenlijke actie van ontwikkelingslanden, alsmede solidariteit en samenwerking bevorderen in het internationale systeem. Het stimuleren van een multipolair stelsel.
2. Het bevorderen van Latijns-Amerikaanse en Caribische integratie om gezamenlijk armoede en sociale ongelijkheid aan te pakken van landen in de regio.
3. Het consolideren en meer diversiteit in de internationale betrekkingen van Venezuela. Het versterken van de Zuid-Zuid samenwerking en het uitbreiden van de betrekkingen met andere regio's en landen.
4. Het versterken van de Venezolaanse positie in de internationale economie.
5. De deelname van Venezuela aan samenwerkingsverbanden tussen minder ontwikkelde landen, zoals de Non-Alligned Movement, Groep van 77 en Groep van 15 met als doel een impuls geven aan het Venezolaanse buitenlands beleid.¹²⁴

Om deze beleidsdoelstellingen te realiseren, nam Chávez diverse initiatieven en deze worden in de volgende paragrafen beschreven. Opvallend is dat de Venezolaanse regering haar eigen beleid omschrijft als actief en niet geheel vrij van controversen.¹²⁵ Deze controverse trekt vooral de aandacht van journalisten en academici.

Wilpert analyseert in zijn boek *Changing Venezuela by taking power. The histories and policies of the Chávez government* elk van bovenstaande doelstellingen. Hoewel de formulering van de doelstellingen soms anders is, komt het overeen met de doelstellingen op de website van het Venezolaanse ministerie. Voor een analyse van de doelstellingen zal het boek van Wilpert als leidraad dienen aangevuld met visies van andere auteurs.

Wilpert ziet het streven naar het socialisme van de 21ste eeuw als gemeenschappelijke doelstelling van het binnenlands en buitenlands beleid van Chávez. Bij het buitenlands beleid zou dit moeten inhouden dat de betrekkingen tussen landen niet gebaseerd zijn op eigen belang, maar dat beide landen er beter van zouden worden. Op deze manier worden de zwakke landen niet meer gedomineerd door de sterke landen. Tevens moesten de landen elkaar steunen om gelijkheid, vrijheid en duurzaamheid te bereiken. Chávez zocht

---

¹²⁴ Gobierno Bolivariano de Venezuela 'La política Exterior de Venezuela luego de 1999' (versie 2008) <http://www.rena.edu.ve/cuartaEtapa/historia/tema16.html> (7 maart 2011).

¹²⁵ Ibidem.

bondgenoten om deze doelstelling te verwezenlijken.¹²⁶ Aan het einde van hoofdstuk drie wordt de vraag beantwoord in hoeverre Chávez de doelstelling bereikt heeft.

3.2 Venezuela en de Verenigde Staten

Het buitenlands beleid van Chávez is een beleid tegen de Verenigde Staten. Chávez wilde dat de Verenigde Staten minder machtig zouden worden en mede daarom streefde hij naar een multipolaire wereld. In 1999 werd het buitenlands beleid bepaald en de eerste doelstelling van de Venezolaanse regering was het stimuleren van een multipolair statensysteem. Wilpert stelt dat de Venezolaanse regering toen een analyse maakte van de internationale betrekkingen en daaruit concludeerde dat de wereld werd gedomineerd door één supermacht, namelijk de Verenigde Staten en de Verenigde Staten handelen vanuit eigen geostrategische belangen. Chávez uitte regelmatig kritiek op de Amerikaanse regering vanwege unilateralisme met betrekking tot de oorlogen in Irak en Afghanistan. Daarnaast beschuldigde hij de Amerikaanse regering van het uitoefenen van invloed op grote internationale instanties als de IMF, Wereldbank en World Trade Organization. Volgens Chávez handelden zij te veel in belang van het rijke Noorden en van de Verenigde Staten in het bijzonder.¹²⁷ Chávez wilde dat de invloed van de Verenigde Staten op deze organisaties minder zou worden en dat de organisaties democratischer te werk zouden gaan. Echter naast de invloed op de organisaties moest de invloed van de Verenigde Staten wereldwijd ook minder worden volgens Chávez.¹²⁸

Toen Chávez aan de macht kwam, had hij reeds een negatief beeld van de Verenigde Staten door de rol die zij gespeeld hadden in de geschiedenis van Venezuela en de andere Latijns-Amerikaanse landen. Tevens was Chávez van mening dat de Verenigde Staten een imperialistische houding hadden die vergeleken kon worden met de Spanjaarden tijdens de koloniale overheersing. Chávez wilde een einde maken aan deze imperialistische houding door de Verenigde Staten te bestrijden zoals Bolívar in de negentiende eeuw de Spanjaarden. Hij wilde dat de Latijns-Amerikaanse landen zich zouden verenigen.

Ondanks de kritiek van Chávez op de Verenigde Staten is de relatie tussen Venezuela en de Verenigde Staten niet altijd slecht geweest. Het uitdagen van de Verenigde Staten en het ter

---

¹²⁶ Wilpert, 151 en 152.

¹²⁷ Wilpert 153.

¹²⁸ Ibidem.

discussie stellen van hun machtspositie werd namelijk sterker toen George W. Bush in 2001 aan de macht kwam. Chávez had geen hoge pet op van Bush en dat liet hij graag merken. Verschillende malen schold hij Bush publiekelijk uit of hij maakte hem belachelijk, zoals tijdens de Algemene Vergadering van de VN in september 2006. Hij vergeleek Bush toen met de duivel en de Verenigde Staten waren het 'evil empire' die profiteerden van zwakkere naties. Chávez vond dat de andere landen zich moesten verenigen om de Verenigde Staten te verslaan en een einde maken aan de unipolaire positie.¹²⁹

3.2.1 Gedeelde belangen

Venezuela en de Verenigde Staten hebben grote gedeelde economische belangen vanwege de oliehandel. In het interview met Harnecker in 2002 gaf Chávez zijn visie op de oliehandel tussen Venezuela en de Verenigde Staten. Hij stelde voorop dat beide landen belang hadden bij de handelsbetrekkingen en zodoende hadden er naar zijn idee geen problemen hoeven te ontstaan. Het was voor Chávez wel van belang dat de Verenigde Staten de Venezolaanse regering steunden. Indien de Verenigde Staten de huidige regering niet steunden, maar andere groeperingen, dan destabiliseerden zij volgens Chávez de landelijke politiek en brachten ze hun Venezolaanse olievoorziening in gevaar.¹³⁰ Deze uitspraak was een directe aanval op de steun van de Verenigde Staten aan de coupplagers die in april 2002 Chávez afzetten na een staatsgreep. Chávez hield de Verenigde Staten verantwoordelijk daarvoor, terwijl Washington ontkende betrokken te zijn geweest. Een belangrijk gegeven hierbij was dat de Verenigde Staten gelijk na de staatsgreep de coupplagers erkenden als nieuwe regering.

Ondanks Chávez zijn pogingen om de invloed van de Verenigde Staten wereldwijd te beperken en Venezuela minder afhankelijk te maken van de Verenigde Staten, ging de oliehandel tussen beide landen onverminderd door. Venezuela leverde in 2008 nog dagelijks 1,3 miljoen vaten olie aan de Verenigde Staten, 15 procent van de Amerikaanse olie-import, wat Venezuela de vierde olieleverancier van de Verenigde Staten maakte. Daarmee waren de Verenigde Staten de grootste afnemer van de Venezolaanse olie, want tweederde van de olie werd geëxporteerd naar de Verenigde Staten. Tevens waren de Verenigde Staten een

---

¹²⁹ D. Boersner, 'Venezuela's International Role: Provider or Gadfly? Looking at Foreign Policy in Context', *Revista*, herfst 2008, 61.

¹³⁰ Chávez, 135 en 136.

belangrijke leverancier van technologie, diensten en goederen. Chávez dreigde meerdere malen om de oliekraan naar de Verenigde Staten dicht te draaien en de olie naar China te exporteren. Inmiddels worden deze bedreigingen niet meer serieus genomen, omdat Venezuela nog nooit woord bij daad heeft gevoegd. Bovendien kan China slechts beperkt gebruik maken van de olie vanwege de grote afstand.¹³¹

In het interview met Harnecker sprak Chávez luchtig over de belangen die beide landen bij de oliehandel hadden, maar ondertussen is Venezuela veel afhankelijker van de Verenigde Staten dan andersom. Chávez kan wel blijven dreigen naar de Verenigde Staten, maar als de Verenigde Staten zouden besluiten om geen olie meer af te nemen bij Venezuela dan zou dat een heel groot probleem worden voor de Venezolaanse economie.

3.2.2 Nieuwe leider, nieuwe kansen?

De betrekkingen tussen Chávez en Bush verliepen stroef. Toen Obama in 2010 aan de macht kwam, had volgens James Petras, voormalig professor sociologie aan de Binghamton Universiteit in New York, een nieuwe fase van start kunnen gaan in de betrekkingen tussen de Verenigde Staten en Venezuela. Obama wilde een nieuwe, meer open relatie met Latijns-Amerika en de Latijns-Amerikaanse leiders reageerden hier positief op. Zelfs Chávez, Morales en Castro, die in de Verenigde Staten bekend staan als het radicale trio, waren positief. Deze positieve houding veranderde snel toen bleek dat Obama grotendeels het beleid van Bush voortzette.¹³²

Tijdens de eerste bijeenkomst van de Organisatie van Amerikaanse Staten stemde minister van Buitenlandse Zaken Clinton als één van de weinige voor een continuering van het economisch embargo tegen Cuba. Chávez was altijd al een tegenstander van dit embargo en hij was niet blij met deze verlenging. Daarnaast werd Venezuela tijdens deze bijeenkomst nogmaals bestempeld als gevaar voor de democratie van Latijns-Amerika vanwege de retoriek ten aanzien van Bush.¹³³

Recentelijk is de verhouding tussen Venezuela en de Verenigde Staten verder op scherp gezet. In mei 2011 legde de regering Obama het Venezolaanse staatsbedrijf PDVSA sancties

---

¹³¹ D. Boersner, 'Venezuela's International Role: Provider or Gadfly? Looking at Foreign Policy in Context', *Revista*, herfst 2008, 60.

¹³² J. Petras, 'U.S. - Venezuelan Relations: Imperialism and Revolution' (versie 7 januari 2010)

<http://venezuelanalysis.com/analysis/5055> (21 juni 2011).

¹³³ Ibidem.

op vanwege handelsbetrekkingen met Iran. De regering Obama wil dat de Iranese regering zou stoppen met hun nucleair programma en bestrafte bedrijven die handel dreven met Iran. In de periode december 2010 tot en met maart 2011 exporteerde Venezuela voor 50.000 dollar aan brandstof naar Iran. De sancties zullen twee jaar duren en houden in dat Venezuela geen olie meer mag verkopen aan de Amerikaanse overheid, maar wel aan Amerikaanse bedrijven. In Venezuela werd geprotesteerd door personeel van de PDVSA naar aanleiding van de sancties. De regering noemde de sancties een “imperialistische aanval” en stelde een document op om de sancties af te wijzen. Het document werd getekend door Chávez, maar de oppositie weigerde te tekenen.¹³⁴

3.2.3 De reactie van de Verenigde Staten

De Verenigde Staten hebben zich volgens Corrales jarenlang niet druk hoeven maken om de betrekkingen met Venezuela, maar sinds de komst van Chávez is dat onmiskenbaar veranderd. Volgens Corrales is Venezuela het eerste land in Latijns-Amerika dat sinds de Koude Oorlog er voor gezorgd heeft dat het thema veiligheid op het westelijk halfrond weer is verschenen op de agenda van het ministerie van Buitenlandse Zaken. De Verenigde Staten zijn verontrust over de contacten die Chávez onderhoudt met staten als Iran en Libië.¹³⁵ Daarnaast maken ze zich zorgen over het Venezolaanse beleid ten aanzien van Cuba en Colombia. Ze zijn bang dat de regionale stabiliteit verstoord zal worden en dat dit consequenties zal hebben voor de onderlinge (olie)handel.¹³⁶ De vrees voor de verstoring van de regionale stabiliteit wordt veroorzaakt door de grote militaire uitgaven die Venezuela recentelijk heeft gedaan bij Rusland. Daarnaast gaat Rusland Venezuela helpen bij het bouwen van een kernreactor. Volgens Chávez zal hij deze gaan gebruiken voor energie, maar daar twijfelen de Verenigde Staten aan.

Vanwege de gedeelde belangen zien de Verenigde Staten Chávez graag zo snel mogelijk vertrekken. Om dit op een politieke manier te bereiken ondersteunen zij financieel de oppositie. Voor de verkiezingen in 2012 heeft de Verenigde Staten \$ 20 miljoen begroot om de oppositie te steunen. De pogingen om Chávez weg te krijgen, zijn tot op heden weinig

---

¹³⁴ R. Boothroyd, ‘Venezuela Condemns U.S. “Imperialist” Sanctions’ (versie 25 mei 2011)

<http://venezuelanalysis.com/news/6217> (18 juni 2011).

¹³⁵ J. Corrales, Using Social Power to Balance Soft Power: Venezuela’s Foreign Policy, *The Washington Quarterly*, oktober 2009, 97.

¹³⁶ Koopman, *Venezuela*, 69.

succesvol geweest. Volgens de laatste peilingen zou 57 procent in de verkiezingen in 2012 op Chávez stemmen en nog geen twintig procent op een oppositiepartij.¹³⁷ Voorlopig ziet het er dus naar uit dat de Verenigde Staten nog een tijdje met Chávez van doen hebben.

3.3 Latijns-Amerika

De tweede doelstelling van de Venezolaanse regering zoals geformuleerd op de website van het buitenlands beleid, was het stimuleren van Latijns-Amerikaanse integratie. Het idee hierachter was dat Venezuela zich beter kon ontwikkelen als de landen in Latijns-Amerika zowel economisch, politiek als sociaal zouden gaan samenwerken. Het was niet alleen een doelstelling van de regering, want het werd tevens vastgelegd in de grondwet van 1999. Deze doelstelling was een breuk met het idee van voorgaande regeringen, namelijk dat Venezuela onafhankelijk een koers kon uitzetten welke zou leiden tot een verdere ontwikkeling van het land. De regering Chávez was juist van mening dat de ontwikkeling van Venezuela niet los kan staan van de ontwikkeling van Latijns-Amerika. De Latijns-Amerikaanse integratie moest de FTAA (Free Trade Area of the Americas) vervangen. Lidstaat Verenigde Staten zou volgens Venezuela een te machtige speler zijn en hierdoor de zwakkere zuidelijke landen overheersen en uitbuiten.¹³⁸

Het streven naar Latijns-Amerikaanse integratie baseerde Chávez op ideeën van vrijheidsstrijder Simon Bolívar. Hierbij verwees hij naar een brief van Bolívar uit 1815 en het Congres van Panama in 1826. Tijdens het congres kwam Bolívar met het voorstel om een volkenbond op te richten waarin de verschillende republieken van Latijns-Amerika zich konden verenigen. Het zou een politiek verband worden met één leger, één economisch model en één marine. In zijn brief verstuurd vanuit Jamaica van 1815 stelde hij dat de 'Nieuwe Wereld' een front moest vormen en één land moest worden. Een gezamenlijk politiek orgaan moest de belangen behartigen en het land vertegenwoordigen in de rest van de wereld. Chávez noemde Bolívar' visie op de wereld multipolair. Ook deed Bolívar volgens Chávez er alles aan dat Zuid-Amerika, Centraal-Amerika en de Cariben één van de machtige polen zouden worden. Chávez raakte geïnspireerd door deze visie van Bolívar en onder

---

¹³⁷ E. Golinger, 'US: \$20 Million for the Venezuelan Opposition in 2012' (versie 12 augustus 2011)

<http://venezuelanalysis.com/analysis/6418> (16 augustus 2011).

¹³⁸ Wilpert, 154.

andere met het oprichten van de ALBA wilde hij de ideeën van Bolívar nieuw leven in blazen.¹³⁹

Gott noemt het streven van Chávez naar politieke integratie van Latijns-Amerika interessant en vernieuwend, omdat andere regeringen in Latijns-Amerika alleen naar economische integratie streven. Chávez' ambitie was om een unie te creëren tussen alle Latijns-Amerikaanse en Caribische landen. Één van zijn doelen was om alle Bolívariaanse staten in een congres in Caracas te verenigen, net zoals Bolívar in 1826 in Panama.¹⁴⁰ De vraag is hoe de andere Latijns-Amerikaanse landen tegenover de plannen van Chávez staan, want hij heeft hun medewerking nodig om deze doelstelling te bereiken.

In het kader van het realiseren van meer Latijns-Amerikaanse integratie ondersteunde Chávez een aantal initiatieven, namelijk:

- Mercosur
- CAN-Merosur
- ALBA
- Petroamerica

Ondanks het feit dat Chávez streefde naar Latijns-Amerikaanse integratie had hij binnen Latijns-Amerika duidelijk een voorkeur voor landen en organisaties waar hij mee wilde samenwerken. Volgens Boersner bestaan er voor Chávez in Latijns-Amerika twee cirkels. De eerste cirkel bestaat uit de goede vrienden en deze landen zijn ook lid van de ALBA, namelijk Cuba, Bolivia, Nicaragua, Ecuador, Honduras de Dominicaanse Republiek. De landen die tot de tweede cirkel behoren zijn Brazilië, Argentinië, Uruguay, Paraguay en Chili. Deze landen zijn wel bondgenoten, maar tussen hen en Venezuela bestaat meer afstand. Buiten deze twee cirkels zijn er nog de vijanden en hieronder vallen Mexico, Peru, Colombia en een gedeelte van Midden-Amerika. De reden dat deze landen als vijanden worden beschouwd is of omdat zij tegenstanders zijn van de Bolivariaanse revolutie of omdat zij bevriend zijn met de Verenigde Staten.¹⁴¹

---

¹³⁹ H. Chávez en M. Harnecker, *Understanding the Venezuelan Revolution. Hugo Chávez talks to Marta Harnecker* (New York 2005) 120 en 121.

¹⁴⁰ Gott, 184.

¹⁴¹ D. Boersner, 'Venezuela's International Role: Provider or Gadfly? Looking at Foreign Policy in Context', *Revista*, herfst 2008, 62.

3.3.1 Mercosur

Mercosur werd op 26 maart 1991 opgericht door Argentinië, Brazilië, Uruguay en Paraguay met het Verdrag van Asunción. Bolivia, Chili, Ecuador en Peru zijn geassocieerde leden. Het doel van het samenwerkingsverband is om een gemeenschappelijke markt in het zuiden te creëren en om vrije handel en vrij verkeer van personen, kapitaal en goederen te bevorderen. De samenwerking is gebaseerd op gemeenschappelijke waarden zoals democratie, mensenrechten, bescherming van het milieu, duurzame ontwikkeling, het bestrijden van armoede, rechtszekerheid, het bevorderen van sociale en economische ontwikkeling en inzet voor het bevorderen en het stabiliseren van de democratieën. Daarnaast noemen de landen zich beschermers van de ‘fundamentele vrijheden’. Mercosur heeft een gemeenschappelijke handelspolitiek bepaald met een gemeenschappelijk buitentarief (Arancel Externo Común, AEC).¹⁴²

De landen van de Mercosur hebben samen circa 366 miljoen inwoners en het gezamenlijke Bruto Nationaal Product is meer dan 2970 miljard dollar. In 2008 was Mercosur de vierde ‘interne markt’ ter wereld, na de Europese Unie, de Verenigde Staten en Japan. De handel tussen Mercosur en de Europese Unie is in de afgelopen jaren sterk toegenomen. De EU was in 2008 de grootste investeerder in de deelnemende landen van Mercosur en er is een programma voor samenwerking tussen de EU en Mercosur waarmee de EU ondersteuning biedt aan de sectoren landbouw en technologie.¹⁴³

3.3.2 De toetreding van Venezuela tot Mercosur

Één van de voorstellen om Latijns-Amerikaanse integratie te stimuleren was de wens van Venezuela om toe te treden tot Mercosur. Een week na Chávez’ verkiezingsoverwinning bezocht hij president Cardoso in Brazilië. Tijdens dit bezoek gaf hij te kennen dat Venezuela graag wilde toetreden tot Mercosur en Cardoso reageerde enthousiast op het voorstel. De CAN, het samenwerkingsverband ‘gemeenschap van de Andes’, reageerde negatief op het initiatief van Chávez. Zij zagen de toetreding als een teken dat Chávez de CAN wilde opheffen hoewel dit volgens Chávez niet zijn insteek was. Chávez zag de toetreding tot de Mercosur als een manier om de twee Zuid-Amerikaanse samenwerkingsverbanden te

---

¹⁴² Mercosur, ‘Acerca del MERCOSUR’ (versie onbekend) http://www.MERCOSUR.int/t_generic.jsp?contentid=655&site=1&channel=secretaria&seccion=2 (21 maart 2011).

¹⁴³ ‘Mercosur’ (versie onbekend) <http://www.europa-nu.nl/id/vga3fkad6ly8/MERCOSUR> (21 maart 2011).

verenigen en hij wilde deze alliantie zo snel mogelijk realiseren. Wanneer deze alliantie niet snel genoeg tot stand zou komen dan zou Venezuela het lidmaatschap van de Mercosur prefereren boven het lidmaatschap van de CAN.¹⁴⁴

In juli 2006 mocht Venezuela toetreden tot de Mercosur, maar werd nog niet een volwaardig lid. De toetreding was een belangrijke diplomatieke overwinning voor Chávez, omdat hij zich vanaf het begin van zijn regeringstermijn voor deze toelating had hard gemaakt. Daarnaast was het een stimulans voor de bilaterale betrekkingen tussen Venezuela en Brazilië en Venezuela en Argentinië.

Tijdens een bijeenkomst van de Mercosur werd Venezuela officieel als lidstaat verwelkomt door de presidenten van de andere landen. De presidenten spraken tijdens deze gelegenheid president Chávez toe en Chávez gaf zijn visie op het samenwerkingsverband. Tijdens zijn toespraak benadrukte hij het belang van regionale integratie. Volgens hem redde zelfs Brazilië het niet alleen. De samenwerking tussen de landen zag hij als een daad tegen het kolonialisme en daarnaast zag hij in de samenwerking de legende en wensen van Bolívar terug. Ook de voormalige president van Brazilië, Lula da Silva, benoemde dat Bolívars droom van Latijns-Amerikaanse integratie in de harten leeft van de Latijns-Amerikaanse mensen. De toetreding van Venezuela tot de Mercosur zag hij als een begin in de verwezenlijking van de integratiedroom. Chávez zag de toetreding als een hoeksteen voor de vrijheid van het Latijns-Amerikaanse volk. In zijn ogen ging Mercosur niet samen met de FTTA, een vrijhandelzone in Amerika. De FTTA paste niet bij eerlijke handel en dat verwachtte Chávez wel van de ontwikkelde wereld. Hij eindigde wederom met een verwijzing naar een uitspraak van Bolívar over integratie, namelijk: 'Bolívar said, political unity, economic unity, with complementary economics, solidarity, and not competition, because through competition we will never achieve integration. Competition is contrary to integration.'¹⁴⁵

De Venezolaanse minister van Buitenlandse Zaken Alí Rodríguez Araque was van mening dat het lidmaatschap van Venezuela een grote invloed had op het Amerikaanse werelddeel en op de rest van de wereld. Dit kwam doordat Venezuela de grootste hoeveelheid olie van het Westelijk halfrond had en daarnaast ook beschikking had over gas. De andere lidstaten van

---

¹⁴⁴ Chávez, 127.

¹⁴⁵ M. Fox, 'MERCOSUR Presidents Welcome Venezuela to Trading Block' (versie 6 juli 2006) <http://venezuelanalysis.com/analysis/1822> (23 maart 2011).

Mercosur zouden hierdoor meer energiezekerheid hebben en de lidstaten hoopten te profiteren van gunstige voorwaarden.

Chávez zag in de Mercosur meer dan alleen een economisch verband. Hij wilde dat het ook een politiek project zou worden met een sociaal aspect. Volgens Marther¹⁴⁶ zijn Chávez zijn doelstellingen met betrekking tot Mercosur verre van realistisch en sluiten de doelstellingen niet aan bij die van de andere lidstaten. Tevens betwijfelt hij of Venezuela veel inspraak zal krijgen.¹⁴⁷ Vooral nog is Venezuela geen volwaardig lid hoewel deze wens wel bestaat. Paraguay is het enige land dat het volwaardige lidmaatschap van Venezuela tegenhoudt.¹⁴⁸

Hoewel de macht van Venezuela binnen Mercosur beperkt is, maken de Verenigde Staten zich wel degelijk zorgen over de Venezolaanse deelname. Dit bleek uit de verslagen van Wikileaks. De Verenigde Staten maakten zich zorgen over de anti-VS toon van Chávez en de mogelijkheid dat hij de andere landen van de Mercosur hiermee zou beïnvloeden. Daarnaast vonden de Verenigde Staten dat Mercosur was veranderd van een douane-unie in een anti-VS organisatie. Ook bestond de vrees dat Venezuela door middel van de oliesteun aan de verschillende landen nog meer aanhangers zou krijgen in andere Latijns-Amerikaanse landen.¹⁴⁹

Tot dusver is Mercosur hoofdzakelijk een economisch samenwerkingsverband, maar de wens bestaat vanuit de verschillende landen om een soortgelijk verband als de Europese Unie tot stand te brengen. Wanneer dat gebeurt zal de samenwerking niet alleen op economisch vlak zijn, maar bijvoorbeeld ook politiek en juridisch vlak.

3.3.3 CAN-Mercosur

Chávez wilde toen Venezuela nog een lidstaat was van het CAN (Comunidad Andina, CAN - Venezuela, Colombia, Ecuador, Peru en Bolivia) een nauwere samenwerking met de Mercosur. Mede door de bemoeienis van de Venezolaanse regering kwam er in december

---

¹⁴⁶ Steven Marther is schrijver en activist en woont in Londen. Daarvoor heeft hij een aantal jaar in Venezuela gewoond.

¹⁴⁷ S. Marther, 'MERCOSUR: Does It Have a Role in the Fulfillment of Simón Bolívar's Dream?' (versie 22 juni 2006) <http://venezuelanalysis.com/analysis/1796> (26 april 2011).

¹⁴⁸ United Press International, 'Venezuela again stopped at Mercosur's door' (versie 6 augustus 2010) http://www.upi.com/Top_News/Special/2010/08/06/Venezuela-again-stopped-at-Mercosurs-door/UPI-60711281118533/ (4 oktober 2011).

¹⁴⁹ T. Pearson, 'U.S. Feels Threatened by MERCOSUR Consolidation and Venezuela's "Generosity" in the Region' (versie 8 maart 2011) <http://venezuelanalysis.com/news/6052> (19 september 2011).

2003 een overeenkomst tot stand. Het doel was om voor 2015 een vrije handelszone te realiseren binnen Zuid-Amerika. Een ander streven was dat binnen een paar jaar minimaal 60% van de grondstoffen van alle verhandelde producten binnen Zuid-Amerika uit de CAN-Mercosur regio afkomstig zouden moeten zijn. De nieuwe naam van de regionale samenwerking zou Comunidad Sudamericana de Naciones (CSN) worden.¹⁵⁰ Op 8 december 2004 werd de Verklaring van Cusco ondertekend door Argentinië, Bolivia, Brazilië, Chili, Colombia, Ecuador, Guyana, Paraguay, Peru, Suriname, Uruguay en Venezuela. Dit was het beginpunt van de CSN. De Verklaring van Cusco bestond uit drie onderdelen, namelijk de oprichting van de CSN, de ontwikkeling van een geïntegreerde Zuid-Amerikaanse zone en de actiepunten van de CSN. Andere aspecten die in de verklaring waren opgenomen:

- het samenbrengen van de Mercosur, CAN en Chili door middel van het ontwikkelen van een vrijhandelszone;
- verdere verdieping van de fysieke integratie;
- overleg en diplomatieke en politieke coördinatie;
- integratie van communicatie en energie;
- integratie van het beleid voor voedsel en de ontwikkeling van het platteland;
- kennisoverdracht in onderwijs, cultuur, wetenschap en technologie;
- communicatie tussen maatschappelijke organisatie en bedrijven waarbij rekening wordt gehouden met de sociale verantwoordelijkheid van bedrijven.¹⁵¹

Hoewel Chávez veel moeite had gedaan voor de totstandkoming van de CAN-Mercosur overeenkomst is Venezuela inmiddels geen lid meer van het CAN. In april 2006 kondigde Chávez aan dat Venezuela zich zou terug trekken en dat het mogelijk de gunstige importtarieven voor landbouwproducten voor buurlanden zou opheffen. Chávez noemde de CAN een 'dode organisatie'. Daarnaast beschuldigde hij Peru en Colombia van het 'omleggen' van de CAN, omdat beide landen een vrijhandelsovereenkomst tekenden met de Verenigde Staten. Het terugtrekken uit de CAN botst met de doelstelling van de regering Chávez om meer integratie te creëren in Zuid-Amerika. Daarnaast zijn de woorden die Chávez kiest om het een en ander toe te lichten een goed voorbeeld van zijn controversiële uitspraken. Baribeau constateert dat Venezuela sceptischer over de CAN is geworden sinds

---

¹⁵⁰ Wilpert, 154 en 155.

¹⁵¹ Union de Naciones Suramericanas 'UNASUR' (versie onbekend)

<http://www.pptunasur.com/contenidos.php?menu=1&submenu1=12&idiom=1> (22 maart 2011).

haar lidmaatschap van Mercosur. Daarnaast heeft Chávez eerder gezegd dat de CAN Venezuela geen winst opleverde.¹⁵²

3.3.4 ALBA

ALBA betekent *Alianza Bolivariana para los Pueblos de Nuestra América* (Boliviaans Bondgenootschap voor de Volkeren van Ons Amerika). Het eerste idee voor de ALBA kwam naar voren in een toespraak van Chávez tijdens een top van staatshoofden uit het Caribisch gebied op 11 en 12 december 2001. In deze toespraak sprak Chávez zich uit tegen het neoliberale model en haalde hij uitspraken aan van Simón Bolívar. Bolívar streefde in de negentiende eeuw naar een verenigd Latijns-Amerika. Chávez gebruikte de ideeën van Bolívar om zijn pleidooi voor Latijns-Amerikaanse integratie kracht bij te zetten en een historische achtergrond te bieden. Bolívar was destijds van mening dat er een politiek pact nodig was en Chávez was van mening dat er nu weer een politiek pact gesloten zou moeten worden, volledige integratie op de Boliviaanse manier. Ook wees hij direct af dat het iets soortgelijks als de FTAA (Free Trade Area of the Americas) zou worden. Hij zag de ALBA als een links alternatief voor de FTAA en met de ALBA wilde Chávez een model creëren waarbij de landen daadwerkelijk integreren. Volgens hem hadden de landen in Latijns-Amerika twee mogelijkheden: verenigen of zinken.¹⁵³

De FTAA werd in 1994 opgericht door voormalig president van de Verenigde Staten Clinton. De organisatie streefde naar liberalisering van de handel en markt, het wegnemen van belemmeringen en het opheffen van beperkingen, vrij verkeer van sterkere concurrentie en toegang tot de verschillende markten. Kortom een liberaal systeem met vrije handel. In 2005 kwamen een aantal Zuid-Amerikaanse landen waaronder Argentinië, Brazilië en Venezuela in opstand tegen de FTAA. Binnen deze landen werd de oppositie gevoerd door sociale bewegingen en grote nationale bedrijven.

Oprichting van de ALBA

Drie jaar na het voorstel voor het oprichten van de ALBA werd op 14 december 2004 in Havana de realisatie van de ALBA een feit. Hugo Chávez en Fidel Castro ondertekenden

---

¹⁵² S. Baribeau, 'Chavez: Venezuela to withdraw from Andean Community of Nations', (versie 21 april 2006) <http://venezuelanalysis.com/news/1706> (14 maart 2011).

¹⁵³ ALBA, '¿Qué es el ALBA - TCP?' (versie 3 december 2009) <http://www.alianzabolivariana.org/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=2080> (15 maart 2011).

samen de oprichtingsovereenkomst. In de gezamenlijke verklaring stond dat het grondbeginsel gebaseerd moest zijn op solidariteit, in de breedste zin van het woord, tussen de volkeren van Latijns-Amerika en het Caribisch gebied. Dit werd ondersteund met onder andere het gedachtegoed van Bolívar en andere ‘helden’. De criteria voor de geselecteerde helden waren dat zij niet egoïstisch en nationalistisch mochten zijn. Ze moesten binnen de doelstelling passen van het streven naar één groot land binnen Latijns-Amerika. Volgens de verklaring droomden de “helden” van de bevrijding hier vroeger over.

Sinds de oprichting zijn er verschillende overleggen geweest en zijn onderstaande landen toegetreden:

País (land)	Superficie/km2	Población (inwonersaantal)
Venezuela	916.445	27.000.000
Cuba	110.860	11.400.000
Bolivia	1.098.545	9.630.000
Nicaragua	129.494	5.470.000
Mancomunidad de Dominica	754	70.000
Honduras	122.702	7.326.000
San Vicente y las Granadinas	389	117.500
Ecuador	256.370	14.233.000
Antigua y Barbuda	443	68.700
Total ¹⁵⁴	2.636.002	75.315.200

De website van ALBA noemt ALBA een ontmoetingsplek voor volken en regeringen die de mening delen dat Latijns-Amerika en het Caribisch gebied een grote natie vormen die zich moeten verenigen om te reageren op de hedendaags uitdagingen en de toekomst. Daarnaast is ALBA een strategische politieke alliantie met als doel de sterke punten van de verschillende landen met elkaar te verbinden, zodat er structurele veranderingen tot stand kunnen worden gebracht. Een integrale ontwikkeling is volgens ALBA noodzakelijk om het voortbestaan van de individuele landen als soevereine staten te kunnen garanderen.

¹⁵⁴ ALBA, ‘¿Qué es el ALBA - TCP?’ (versie 3 december 2009)
<http://www.alianzabolivariana.org/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=2080> (15 maart 2011).

ALBA wordt het historische project van Simon Bolívar's Patria-Grande eenheid genoemd. Het doel is om het volk zoveel mogelijk geluk, sociale zekerheid en politieke stabiliteit te bieden.¹⁵⁵ Verder benadrukt Chávez het oplossingsgerichte karakter van de ALBA. Zijn idee is dat de landen samen meer kunnen bereiken dan één land. Hij wil gezamenlijke problemen aanpakken en oplossen, zoals armoede, huisvesting, werkeloosheid en schulden.¹⁵⁶

ALBA is de eerste prioriteit van de Venezolaanse regering. Wilpert vergelijkt de basis van ALBA met de Europese Unie. Het belangrijkste principe is het compensatiefonds waarmee welvaart verdeeld kan worden tussen de verschillende lidstaten. Rijke landen betalen aan het fonds en arme landen krijgen ontwikkelingshulp van het fonds. Het is een win-win situatie voor alle landen, omdat economische ontwikkeling in de armere gebieden leidt tot nieuwe markten voor de welvarende landen. Wilpert noemt deze methode succesvol voor de voormalig armere landen binnen de EU zoals Ierland, Spanje en Portugal.¹⁵⁷ Echter hebben deze landen het juist nu financieel moeilijk.

In de beleidsnota van de vijfde top van de ALBA zijn de richtlijnen van de ALBA bepaald. ALBA is gebaseerd op het solidariteitsbeginsel, daadwerkelijke samenwerking en het idee dat de landen elkaar aanvullen op het gebied van het welzijn van het volk en natuurlijke rijkdommen (inclusief de energiecapaciteit). Ze streven een ontwikkeling na voor het volk waarbij aandacht wordt besteed aan de wensen en behoeften van de inwoners.¹⁵⁸

Een andere belangrijke doelstelling van de ALBA is de bescherming van de Latijns-Amerikaanse landbouw. Volgens de oprichters van ALBA is het onmogelijk voor Latijns-Amerika om op het gebied van landbouw te concurreren met Verenigde Staten, omdat de Verenigde Staten de landbouw in de ogen van ALBA oversubsidiëren. Zelfs als de subsidies zouden worden afgeschaft is de Amerikaanse productiviteit te hoog voor de Latijns-Amerikaanse landbouwsector om mee te concurreren.¹⁵⁹

---

¹⁵⁵ ALBA, '¿Qué es el ALBA - TCP?' (versie 3 december 2009)

<http://www.alianzabolivariana.org/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=2080> (15 maart 2011).

¹⁵⁶ Chávez, 113.

¹⁵⁷ Wilpert, 155.

ALBA, '¿Qué es el ALBA - TCP?' (versie 3 december 2009)

<http://www.alianzabolivariana.org/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=2080> (15 maart 2011).

¹⁵⁹ Wilpert, 155.

3.3.5 Petroamerica

De belangrijkste initiatieven van de ALBA zijn gericht op energie. Gedurende de twintigste eeuw was olie het belangrijkste exportproduct van Venezuela. De exportinkomsten werden voor 95 procent bepaald door de olie, 55 procent van de staatsbegroting bestond uit olie-inkomsten en ongeveer 30 procent van het Bruto Binnenlands Product.¹⁶⁰ Venezuela produceerde in 2008 2,7 procent van de ruwe olie wereldwijd.

Toen Chávez aan de macht kwam, was de integratie van Latijns-Amerika één van zijn belangrijkste doelstellingen. Ook op het gebied van olie zag hij mogelijkheden tot samenwerking binnen Latijns-Amerika. Brazilië was één van de eerste landen die positief reageerde op het voorstel.¹⁶¹ Inmiddels heeft de samenwerking op het gebied van energie concrete vormen aangenomen. In 2005 stemden de ministers van energie uit de regio in met een overeenkomst tussen de oliestaatsbedrijven over het besturen en exploiteren van de energiesector.¹⁶² Dit sloot aan bij de vier doelstellingen die Venezuela had met betrekking tot energie, namelijk: meer diversiteit in de energiemarkt en multinationals in de regio buitenspel zetten, het bevorderen en ondersteunen van (her)nationalisatie, het tegengaan van het beleid van de FTAA (de liberalisering en privatisering) en het waarborgen van de energie-integratie van Latijns-Amerika. Het Latijns-Amerikaanse samenwerkingsverband Petroamerica is opgericht om deze doelstellingen te bereiken. Petroamerica bestaat uit drie verschillende initiatieven, namelijk Petrocaribe (wordt behandeld in de volgende subparagraaf), Petrosur en Petroandina. Petrosur is een samenwerking tussen Venezuela en de landen van de Mercosur. Petroandina is een samenwerking tussen Venezuela en Ecuador en Venezuela en Bolivia.¹⁶³

Chávez streefde met deze drie initiatieven naar één Zuid-Amerikaans energiesamenwerkingsverband. Eén van de hoofdprojecten was een pijpleiding die zou gaan lopen van Venezuela tot en met Argentinië. De oliestaatsbedrijven waar de pijpleiding doorheen zou lopen, hebben toegezegd akkoord te gaan. Het gaat om de maatschappijen ENARSA (Argentinië), YPFB (Bolivia), PDVSA (Venezuela) en Petrobras (Brazilië). Chávez zag

---

¹⁶⁰ CIA World Factbook, 'Venezuela Economy (versie 24 januari 2011), <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ve.html> (28 februari 2011).

¹⁶¹ H. Chávez en M. Harnecker, *Understanding the Venezuelan Revolution. Hugo Chávez talks to Marta Harnecker* (New York 2005) 122 en 123.

¹⁶² N. Martinez, 'Latin America's New Petro-Politics' (versie 31 oktober 2007) <http://venezuelanalysis.com/analysis/2791> (23 juni 2011).

¹⁶³ Cannon, 187.

de pijpleiding als de 'motor van de integratie' en zijn doel was dat uitsluiting en armoede verleden tijd zouden worden. De leiding zou de langste pijpleiding in de wereld moeten worden met een lengte van tussen de 8000 en 10.000 kilometer. Momenteel is er veel protest tegen de pijpleiding, omdat deze door kwetsbare gebieden gaat lopen zoals de Amazone. Tevens zijn er twijfels over of het project commercieel zal gaan aanslaan.¹⁶⁴

De winst van de initiatieven van Petroamerica wordt gebruikt voor investeringen met betrekking tot de ontwikkeling van de landen en voor sociale programma's.¹⁶⁵

3.3.6 Petrocaribe

In 2005 werd het eerste initiatief Petrocaribe opgericht, een samenwerkingsverband voor energiesector. Het oprichtingsakkoord werd destijds ondertekend door veertien landen en inmiddels is het aantal landen gestegen naar achttien. De lidstaten zijn: Antigua en Barbuda, Bahama's, Belize, Cuba, Dominica, Grenada, Guatemala, Guyana, Haïti, Honduras, Jamaica, Nicaragua, Dominicaanse Republiek, Saint Kitts en Nevis, Saint Vincent en de Grenadines, Saint Lucia, Suriname en Venezuela. Door middel van het 'Petrocaribe programma' kunnen de landen Venezolaanse olie goedkoper inkopen dan de marktprijs op dat moment. Volgens schattingen zijn er in de periode van 2005 tot 2008 59 miljoen vaten verkocht in het kader van het Petrocaribe samenwerkingsverband.¹⁶⁶

Binnen de Petrocaribe zijn onder andere afspraken gemaakt over de betalingsregeling. In 2008 hield deze regeling het volgende in: als een vat Venezolaanse olie 100 dollar per vat kostte dan hoefde een lidstaat van Petrocaribe 40 procent van de geïmporteerde Venezolaanse olie binnen 90 dagen te betalen. Het overige bedrag kon gedurende 25 jaar worden terugbetaald tegen een vaste rente van één procent. Voor 2008 was de verhouding 50 om 50. Tijdens een bijeenkomst van Petrocaribe in juli 2008 stelde Chávez dat deze maatregelen noodzakelijk waren gezien de tendensen binnen de aardoliemarkt. Ook verklaarde hij de regeling verder te zullen aanpassen naar 30 om 70 procent indien de prijs voor een vat Venezolaanse olie de 200 dollar zou bereiken. Tot juli 2008 hadden de

---

¹⁶⁴ Cannon, 187 en 188.

¹⁶⁵ N. Martinez, 'Latin America's New Petro-Politics'(versie 31 oktober 2007) <http://venezuelanalysis.com/analysis/2791> (23 juni 2011).

¹⁶⁶ J. Honkoop, 'Kan Venezuela's oliesector Chávez'ambities nog langer dragen?', *Internationale Spectator*, jaargang 63 nummer 7/8, juli-augustus 2009, 357.

Petrocaribe landen een totaal van 58,9 miljoen Venezolaanse vaten olie gekregen, ongeveer 56.000 vaten per dag.¹⁶⁷

Chávez stimuleerde de landen om hun schuld af te betalen door middel van het leveren van diensten en goederen, zodat er een markt ontstond binnen de Petrocaribe welke leidde tot kansen op meer integrale ontwikkeling.¹⁶⁸ De grootste afnemer van de Venezolaanse olie waren de Verenigde Staten. Chávez probeerde dit aandeel terug te dringen door onder andere meer contracten met China af te sluiten.¹⁶⁹

Chávez wil de oliesamenwerking binnen Latijns-Amerika uitbreiden met de integratie van universiteiten, culturele integratie en de ontwikkeling van grensgebieden.¹⁷⁰

3.3.8 De reactie op regionale integratie van Latijns-Amerika

Hoewel Chávez streefde naar regionale integratie veroorzaakte hij ook regelmatig verdeeldheid in Latijns-Amerika. Een voorbeeld hiervan was de houding die Venezuela innam ten aanzien van de CAN. De CAN was een regionaal initiatief waar Venezuela lid van was, maar vervolgens prefereerde Chávez het lidmaatschap van de Mercosur boven de CAN waardoor hij de leiders van de lidstaten van de CAN tegen de haren instreek. Hij kreeg bijvoorbeeld ruzie met Colombia en Peru.¹⁷¹

Colombia was na de Verenigde Staten de belangrijkste handelspartner van Venezuela. In 2008 bedroeg de handel tussen beide landen ongeveer zeven miljard dollar.¹⁷² Desondanks was er veel onenigheid tussen Chávez en de Colombiaanse president Uribe en de spanningen liepen dusdanig hoog op dat Chávez meerdere malen de betrekkingen met Colombia verbrak. In juli 2009 trok Chávez de Venezolaanse ambassadeur terug uit Colombia vanwege beschuldigingen door Colombia dat Venezuela de FARC zou steunen. Chávez zag deze beschuldigingen als nieuwe agressie van de Colombiaanse regering en hij vond dat Colombia aan het manipuleren was.¹⁷³ Daarnaast was Chávez een groot tegenstander van het militair akkoord tussen Colombia en de Verenigde Staten, omdat hij vreesde voor oorlog in Latijns-

---

¹⁶⁷ J. Suggett, 'Venezuela Increases Oil Financing for Petrocaribe Nations' (versie 15 juli 2008)

<http://venezuelanalysis.com/news/3643> (17 april 2011).

¹⁶⁸ Ibidem.

¹⁶⁹ Honkoop, 'Kan Venezuela's oliesector Chávez'ambities nog langer dragen?', 357.

¹⁷⁰ Chávez, 126.

¹⁷¹ S. Baribeau, 'Chavez: Venezuela to withdraw from Andean Community of Nations', (versie 21 april 2006)

<http://venezuelanalysis.com/news/1706> (14 maart 2011).

¹⁷² 'Krimp handel tussen Colombia en Venezuela', *NRC Handelsblad*, 12 augustus 2009.

¹⁷³ 'Venezuela verbreekt betrekkingen met Colombia', *NRC Handelsblad*, 29 juli 2009.

Amerika. Het akkoord hield in dat op zeven bases in Colombia een uitbreiding van het Amerikaanse leger zou plaatsvinden.¹⁷⁴

Venezuela beschouwde landen die intensief samenwerken met de Verenigde Staten als vijand. Ook landen die tegenstanders waren van de Bolivariaanse revolutie werden gemeden. Chávez zag Mexico, Peru, Colombia en een gedeelte van Midden-Amerika als vijand en met deze landen wilde hij niet integreren. Aan de ene kant streefde Chávez dus naar regionale integratie, maar aan de andere kant was hij selectief in zijn keuze naar welke landen daar bij zouden moeten horen.¹⁷⁵

De landen die de samenwerkingsverbanden en initiatieven van Chávez ondersteunden, hadden ook regelmatig irritaties ten aanzien van Chávez. Dit kwam doordat Chávez zich regelmatig met nationale zaken van landen bemoeide en daarnaast werden zijn provocerende uitspraken niet gewaardeerd. De verstandhouding met Brazilië was volgens Koopman tegenstrijdig. 'De linkse regering in Brasilia deelde wel de idealen maar niet de confronterende werkwijze van Chávez, die zich steeds meer ging gedragen als een luidruchtige tweede kapitein op het Latijns-Amerikaanse schip.'¹⁷⁶ Tevens zou Brazilië zich zorgen maken over de Venezolaanse betrekkingen met Rusland en China. Brazilië wilde niet dat Rusland en China te veel invloed in Latijns-Amerika zouden krijgen.¹⁷⁷

De houding en werkwijze van Chávez zorgden er ook voor dat Paraguay het volledige lidmaatschap van Venezuela in de Mercosur tegenhield. Brazilië, Argentinië en Uruguay hadden voor gestemd, maar Paraguay kreeg veel weerstand van de oppositie in eigen land. De oppositie zag Chávez als ondemocratisch en zij was bang dat de volledige toelating van Venezuela zou lijden tot het uiteenvallen van de Mercosur.¹⁷⁸ Op deze manier kon een relatief klein land in Latijns-Amerika Chávez toch tegenwerken. Als Chávez de regionale integratief succesvol wil voortzetten zal hij meer moeite moeten doen om een goede verstandhouding op te bouwen met zijn tegenstanders.

---

¹⁷⁴ 'Krimp handel tussen Colombia en Venezuela', *NRC Handelsblad*, 12 augustus 2009.

¹⁷⁵ D. Boersner, 'Venezuela's International Role: Provider or Gadfly? Looking at Foreign Policy in Context', *Revista*, herfst 2008, 62.

¹⁷⁶ Koopman, *Venezuela*, 68.

¹⁷⁷ Ibidem.

¹⁷⁸ United Press International, 'Venezuela again stopped at Mercosur's door' (versie 6 augustus 2010) http://www.upi.com/Top_News/Special/2010/08/06/Venezuela-again-stopped-at-Mercosurs-door/UPI-60711281118533/ (4 oktober 2011).

3.4 Rusland, China en de Europese Unie

De derde doelstelling zoals geformuleerd door de Venezolaanse regering was om meer diversiteit te creëren in de buitenlandse betrekkingen. Hiermee brak Chávez duidelijk met de koers van voorgaande regeringen die voornamelijk investeerden in de relatie met de Verenigde Staten. De regering van Chávez wilde niet afhankelijk zijn van één partner en investeerde met die reden in een uitbreiding van de buitenlandse betrekkingen. De nadruk lag op een intensievere samenwerking binnen Zuid-Amerika, maar ook op samenwerking buiten Latijns-Amerika. De regering Chávez stuurde in het bijzonder aan op een nauwere samenwerking met India, China en Rusland. Dit paste ook bij de eerste doelstelling van de regering om te streven naar een multipolaire wereld.

Daarnaast wilde Chávez zich ook politiek verzetten tegen de Verenigde Staten door samen te werken met landen die de Verenigde Staten beschouwden als concurrenten of tegenstanders, zoals Rusland, Wit-Rusland, China en Iran.¹⁷⁹

3.4.1 Venezuela en Rusland

Toen Chávez aan de macht kwam, werd er meer contact gezocht met Rusland. Het belang van Rusland in Venezuela, maar ook in de rest van Latijns-Amerika, was gericht op de handel in wapens. In de periode 2005-2008 kocht Chávez voor \$4,4 miljard aan wapens in Rusland en dit bedrag was inclusief 24 Sukhoi-gevechtsvliegtuigen. Toen in 2008 de olieprijs daalde, speelde Rusland daar op in door Venezuela een krediet van \$ 1 miljard te bieden waardoor Venezuela wapens kon blijven aanschaffen. Chávez dreigde in 2009 dat zijn volgende aanschaf in Moskou een bataljon tanks zou zijn. Hiermee wilde hij duidelijk maken dat hij het oneens was met de toestemming van Colombia dat de Verenigde Staten gebruik mochten maken van de militaire basissen in Colombia.¹⁸⁰

Het Zweedse instituut voor vredesvraagstukken Sipri noemde de export van wapens naar Zuid-Amerika zorgelijk, omdat de aankopen spanningen veroorzaakten. Uit hun gegevens bleek dat Venezuela in 2008 een krediet kreeg van 2,2 miljard van Rusland voor de aanschaf van een luchtverdedigingssysteem, artillerie, pantservoertuigen en tanks.¹⁸¹ Colombiaanse

---

¹⁷⁹ D. Boersner, 'Venezuela's International Role: Provider or Gadfly? Looking at Foreign Policy in Context', *Revista*, herfst 2008, 62.

¹⁸⁰ 'The dragon in the backyard. Latin America is tilting towards China, Iran and the global "south"—and away from the United States', *The Economist*, 13 augustus 2009.

¹⁸¹ 'Wapenexport naar Z-O-Azië dreigt regio te destabiliseren', *NRC Handelsblad*, 15 maart 2010.

bewindslieden maakten zich zorgen om de 100.000 Kalashnikovs die Venezuela bij Rusland aanschafte. De angst bestond dat de wapens in handen zouden komen van de FARC en dat er meerdere bestellingen zouden volgen.

Verder vond er een gezamenlijke militaire oefening plaats tussen Venezuela, Rusland en Cuba. Het initiatief kwam van Rusland nadat de Verenigde Staten Georgië hadden gesteund in de korte oorlog met Rusland in de zomer van 2008. Rusland stuurde een kleine marinevloot naar het Caribische gebied voor de gezamenlijke oefening.¹⁸²

In oktober 2010 sloot Venezuela een contract af met Rusland voor de bouw van een eerste kerncentrale in Venezuela. De Russische president Dmitri Medvedev stelde dat Venezuela door de kerncentrale minder afhankelijk zou worden van de schommelingen op de internationale markt. Tijdens de persconferentie benadrukte Medvedev de zuivere bedoelingen van Rusland. Volgens hem was het voornaamste doel dat Venezuela verschillende mogelijkheden voor energie zou hebben. Chávez zijn reden voor de kerncentrale was dat Venezuela minder afhankelijk wil zijn van olie en gas.¹⁸³

De Verenigde Staten reageerden niet op de overeenkomst tussen Venezuela en Rusland. Journalist Johathan Pearl van de *The Huffington Post* uitte kritiek op deze stilte. Hij maakte zich zorgen dat Rusland meer geïnteresseerd zou zijn in geld verdienen dan waar de verkochte wapens precies naar toe zouden gaan. Hij vermoedde dat de reactie van de Amerikaanse regering uitbleef, omdat het de samenwerking met Rusland negatief kon beïnvloeden. Daarnaast had Chávez deze reactie volgens hem kunnen gebruiken als input voor nieuwe propaganda. Verder zou uit een recentelijk verschenen rapport blijken dat Venezuela Iran wil helpen bij de verrijking van uranium dat uiteindelijk in de centrifuges klaargemaakt wordt voor wapens.¹⁸⁴

3.4.2 Venezuela en China

In oktober 1999 ging Chávez op staatsbezoek naar China. Het doel van het bezoek was zowel politiek als economisch. Venezuela zou van China rijst en goedkope consumptiegoederen af gaan nemen in ruil voor olie. Daarnaast maakte Chávez tijdens bezoek kenbaar dat hij de

---

¹⁸² 'The dragon in the backyard. Latin America is tilting towards China, Iran and the global "south"—and away from the United States', *The Economist*, 13 augustus 2009.

¹⁸³ 'Rusland bouwt kerncentrale in Venezuela', *Trouw*, 15 oktober 2010.

¹⁸⁴ J. Pearl, 'Washington must take a stronger stand on Russia-Venezuela nuclear deal', *The Huffington Post*, 28 oktober 2010.

positie waardeert die China vertegenwoordigt op het wereldtoneel. Tijdens het bezoek vertelde hij tevens aan de Chinese leiders dat hij een voorstander was van een open en multipolaire wereld en waarin het respecteren van elkaars soevereiniteit centraal staat.¹⁸⁵

In 2006 sloten Venezuela en China 25 samenwerkingsverbanden en deze hadden betrekking op uiteenlopende gebieden, zoals spoorwegen, radarapparatuur, programma's tegen armoede en mobiele telefoons. Het belangrijkste verband dat China en Venezuela sloten, betrof de mogelijkheid om olie te exporteren vanuit Venezuela naar China. Deze afspraak werd gemaakt met het oog op de toekomst wanneer de olieprijs verder zouden stijgen, het aantal inwoners in China zou toenemen en wanneer de olievoorraad in het Midden-Oosten zou krimpen. In 2008 werd deze mogelijkheid omgezet in een daadwerkelijk samenwerkingsverband tussen het Venezolaanse oliebedrijf PdVSA en het Chinese oliebedrijf CNPC. Gezamenlijk werden de mogelijkheden ontdekt om het Orinoco gebied in het oosten van Venezuela te exploiteren en om raffinaderij in China te bouwen voor de gewonnen olie. De olie-export van Venezuela naar China was voor dat samenwerkingsverband reeds toegenomen van 25.500 vaten per dag halverwege 2005 naar 350.000 vaten per dag aan het einde van 2007. Het streven voor 2011, 2012 was één miljoen vaten per dag. Dan zou China een vergelijkbare afzetpartner worden als de Verenigde Staten waar anderhalf miljoen vaten olie per dag naar geëxporteerd worden.¹⁸⁶

Volgens Cannon bestaan er verschillen in de geopolitieke doelstellingen tussen Venezuela en China met betrekking tot het samenwerkingsverband. Venezuela wil graag breken met de Verenigde Staten en ziet China als vervanger van de Verenigde Staten. China is een snelgroeiende markt en Venezuela wil "vrij" worden na jaren van kolonialisme door de Verenigde Staten, zo stelt Chávez. Ook ziet de regering Chávez de betrekkingen met China als een manier om de unipolaire positie van de Verenigde Staten te doorbreken. Hoewel de transportkosten van het vervoer van olie naar China hoog zijn, twee keer zo hoog als naar de Verenigde Staten, vormen deze geen belemmering voor Venezuela of China. Om deze kosten te compenseren biedt Venezuela namelijk de olie aan voor prijzen die onder de wereldmarktprijs liggen.¹⁸⁷

---

¹⁸⁵ Gott, 188 en 189.

¹⁸⁶ Cannon, *Hugo Chávez and the Bolivarian Revolution*, 180.

¹⁸⁷ Ibidem.

In tegenstelling tot bijvoorbeeld Rusland heeft China meer moeite met het buitenlands beleid van Chávez. China kan zich niet vinden in het radicale en rebelse imago van Chávez en China wil niet betrokken raken bij politieke problemen binnen Latijns-Amerika. Volgens Pan Wei, een politieke wetenschapper aan de Universiteit van Peking, probeert China radicalisme te vermijden.¹⁸⁸ Dat betekent niet dat China niet streeft naar een multipolaire wereld, maar het is alleen geïnteresseerd in Venezuela en de belangen in de olie staan voorop.¹⁸⁹

3.4.3 Venezuela en de Europese Unie

De verhoudingen tussen Venezuela en de Europese Unie verliepen tot 2004 stroef en volgens Rodrigo Chaves, voormalig minister Buitenlandse Zaken afdeling Europa, werd dit veroorzaakt doordat landen van de Europese Unie betrokken waren bij een complot om Venezuela te destabiliseren. Met het complot bedoelde hij de staatsgreep in 2002 en de stakingen in 2002/2003. Vanaf 2004/2005 zijn volgens Rodrigo Chaves de betrekkingen met Europa beter geworden.¹⁹⁰ Op de site van de Europese Unie wordt positiever geschreven over de betrekkingen tussen Venezuela en de Europese Unie, namelijk dat de betrekkingen over het algemeen goed zijn. Dit blijkt volgens de auteurs onder andere uit het bezoek van Chávez in Brussel in 2001, de verschillende bijeenkomsten tussen de Europese- en Latijns-Amerikaanse top in Madrid, Guadalajara en Wenen, bijeenkomst tussen de EU en de CAN in 2003. In 2005 bezocht een delegatie van het Europees Parlement Venezuela.¹⁹¹ In de periode 2002-2004 zijn er geen individuele bezoeken geweest van Venezuela aan de Europese Unie, maar alleen bezoeken in het kader van samenwerkingsverbanden.

In het CSP (Country Strategy Paper) van 2000 stonden twee projecten met betrekking tot bilaterale samenwerking. Het eerste project was gericht op de rampenbestrijding en wederopbouw naar aanleiding van de overstromingen in 1999. Het tweede project betrof de visserijsector met als doel om Venezuela minder afhankelijk te maken van de olie-inkomsten. Gezamenlijk werd voor beide projecten 38,5 miljoen euro beschikbaar gesteld.

---

¹⁸⁸ 'The dragon in the backyard. Latin America is tilting towards China, Iran and the global "south"—and away from the United States', *The Economist*, 13 augustus 2009.

¹⁸⁹ Cannon, *Hugo Chávez and the Bolivarian Revolution*, 180 en 181.

¹⁹⁰ L. Figueroa-Clark en P. Navarret, 'Venezuela and Europe: Towards a Different Kind of Politics' (versie 23 oktober 2007) <http://venezuelanalysis.com/analysis/2754> (19 september 2011).

¹⁹¹ Europese Commissie, 'Venezuela Country Strategy Paper 2007-2013' (11 april 2007) 10.

Het samenwerkingsverband in de visserijsector was gepland voor 2006, maar kon niet doorgaan wegens onenigheid over de precieze invulling van het samenwerkingsverband.¹⁹²

Andere projecten die de Europese Unie ondersteunt zijn projecten gericht op samenwerkingsverbanden binnen Latijns-Amerika waaraan Venezuela ook deelneemt. Voorbeelden hiervan zijn AI-Invest (samenwerkingsverband tussen Europese en Latijns-Amerikaanse bedrijven) en samenwerkingsverbanden met betrekking tot onderwijs en de uitwisseling van kennis.¹⁹³

De samenwerking van de EU en Venezuela wordt door de EU gedeeltelijk als positief geëvalueerd. De EU is tevreden over de resultaten met betrekking tot rampenbestrijding, maar bekritiseert dat bijna alle projecten last hebben gehad van administraties die niet klopten en dat er problemen waren met verschillende instanties. Voorbeelden van deze problemen waren dat opdrachten niet werden uitgevoerd zoals afgesproken, weinig eigen inbrengt en inzet en de politieke situatie in het algemeen.¹⁹⁴

Cannon stelt dat de betrekkingen door Venezuela zijn aangehaald met de Europese Unie om minder afhankelijk te worden van de handel met de Verenigde Staten.¹⁹⁵ Rodrigo Chaves benoemt dit inderdaad als één van de redenen. Voordat Chávez aan de macht was, bestond 90 procent van de buitenlandse betrekkingen uit betrekkingen met de Verenigde Staten. Venezuela wil meer diversiteit en dus meer handelspartners. Chaves ziet de betrekkingen met de EU inderdaad als een onderdeel van het streven naar multipolariteit en hij beschouwt de EU als een waardevolle partner.¹⁹⁶

3.5 Multilaterale initiatieven en de Derde Wereld

Chávez stelde de unipolaire positie van de Verenigde Staten ter discussie en hij was van mening dat het tegengaan van de unipolariteit het meest zou slagen met de ontwikkeling van een multipolaire wereld, zodat er meerdere machtcentra zouden ontstaan. Met die reden steunde hij multilaterale initiatieven en wilde hij meer invloed in de Verenigde Naties. De verschillende organisaties moesten in zijn ogen wel meer gedemocratiseerd worden en hij wilde dan ook bereiken dat de Derde Wereld meer inspraak kreeg in hoe de organisaties te

---

¹⁹² Europese Commissie, 'Venezuela Country Strategy Paper 2007-2013' (11 april 2007) 16 en 17.

¹⁹³ Ibidem.

¹⁹⁴ Europese Commissie, 'Venezuela Country Strategy Paper 2007-2013' (11 april 2007) 18 en 19.

¹⁹⁵ Cannon, 91.

¹⁹⁶ L. Figueroa-Clark en P. Navarret, 'Venezuela and Europe: Towards a Different Kind of Politics' (versie 23 oktober 2007) <http://venezuelanalysis.com/analysis/2754> (19 september 2011).

werk gaan. In het kader hiervan was hij voorstander van hervormingen met betrekking tot de VN Veiligheidsraad. Hij was van mening dat landen in opkomst zoals Brazilië en India ook recht hadden op een vaste plaats in de VN Veiligheidsraad. Verder wilde hij een versterking van de positie van de multilaterale organisatie G-15 en G-77.¹⁹⁷

3.5.1 G-15

Venezuela is lid van de G-15 sinds de oprichting in september 1989 en Chávez wilde de positie van de G-15 versterken. Het getal vijftien verwijst naar de vijftien ontwikkelingslanden die de G-15 opgericht hebben. Het aantal lidstaten is sindsdien uitgebreid naar zeventien. De landen zijn een belangrijk doorsnede van landen uit Afrika (Algerije, Egypte, Kenia, Nigeria, Senegal en Zimbabwe) Azië (Indonesië, Iran, Maleisië en Sri Lanka), Latijns-Amerika (Argentinië, Brazilië, Chili, Mexico en Venezuela) en het Caribisch gebied (Jamaica) en de landen hebben volgens de organisatie een aantal zaken gemeenschappelijk. Zo produceren de landen samen 25% van de wereldwijde ruwe olie (Iran, Mexico, Venezuela, Nigeria, Brazilië en Algerije) en een aantal van de landen heeft belangrijke grondstoffen als koper, nikkel, tin, koffie, suiker, cacao, rubber, cassave, thee en oliehoudende zaden. In 2007 woonde een derde van de wereldbevolking in G-15 landen en werd 27% van de wereldwijde export geëxporteerd vanuit de lidstaten. Twaalf van de lidstaten behoren tot de top vijftig wereldeconomieën en drie lidstaten (Brazilië, India en Mexico) tot de top vijftien wereldeconomieën.¹⁹⁸

Het gemeenschappelijk doel van de G-15 is om de welvaart en groei van de lidstaten te versterken. Daarnaast dienen de bijeenkomsten van de G-15 als platform voor gemeenschappelijke opvattingen over de situatie in de wereld. Ook streven zij naar de bevordering van economische ontwikkeling door middel van Zuid-Zuid samenwerking, samenwerking tussen de lidstaten, en dialoog met het Noorden.¹⁹⁹

In 2004 was er een G-15 top in Caracas en deze werd geopend met een toespraak door Chávez. Uit deze toespraak kwam de visie van Venezuela met betrekking tot de G-15 naar voren. Gedurende de toespraak verwees Chávez regelmatig naar Bolívar en diens strijd om

---

¹⁹⁷ Wilpert, *Changing Venezuela by taking power*, 153.

¹⁹⁸ G-15, 'What do G-15 countries have in common?' (versie onbekend) <http://www.g15.org/gffacts1.html> (23 april 2011).

¹⁹⁹ G-15, 'Aims and objectives' (versie onbekend) <http://www.g15.org/gfaims.html> (11 maart 2011).

Latijns-Amerika te integreren en te bevrijden van kolonialisme. Het kolonialisme in de achttiende eeuw werd volgens Chávez verslagen door verzet, volharding en opoffering en hij wilde dit terugzien bij de landen van de G-15. Hij benoemde het Noorden als de huidige koloniale overheerser, de landen die volgens het neoliberale model werken. Armoede, sociale onrechtvaardigheid en buitenlandse schulden waren volgens hem de oorzaak van het neoliberale model. Daarnaast uitte hij zijn teleurstelling over globalisering, omdat hij van mening was dat globalisering de wereld meer armoede bracht dan rijkdom. De oplossingen die hij aandroeg waren: echte samenwerking tussen de lidstaten en in opstand komen tegen de versterking van neoliberale maatregelen. Ideeën die hij opperde om de samenwerking vorm te geven, waren: samenwerking om kindersterfte te verminderen, het verlenen van studiebeurzen voor de 'universiteiten van het zuiden', bestrijding van AIDS, handelsvoordelen, een gezamenlijke bank en een televisiekanaal. Chávez verweet het Noorden van het hebben van een mediamonopolie waardoor er geen reëel beeld werd geschetst van de toestand in de wereld. Op de televisie waren rooskleurige beelden te zien over het leven in het Noorden, terwijl deze niet overeenkwam met de werkelijkheid van het leven in het Zuiden. Het televisiekanaal van het Zuiden zou beelden en programma's moeten uitzenden die wel plaatsvonden in het Zuiden en daardoor een reëel beeld neerzetten van de leefsituatie van de inwoners van het Zuiden.²⁰⁰

Iedere maand verschijnt er op de website van de G-15 een economisch overzicht met nieuws over nieuwe samenwerkingsverbanden. Het betreft hier voornamelijk bilaterale betrekkingen en geen algehele samenwerking zoals Chávez voor ogen had. Chávez wilde met de G-15 de neoliberale politiek van het Noorden tegengaan zoals Bolívar het imperialisme in bestreed in de negentiende eeuw. Tijdens de toespraak in 2004 haalde hij regelmatig Bolívar en zijn visie aan. De vraag is of de Afrikaanse en Aziatische landen zich kunnen vinden in de visie van de Latijns-Amerikaanse vrijheidsstrijder uit de negentiende eeuw. Vooral nog zijn de initiatieven zoals door Chávez genoemd tijdens de speech nog niet gerealiseerd. Op de website staat een lijst met de 21 projecten waar de G-15 zich op dit moment mee bezighoudt, maar slechts een aantal genoemde initiatieven van Chávez zijn terug te vinden in dit overzicht.

---

²⁰⁰ H. Chávez, 'Speech by President Hugo Chávez, at the opening of XII G-15 Summit' (versie 1 maart 2004) <http://venezuelanalysis.com/analysis/381> (23 april 2011).

3.5.2 G-77

De G-77 was een andere organisatie die Chávez wilde versterken om een multipolair stelsel te bereiken. De G-77 werd op 15 juni 1964 opgericht door 77 ontwikkelingslanden en samen ondertekenden zij de 'gemeenschappelijke verklaring van de 77 landen' tijdens de eerste VN conferentie van Handel en Ontwikkeling (UNCTAD) in Geneve. Het aantal landen is inmiddels uitgebreid tot 130, maar de naam is behouden vanwege de historische betekenis.

De G-77 is de grootste intergouvernementele organisatie van ontwikkelingslanden binnen de Verenigde Naties. Het doel van de organisatie is om hun gezamenlijke economische belangen te behartigen en hun gemeenschappelijke onderhandelingspositie te versterken tijdens belangrijke internationale kwesties binnen de Verenigde Naties. Daarnaast heeft de G-77 als doel om de Zuid-Zuid samenwerking te bevorderen welke zal leiden tot verdere ontwikkeling van de landen.²⁰¹

In de literatuur over Venezuela en Chávez wordt weinig geschreven over de rol en positie van Venezuela binnen de G-77 behalve dat Venezuela de doelstellingen van de G-77 onderschrijft en dat het lidmaatschap past bij het streven van Chávez naar een multipolair wereldsysteem. Hoewel verschillende organisaties moeite hebben met Chávez staat de G-77 achter de regering van Chávez. Dit bleek uit onder andere een nieuwsbericht op de website van de G-77. Het artikel was gepubliceerd vlak na de staatsgreep in 2002 en de G-77 sprak zijn steun en solidariteit uit richting de Venezolaanse bevolking, regering en Chávez. Tevens was de G-77 verheugd over het feit dat Chávez weer teruggekeerd was als president.²⁰²

Het Venezolaanse lidmaatschap van de G-15 en G-77 past bij Chávez' visie van een multipolair wereldstelsel. De gewenste hervorming van de VN Veiligheidsraad is nog niet gerealiseerd. Chávez is niet de enige die pleit voor deze hervorming. Tijdens de G8 top in juni 2010 stelden Europese lidstaten voor om de VN Veiligheidsraad te hervormen. Zij wilden dat meer landen deel permanent lid zouden worden.²⁰³ De permanente landen met vetorecht zijn nog steeds China, Verenigde Staten, Rusland, Groot-Brittannië en Frankrijk.

---

²⁰¹ The Group of 77, 'About the Group of 77' (versie onbekend) <http://www.g77.org/doc/> (13 maart 2011).

²⁰² 'Group of 77 Pledges its Support and Solidarity with the People and Government of the Bolivarian Republic of Venezuela' (versie 16 april 2002) <http://www.g77.org/news/pr041602.htm> (5 oktober 2011).

²⁰³ D. de Wilde en S. Sinnaeve, 'Europa stelt op G8 voor om VN-Veiligheidsraad te hervormen' (versie 26 juni 2010) <http://www.tijd.be/nieuws/politiek - economie internationaal/Europa stelt op G8 voor om VN-Veiligheidsraad te hervormen.8932852-3466.art?ckc=1> (15 augustus 2011).

3.5.3 'Axis of Unity'

Chávez zocht in zijn strijd tegen het imperialisme van de Verenigde Staten ideologische bondgenoten en deze vond hij niet binnen de G-15 en G-77. President Mahmoud Ahmadinejad van Iran werd in deze strijd zijn bondgenoot en samen richtten zij de 'Axis of Unity' op. De samenwerking berustte grotendeels op het bestrijden van het 'imperialisme van de Verenigde Staten'. De 'Axis of Unity' was een reactie op de term 'Axis of Evil'²⁰⁴ die president George W. Bush regelmatig gebruikte tijdens zijn presidentschap om regeringen te beschrijven die volgens hem steun boden aan terrorisme of die massavernietigingswapens ontwikkelden. Hij bestempelde de landen Iran, Irak en Noord-Korea als 'Axis of Evil'. De 'Axis of Unity' was een samenwerkingsverband tussen het Latijns-Amerikaans/Caribisch gebied (Cuba, Venezuela, Bolivia, Ecuador en Nicaragua) en het Midden-Oosten (Iran, Syrië en, in mindere mate, Libië). Met de samenwerking wilden zij 'tegenwicht bieden aan de hegemonie en imperialisme van de Verenigde Staten'.²⁰⁵

De 'Axis of Unity' kan niet worden beschouwd als een formele organisatie met bijeenkomsten, concrete doelstellingen, een kantoor en een website. De landen hebben elkaar gevonden in hun strijd tegen de macht van de Verenigde Staten en de samenwerking is gebaseerd op ideologie. Ook zijn er economische betrekkingen tussen de landen van de 'Axis of Unity'.

Venezuela en Libië

De 'Axis of Unity' is gericht op samenwerking en de strijd tegen een gemeenschappelijke vijand, maar ook bieden de landen steun aan elkaar. Een voorbeeld hiervan is de vriendschap tussen Gaddafi en Chávez. Toen Gaddafi in Libië in de problemen kwam, bood Chávez aan om te bemiddelen in de politieke crisis die in Libië was ontstaan. Volgens Carolien Roelants, buitenlandredacteur van het *NRC Handelsblad* was er een kleine kans dat het initiatief zou worden gerealiseerd, maar volgens Roelants was dat ook niet Chávez zijn doel. "Chavez en Gaddafi, maar dat geldt ook voor Ahmadinejad, leiden allemaal radicale regimes en trekken graag aandacht. Dit voorstel van Chavez is daar ook een voorbeeld van, omdat iedereen het er nu verder over eens is dat Gaddafi af moet treden. Ik verwacht niet

---

²⁰⁴ George W. Bush gebruikte de term voor het eerst in januari 2002.

²⁰⁵ S. Streefkerk, 'Venezuela en Iran: een uitdagend verbond', *Internationale Spectator*, jaargang 64 nummer 3, Maart 2010, 155.

dat dit ergens toe gaat leiden.”²⁰⁶ Roelants beschouwt de bedoelingen van Chávez dus als een manier om de aandacht te trekken. Tevens komt Chávez op voor landen die in zijn ogen worden tegengewerkt door de Verenigde Staten.

Gedurende de strijd tegen Gaddafi benadrukte Chávez regelmatig dat hij aan de kant van Gaddafi stond en dat hij zijn vriend niet liet vallen. Chávez beschuldigde de Amerikanen ervan dat zij een aanval op Libië aan het voorbereiden waren. Doordat Chávez meer contact zocht met Gaddafi kreeg hij felle kritiek van de Venezolaanse oppositie over hem heen. De oppositie vond dat Chávez te luchtig deed over de reputatie van Gaddafi en de situatie in Libië.²⁰⁷

Wilpert is van mening dat Chávez de situatie in landen zoals Libië bagatelliseert en daardoor komen zijn socialistische idealen minder geloofwaardig over. Hij vindt dat Chávez te weinig aandacht besteed aan de politieke en economische omstandigheden in de landen waarmee hij samenwerkt. Chávez steunt landen die bekend staan om het schenden van mensenrechten en volgens Wilpert laat Chávez daardoor de bevolking in die landen in de steek.²⁰⁸

3.6 Subconclusie: Zijn de doelstellingen bereikt?

Chávez streefde ook met zijn buitenlands beleid naar verandering en door middel van vijf doelstellingen wilde hij deze verandering tot stand brengen. De belangrijkste veranderingen die hij realiseerden ten opzichte van zijn voorgangers, waren de projecten met betrekking tot Latijns-Amerikaanse integratie. Daarnaast wilde Chávez minder afhankelijk worden van de Verenigde Staten, maar dat is niet gelukt. Venezuela is nog steeds in grote mate afhankelijk van de olieafname door de Verenigde Staten. Chávez probeerde handelsovereenkomsten met China te sluiten en hoewel China geïnteresseerd was, was de afstand te groot om China de belangrijkste afnemer van de olie te laten worden. Met het initiatief Petrocaribe bood Chávez voordeling olie aan aan Latijns-Amerikaanse landen, maar op die manier verdiende Venezuela wel minder geld aangezien de landen kunnen betalen met uitstel en er vaak diensten worden geleverd voor de olie in plaats van geld.

---

²⁰⁶ P. van den Dool, 'Gaddafi akkoord met bemiddeling in Libië', *NRC Handelsblad*, 3 maart 2011.

²⁰⁷ P. van der Ploeg, 'Chávez blijft Gaddafi steunen', *NRC Handelsblad*, 1 maart 2011.

²⁰⁸ Wilpert, 180 en 181.

Hoewel het buitenlands beleid gericht was op het streven naar een multipolaire wereld waarin de Verenigde Staten een minder machtige positie zouden innemen, zijn de Verenigde Staten nog steeds een machtige speler op het wereldtoneel. Andere landen zoals de BRIC zijn wel in opkomst. Chávez zou graag zien dat Latijns-Amerika een belangrijke plaats zou gaan innemen op het wereldtoneel. Met name het samenwerkingsverband Mercosur heeft veel potentie en zou, mits de onderlinge verdeeldheid minder wordt, een soortgelijk samenwerkingsverband als de Europese Unie kunnen worden.

Het streven naar Latijns-Amerikaanse integratie baseerde Chávez op de ideeën van Bolívar en de droom van Bolívar werd de droom van Chávez. Zoals eerder genoemd is Mercosur economisch gezien het meest succesvolle samenwerkingsverband in Latijns-Amerika. Venezuela is lid, maar nog niet volledig. Om meer invloed uit te kunnen oefenen op de Mercosur is het volledige lidmaatschap wel noodzakelijk. Hoewel Chávez het lidmaatschap van Mercosur belangrijk vindt, hecht hij nog meer waarde aan de ALBA. De ALBA is een onderscheidend initiatief, omdat het niet alleen streeft naar economische samenwerking, maar ook naar sociale samenwerking. Vooralsnog zijn de grote spelers binnen Latijns-Amerika, Brazilië, Argentinië en Chili, nog geen lid van het samenwerkingsverband.

Economische gezien werkte Chávez aan diversiteit in de betrekkingen en daarin is hij geslaagd. De samenwerking met de landen in Latijns-Amerika is uitgebreid en daarnaast zijn er contracten gesloten met Rusland, China en de Europese Unie. Ook werkte hij samen met de landen van de 'Axis of Unity' die door met name de Verenigde Staten werden beschouwd als de 'Axis of Evil'. Chávez steunde deze landen en dat leidde internationaal tot kritiek, maar dat interesseerde Chávez niet. Zijn houding en provocerende uitspraken leidden regelmatig tot conflicten zowel binnen als buiten Latijns-Amerika. Met een aantal landen zijn de betrekkingen tijdelijk stil gezet of helemaal verbroken. Chávez stapte uit het samenwerkingsverband CAN vanwege problemen met Colombia en Peru. Wanneer Chávez daadwerkelijke integratie van heel Latijns-Amerika wil realiseren, zal hij wat minder de confrontatie moeten opzoeken.

4. Conclusie

In december 2011 is het 13 jaar geleden dat Chávez aan de macht kwam als president van Venezuela. Wat heeft Chávez tot stand gebracht in deze periode? En in hoeverre heeft hij de doelstellingen bereikt die hij aan het begin van zijn regeringstermijn formuleerde? Is het hem gelukt om te breken met het beleid van zijn voorgangers en de verandering te bieden die hij in 1998 beloofde aan zijn kiezers?

Toen Chávez in 1998 aan de macht kwam, had hij veel ambitieuze plannen en de woorden 'verandering' en 'verbetering' stonden centraal. Chávez was van mening dat voorgaande regeringen hadden stil gezeten en niets voor Venezuela betekend hadden. De laatste persoon die volgens Chávez positieve veranderingen tot stand bracht in Venezuela was Simón Bolívar. Bolívar en zijn gedachtegoed zijn voor Chávez een belangrijke bron van inspiratie. Zo noemt Chávez zijn revolutie, Bolivariaans en hij heeft de naam van Venezuela veranderd in Bolivariaanse Republiek Venezuela. Bolívar bestempelde in de negentiende eeuw de Spanjaarden en Portugezen als gemeenschappelijke vijand om meer eenheid te creëren tussen de patriotten en de *llaneros*. Chávez probeert meer eenheid te creëren tussen de Latijns-Amerikaanse landen door de Verenigde Staten te bestempelen als gemeenschappelijke vijand. Andere standpunten van Bolívar die Chávez ook nastreeft zijn het tegengaan van vriendjespolitiek, corruptie en de wreedheid van het imperialisme. Tijdens zijn verkiezingsstrijd beloofde Chávez om buitenlandse bedrijven en buitenlandse kredietverstrekkers het land uit te zetten, omdat zij Venezuela zouden uitbuiten. De buitenlandse oliebedrijven zijn niet het land uitgezet, maar zij werden gedwongen om zich als onderneming aan te sluiten bij het nationale oliebedrijf PDVSA. Op het bedrijf ExxonMobil na hebben alle oliebedrijven de overeenkomst in 2005 getekend.

Ondanks dat Chávez de voorgaande regeerders bestempelde als nietsnutten en profiteurs, kreeg hij wel te maken met de erfenissen van hun beleid. En ook Chávez bleek moeite te hebben om deze erfenissen te veranderen. Venezuela heeft een multiculturele en gepolariseerde samenleving waarin racisme aan de orde van de dag is en er wordt door de Venezolaanse regering weinig aandacht aan besteed. De huidskleur van een Venezolaan heeft een grote invloed op diens sociale positie. Daarnaast is er sprake van een geografische scheiding van de verschillende bevolkingsgroepen. Tot op heden heeft Chávez weinig bereikt

op dit gebied. Het enige wat hij heeft bereikt is dat verschillende bevolkingsgroepen nu wel door de grondwet worden erkend.

De Venezolanen stemden onder andere op Chávez vanwege zijn belofte om een einde te maken aan armoede en corruptie. Voor het eerst zou volgens Chávez het gewone volk ook gaan profiteren van de oliewelvaart. Gedeeltelijk heeft hij de verkiezingsbelofte gerealiseerd doordat geld uit olie-inkomsten wordt besteed aan verschillende initiatieven die de levensomstandigheden van de Venezolanen moeten verbeteren. Het helemaal uitbannen van armoede is een utopie en dat heeft Chávez dan ook niet bereikt. Wat hij wel heeft bereikt is dat de armoede in de periode 1997-2005 is afgenomen.

Corruptie was volgens Chávez een erfenis van voorgaande leiders en Chávez garandeerde dat hij het zou uitbannen. Na een paar jaar kwam hij terug op zijn uitspraak, want net als voorgaande regeringsleiders kon hij de traditie van cliëntelisme niet stop zetten. Chávez erkende dat er corruptie plaatsvond en hij stelde zijn doelstelling van het volledig uitbannen van corruptie bij met als nieuwe streefdatum 2021.

Onder de bevolking was er door het slechte beleid van voorgaande regeringen scepsis ontstaan ten aanzien van de politiek en Chávez heeft daar verandering in weten te brengen. Dit kan afgeleid worden aan de hogere opkomst tijdens de verkiezingen. Hij gaf de bevolking het gevoel dat zij een stem had en hij benaderde het volk met duidelijke taal en concrete voorbeelden. Daarnaast stimuleerde hij de bevolking tot eigen initiatief in de vorm van stemmen, meedenken over de grondwet en het leiden van actieve communes die de buurten verbeteren. Tegenstanders beschouwen dit als manipulatie en zien het als een manier om de kiezers te winnen. Inmiddels is er een duidelijke tweedeling ontstaan in de Venezolaanse maatschappij, of je bent een voorstander van Chávez of een tegenstander. Deze tweedeling leidt tot polarisatie en Chávez versterkt de polarisatie door te blijven benadrukken dat de oppositie kwaadaardig is. Chávez heeft een sterke band met zijn aanhangers en die verdedigen hun leider. Dit bleek onder andere tijdens de staatsgreep van 2002, want toen ging zijn achterban de strijd aan om hun leider weer aan de macht te krijgen. Chávez had echter meer kunnen bereiken als zijn toon gematigder was geweest ten opzichte van de oppositie en de rijke bevolking. Vanaf het begin van zijn regeringstermijn heeft hij beide groepen negatief afgeschilderd en van zich vervreemd. Hij had voor meer vernieuwing kunnen zorgen door meer een eenheid te creëren in plaats van een gezamenlijke vijand aan te wijzen.

Chávez streefde naar een einde van het puntofijismo en deze doelstelling is gedeeltelijk bereikt. Venezuela heeft een oppositie en de macht is niet stilzwijgend verdeeld tussen een aantal partijen. Wel is het zo dat de oppositiegroepen door Chávez in hun ruimte worden beperkt wat de kans op een staatsgreep vergroot. Venezuela heeft een geschiedenis van opstanden en staatsgrepen en een lange tijd werd een staatsgreep door de bevolking gezien als legitieme manier om aan de macht te komen. Chávez heeft de staatsgreep niet weten te voorkomen en in 2002 is hij een aantal dagen afgezet. Echter zijn aanhang was dusdanig trouw dat hij weer verder kon regeren.

Een andere erfenis waarmee Chávez te maken kreeg, was een economie gebaseerd op export. Hoewel het exportproduct in de loop van de eeuwen veranderd is, is de economische afhankelijkheid van grondstoffen niet minder geworden. Sinds de twintigste eeuw is olie het belangrijkste exportproduct van Venezuela en zowel het binnenlands als het buitenlandse beleid zijn zeer afhankelijk van de olie-inkomsten. Dit maakt Venezuela kwetsbaar voor schommelingen in de olieprijs. In de jaren zeventig was de olieprijs hoog en dit leidde tot economische voorspoed, maar toen in de jaren tachtig de olieprijs daalde, stortte de Venezolaanse economie in. De regeringen voor Chávez hebben weinig geïnvesteerd in alternatieve inkomstenbronnen. Chávez investeerde in de agrarische sector om de afhankelijkheid te verminderen en meer zelfvoorzienend te worden in de voedselproductie. Tot op heden heeft deze maatregel tot weinig resultaat geboekt en het lijkt of de regering Chávez nog afhankelijker is geworden van de olie aangezien het als middel wordt gebruikt in de buitenlandse politiek.

Het buitenlandse beleid van Venezuela moest volgens Chávez drastisch veranderd worden. Zijn belangrijkste doelstelling was het streven naar meer integratie binnen Latijns-Amerika. Hij wilde dat Latijns-Amerika een machtigere speler in de wereld zou worden en dit paste bij de doelstelling van het creëren van een multipolaire wereld. Beide doelstellingen kwamen voort uit de wens dat de Verenigde Staten een flinke stap terug zouden doen in de wereldpolitiek. Bovendien wilde Chávez dat Venezuela minder afhankelijk zou worden van de Verenigde Staten.

Chávez koesterde een bepaalde haat tegen de Verenigde Staten die voortkwam uit de rol die de Verenigde Staten volgens hem gespeeld zouden hebben in de geschiedenis van Latijns-Amerika en die van Venezuela in het bijzonder. In zijn ogen hadden de Verenigde Staten jarenlang alleen maar geprofiteerd van de Venezolaanse oliesector. Tevens speelden zij een

negatieve rol gespeeld bij conflicten in Latijns-Amerika waarbij hun eigen belang voorop stond. De situatie escaleerde nadat Chávez de Verenigde Staten beschuldigde van het steunen van de staatsgreep in 2002. Hij leidde dit af aan de snelheid waarmee de nieuwe regering werd erkend door de Verenigde Staten. Vanaf dat moment werd de toon in de betrekkingen tussen de Verenigde Staten en Venezuela scherper. Diverse malen schold Chávez Bush uit en maakte hem belachelijk, en tevens dreigde hij met dat hij de betrekkingen zou verbreken. Vooralsnog bleef het bij bedreigingen en provocaties, want de oliehandel ging onverminderd door. Als Chávez minder afhankelijk wil worden van de Verenigde Staten dan zal Venezuela minder afhankelijk moeten worden van de olie-export aan de Verenigde Staten. Chávez heeft geprobeerd om een alternatieven te zoeken, maar dat heeft tot op heden nog tot weinig concrete overeenkomsten geleid. China is geïnteresseerd in de Venezolaanse olie en er zijn een aantal handelscontracten getekend, maar de afstand is een obstakel. Ook Latijns-Amerikaanse landen zijn geïnteresseerd in de Venezolaanse olie en verschillende landen hebben goede betrekkingen met Venezuela. Het nadeel is echter dat aan de landen van de Petrocaribe en Petroamerica de olie voor vriendenprijzen verkocht worden. Hierbij is er sprake van een ruilhandel in plaats van winstgevende handelsbetrekkingen. Concluderend kan gesteld worden dat Venezuela niet minder afhankelijk is geworden van de Verenigde Staten en dat de Verenigde Staten niet minder machtig zijn geworden. Wel zijn de BRIC-landen in opkomst waardoor er een meer multipolaire balans zou kunnen ontstaan in de wereldpolitiek. Chávez liet vanaf het begin zijn interesse voor de BRIC-landen blijken en met Rusland vond de meeste handel plaats. Venezuela beschouwt ook Brazilië als een belangrijke economische partner, maar ook als een partner in het streven naar meer integratie binnen Latijns-Amerika.

Aan de ene kant is deze integratie succesvol, omdat Chávez verschillende initiatieven tot stand heeft gebracht. Venezuela is samen met Cuba verantwoordelijk voor oprichting van de ALBA en inmiddels zijn nog zeven landen lid geworden van dit samenwerkingsverband. Daarnaast is Venezuela in 2006 gedeeltelijk toegetreden tot de Mercosur en met deze toetreding is een belangrijke doelstelling van Chávez bereikt. Het volledige lidmaatschap wordt op dit moment nog tegen gehouden door Paraguay, omdat een aantal Paraguayaanse bewindslieden de toon van Chávez te agressief vinden.

Aan de andere kant heeft Chávez verschillende Latijns-Amerikaanse landen tegen zich in het harnas gejaagd. Venezuela is uit het samenwerkingsverband CAN gestapt, omdat Chávez het

er niet eens was dat de Verenigde Staten zich met aantal landen van de CAN bemoeiden. Het tegenstrijdige aan dit standpunt is dat Chávez niet wil dat de Verenigde Staten zich bemoeien met de interne politiek van CAN landen, maar dat Venezuela wel volop zaken doet met de Verenigde Staten.

Slot

Hoe graag Chávez ook wilde breken met het beleid van zijn voorgangers, hij kreeg wel degelijk te maken met de erfenissen van hun beleid. Chávez was ambitieus en dat was te zien in zijn doelstellingen voor zowel het binnenlands- als buitenlands beleid, maar de problemen waren niet ineens opgelost op het moment dat hij de macht overnam.

Op binnenlands niveau bereikte Chávez dat het volk meer interesse kreeg in de politiek en daardoor werd er voor het eerst sinds jaren massaal gestemd. Chávez maakte een einde aan het *puntofijismo* dat ruim 40 jaar had bestaan en wat had geleid tot armoede en corruptie. Beiden wilde Chávez uitbannen, maar dat bleek te idealistisch. De armoede daalde door de vele projecten die Chávez realiseerde, maar de corruptie bleef. Chávez streeft ernaar om in 2021 een einde te hebben gemaakt aan de corruptie.

Venezuela is nog steeds afhankelijk van de export van grondstoffen en heeft zichzelf afhankelijker gemaakt van de olie-export door olie als een belangrijk instrument in de buitenlandse politiek te gebruiken. Op buitenlands niveau bereikte Chávez meer integratie in Latijns-Amerika doordat Venezuela gedeeltelijk lid werd van de Mercosur, de ALBA en Petroamerica oprichtte. Maar Chávez creëerde ook verdeeldheid door regelmatig de confrontatie op te zoeken met de Verenigde Staten en Colombia en door uit het samenwerkingsverband CAN te stappen.

Economisch gezien bereikte Chávez meer diversiteit in de handelsbetrekkingen vanwege de verschillende samenwerkingsverbanden, maar ook door de handelsovereenkomsten met Rusland, China en de Europese Unie. Daarnaast werd er intensiever samengewerkt met de landen van de 'Axis of Unity' en werden de banden met de G15 en G77 aangehaald.

Een multipolaire wereld heeft Chávez vooralsnog niet bereikt en tevens is Venezuela nog steeds afhankelijk van de Verenigde Staten met betrekking tot de olieafname.

Concluderend kan gesteld worden dat Chávez voor verandering heeft gezorgd in Venezuela en dat iets meer dan helft van zijn doelstellingen gedeeltelijk of helemaal bereikt zijn. Recentelijk is bekend geworden dat Chávez kanker heeft waarvoor hij behandeld wordt in

Cuba. Het is de vraag hoe de ziekte zich gaat ontwikkelen, maar Chávez zelf heeft in ieder geval het voornemen om nog tot zeker 2021 aan de macht te blijven.

Geraadpleegde literatuur

Boeken

Cannon, B., *Hugo Chávez and the Bolivarian Revolution. Populism and democracy in a globalised age* (Manchester 2009).

Chasten, J.C., *Born in blood and fire. A concise history of Latin America*, (New York 2006).

Chasten, J.C., *Americanos. Latin America's Struggle for Independence* (Oxford 2008).

Chávez H., en M. Harnecker, *Understanding the Venezuelan Revolution. Hugo Chávez talks to Marta Harnecker* (New York 2005).

Clark, A.C., *The Revolutionary Has No Clothes. Hugo Chávez's Bolivarian Farce* (New York 2009).

Coronil, F., *The Magical State. Nature, money and modernity in Venezuela* (Chicago 1997).

Derham, M., *Politics in Venezuela. Explaining Hugo Chávez* (Bern 2010).

Ellner, S. en D. Hellinger, *Venezuelan Politics in the Chávez era. Class, Polarization & Conflict* (Boulder, Colorado 2003).

Gott, R., *Hugo Chávez and the Bolivarian Revolution* (Londen 2005).

Grandin, G., *Empire's Workshop: Latin America, the United States and the Rise of the New Imperialism* (New York 2007).

Hellinger, D.C., *Venezuela. Tarnished Democracy* (Oxford 1991).

Koopman, E., *Venezuela* (Amsterdam 2008).

Koopman, E., *De Oliekoning. Hugo Chávez en de beloftes van zijn Latijns-Amerikaanse revolutie* (Amsterdam 2011).

Lynch, J., *Simón Bolívar. A life* (Yale University 2006).

Wilpert, G., *Changing Venezuela by taking power. The history and policies of the Chávez government* (Londen 2007).

Tijdschriftartikelen

Boersner, D., 'Venezuela's International Role: Provider or Gadfly? Looking at Foreign Policy in Context', *Revista*, herfst 2008.

Cannon, B., 'Class/race polarisation in Venezuela', *Third World Quarterly*, jaargang 29 nummer 4, 2008.

Corrales, J., Using Social Power to Balance Soft Power: Venezuela's Foreign Policy, *The Washington Quarterly*, oktober 2009.

Hawkins, K. 'Populism in Venezuela: the rise of Chavismo', *Third World Quarterly*, jaargang 24 nummer 6, 2003.

Coronil, F., 'Chávez's Venezuela. A new magical state?', *Revista*, herfst 2008.

Europese Commissie, 'Venezuela Country Strategy Paper 2007-2013' (11 april 2007).

Honkoop, J., 'Kan Venezuela's oliesector Chávez'ambities nog langer dragen?', *Internationale Spectator*, jaargang 63 nummer 7/8, Juli-Augustus 2009.

Kleijne, W., 'Socialistisch Venezuela: spanning tussen zeggen en doen', *Internationale Spectator*, jaargang 64 nr. 3 (maart 2010).

Pearl, J., 'Washington must take a stronger stand on Russia-Venezuela nuclear deal', *The Huffington Post*, 28 oktober 2010.

Streefkerk, S., 'Venezuela en Iran: een uitdagend verbond', *Internationale Spectator*, jaargang 64 nummer 3, Maart 2010.

Sylvia, R.D., en C.P. Danopoulos, 'The Chávez phenomenon: political change in Venezuela', *Third World Quarterly*, jaargang 24 nummer 4, 2003.

'The dragon in the backyard. Latin America is tilting towards China, Iran and the global "south"—and away from the United States', *The Economist*, 13 augustus 2009.

Artikel uit bundels

Buxton, J. 'Economic Poly and the Rise of Hugo Chávez' in: S. Ellner en D. Hellinger, *Venezuelan politics in the Chávez era: class, polarization, and conflict* (Boulder, Colorado 2003).

Hellinger, D., 'Political Overview: The Breakdown of *Puntofijismo* and the Rise of *Chavismo*' in: S. Ellner en D. Hellinger, *Venezuelan politics in the Chávez era: class, polarization, and conflict* (Boulder, Colorado 2003).

Lombardi, J.V., 'Prologue: Venezuela's Permanent Dilemma' in: S. Ellner en D. Hellinger, *Venezuelan politics in the Chávez era: class, polarization, and conflict* (Boulder, Colorado 2003).

López Maya M., 'Hugo Chávez Frías: His movement and His presidency' in: S. Ellner en D. Hellinger, *Venezuelan politics in the Chávez era: class, polarization, and conflict* (Boulder, Colorado 2003).

Martínez-Fernández, L., 'The Cuban Revolution', in: T.H. Holloway, *A Companion to Latin American History* (Oxford 2008).

Krantenartikelen

Dool, P., van den, 'Gaddafi akkoord met bemiddeling in Libië', *NRC Handelsblad*, 3 maart 2011.

Koopman, E., 'Oliemiljarden voeden corruptie onder bewind Chávez. Nauwelijks controle op groeiende stroom olieged', *Trouw*, 30 november 2006.

Ploeg, P. van der, 'Chávez blijft Gaddafi steunen', *NRC Handelsblad*, 1 maart 2011.

'Chávez oneindig herkiesbaar in Venezuela', *NRC Handelsblad*, 16 februari 2009.

'Krimp handel tussen Colombia en Venezuela', *NRC Handelsblad*, 12 augustus 2009.

'Rusland bouwt kerncentrale in Venezuela', *Trouw*, 15 oktober 2010.

'Venezuela verbreekt betrekkingen met Colombia', *NRC Handelsblad*, 29 juli 2009.

'Wapenexport naar Z-O-Azië dreigt regio te destabiliseren', *NRC Handelsblad*, 15 maart 2010.

Artikelen op websites

ALBA, '¿Qué es el ALBA - TCP?' (versie 3 december 2009)

<http://www.alianzabolivariana.org/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=2080> (15 maart 2011).

Baribeau, S., 'Chavez: Venezuela to withdraw from Andean Community of Nations', (versie 21 april 2006) <http://venezuelanalysis.com/news/1706> (14 maart 2011).

Becker, M., 'Venezuela and Indigenous Rights' (versie 25 februari 2004)

<http://venezuelanalysis.com/analysis/373> (26 april 2011).

Boothroyd, R., 'Venezuela Condemns U.S. "Imperialist" Sanctions' (versie 25 mei 2011)

<http://venezuelanalysis.com/news/6217> (18 juni 2011).

Chávez, H., 'Speech by President Hugo Chávez, at the opening of XII G-15 Summit' (versie 1 maart 2004) <http://venezuelanalysis.com/analysis/381> (23 april 2011).

CIA World Factbook, 'Venezuela Economy' (versie 24 januari 2011),

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ve.html> (28 februari 2011).

Ellis, E., 'Venezuelans Commemorate Popular Uprising against Privatization' (versie 6 maart 2011) <http://venezuelanalysis.com/news/6043> (11 april 2011).

Fox, M., 'MERCOSUR Presidents Welcome Venezuela to Trading Block' (versie 6 juli 2006)

<http://venezuelanalysis.com/analysis/1822> (23 maart 2011).

Figueroa-Clark, L., en P. Navarret, 'Venezuela and Europe: Towards a Different Kind of Politics' (versie 23 oktober 2007) <http://venezuelanalysis.com/analysis/2754> (19 september 2011).

G-15, 'What do G-15 countries have in common?' (versie onbekend) <http://www.g15.org/gffacts1.html> (23 april 2011).

G-15, 'Aims and objectives' (versie onbekend) <http://www.g15.org/gfaims.html> (11 maart 2011).

Gobierno Bolivariano de Venezuela 'La política Exterior de Venezuela luego de 1999' (versie 2008) <http://www.rena.edu.ve/cuartaEtapa/historia/tema16.html> (7 maart 2011).

Golinger, E. 'US: \$20 Million for the Venezuelan Opposition in 2012' (versie 12 augustus 2011) <http://venezuelanalysis.com/analysis/6418> (16 augustus 2011).

'Group of 77 Pledges its Support and Solidarity with the People and Government of the Bolivarian Republic of Venezuela' (versie 16 april 2002) <http://www.g77.org/news/pr041602.htm> (5 oktober 2011).

Huerta, J., 'Resultados de las elecciones presidenciales, dic. 1998' (versie onbekend) http://www.josebhuerta.com/p_1998.php (17 juni 2011).

International Republican Institute, 'Venezuela's 1998 Presidential, Legislative, and Gubernatorial Elections Election Observation Report' (versie 12 februari 1999) <http://aceproject.org/ero-en/regions/americas/VE/venezuela-final-report-general-elections-iri-1999> (17 juni 2011).

Library of Congress – Federal Research Division, Country Profile: Venezuela (versie maart 2005) <http://memory.loc.gov/frd/cs/profiles/Venezuela.pdf> (13 januari 2011).

Marther, S., 'MERCOSUR: Does It Have a Role in the Fulfillment of Simón Bolívar's Dream?' (versie 22 juni 2006) <http://venezuelanalysis.com/analysis/1796> (26 april 2011).

Martin, S., 'Bookreview Hugo Chavez presents Simon Bolivar' (versie 5 oktober 2009) <http://venezuelanalysis.com/analysis/4841> (26 april 2011).

Mercosur, 'Acerca del MERCOSUR' (versie onbekend) http://www.MERCOSUR.int/t_generic.jsp?contentid=655&site=1&channel=secretaria&seccion=2 (21 maart 2011).

'Mercosur' (versie onbekend) <http://www.europa-nu.nl/id/vga3fkad6ly8/MERCOSUR> (21 maart 2011).

Pearson, T., 'U.S. Feels Threatened by MERCOSUR Consolidation and Venezuela's "Generosity" in the Region' (versie 8 maart 2011) <http://venezuelanalysis.com/news/6052> (19 september 2011).

Petras, J., 'U.S. - Venezuelan Relations: Imperialism and Revolution' (versie 7 januari 2010) <http://venezuelanalysis.com/analysis/5055> (21 juni 2011).

Pilo González, D.R., 'Un Breve Paseo por la Historia de Venezuela' (versie 5 januari 1997) <http://www.auyantepui.com/historia/index.shtml> (20 december 2010).

Rosas, H., 'La Colonia' (versie januari 1999) <http://www.venezuelatuya.com/historia/colonia.htm> (20 december 2010).

Suggett, J., 'Venezuela Increases Oil Financing for Petrocaribe Nations' (versie 15 juli 2008) <http://venezuelanalysis.com/news/3643> (17 april 2011).

Terra/EFE, 'Chávez: presidentes acordaron llamar Unasur a integración política regional', (versie 17 april 2007) <http://www.terra.com.pr/noticias/articulo/html/act804400.htm> (23 maart 2011).

The Group of 77, 'About the Group of 77' (versie onbekend) <http://www.g77.org/doc/> (13 maart 2011).

Union de Naciones Suramericanas 'UNASUR' (versie onbekend) <http://www.pptunasur.com/contenidos.php?menu=1&submenu1=12&idiom=1> (22 maart 2011).

United Press International, 'Venezuela again stopped at Mercosur's door' (versie 6 augustus 2010) http://www.upi.com/Top_News/Special/2010/08/06/Venezuela-again-stopped-at-Mercosurs-door/UPI-60711281118533/ (4 oktober 2011).

Universiteit van Notre Dame, 'Rise of the Caudillos' (versie 2002) <http://www.library.nd.edu/rarebooks/exhibits/riverplate/04-rise/index.shtml> (11 augustus 2011).

'Venezuela, A Century of Caudillismo' (versie december 1990) <http://www.country-data.com/cgi-bin/query/r-14516.html> (22 februari 2011).

Webb-Pullman, J., 'Venezuela's Bolivarian Revolution and Indigenous People' (versie 6 maart 2009) <http://venezuelanalysis.com/analysis/4271> (24 april 2011).

Weisbrot, M., 'A conversation with Hugo Chávez' (versie 26 november 2003) <http://venezuelanalysis.com/analysis/242> (25 april 2011).

Weisbrot, M., L. Sandoval en D. Rosnick, 'Poverty Rates in Venezuela: Getting the Numbers Right', http://www.cepr.net/documents/venezuelan_poverty_rates_2006_05.pdf (versie mei 2006), Center for Economic and Policy Research, (24 november 2010).

Wilde, D., de en S. Sinnaeve, 'Europa stelt op G8 voor om VN-Veiligheidsraad te hervormen' (versie 26 juni 2010) [http://www.tijd.be/nieuws/politiek -
_economie_internationaal/Europa_stelt_op_G8_voor_om_VN-
Veiligheidsraad_te_hervormen.8932852-3466.art?ckc=1](http://www.tijd.be/nieuws/politiek_-_economie_internationaal/Europa_stelt_op_G8_voor_om_VN-Veiligheidsraad_te_hervormen.8932852-3466.art?ckc=1) (15 augustus 2011).

Wilpert, G., 'An Assessment of Venezuela's Bolivarian Revolution at Twelve Years' (versie 2 februari 2011) <http://venezuelanalysis.com/analysis/5971> (21 maart 2011).

Wilpert, G., 'Racism and Racial Divides in Venezuela' (versie 21 januari 2004) <http://venezuelanalysis.com/analysis/322> (25 april 2011).

Wilpert, G. 'Venezuela's State Oil Co Migrates Foreign Oil Companies to Joint Ventures' (versie 20 december 2005) <http://venezuelanalysis.com/news/1535> (3 oktober 2011).